

Ambíciou knihy je inšpirovať mladých ľudí k tomu, aby vyjadrovali svoje názory, aktívne sa zapájali do riešenia problémov miestnej komunity a podieľali sa na rozhodovaní o veciach verejných, ktoré sa ich bezprostredne týkajú.

Predstaviteľom detských a mládežníckych organizácií, tým, ktorí sa v pracovnom i voľnom čase venujú deťom a mládeži či už ako dobrovoľníci alebo profesionáli, publikácia objasňuje, čo mládežnícka participácia znamená, v akom hodnotovom, právnom i spoločenskom prostredí sa môže rozvíjať a prečo práve teraz nastal čas dať jej priestor.

Publikácia ponúka konkrétne príklady existujúcej participácie mladých ľudí a ich predstaviteľov na rozvoji obce a regiónu, na verejnom rozhodovaní či na tvorbe strategických dokumentov týkajúcich sa ochrany a starostlivosti o deti a mládež.

Tí, ktorých publikácia inšpiruje k občianskej angažovanosti, v nej nájdu zákonné nástroje účasti na správe vecí verejných a oboznámia sa s fungovaním územných samospráv, ktorých partnerstvo a spolupráca sú z pohľadu efektívneho naplnenia ducha občianskej participácie viac ako žiaduce.

Rada mládeže Slovenska
Pražská 11
811 04 Bratislava

rms@rms.mladez.sk, www.mladez.sk

Publikácia vychádza pri príležitosti 15. výročia vzniku Rady mládeže Slovenska

15 rokov rms

ISBN 80-969045-4-X

9 788096 904549

Mládežnícka participácia na Slovensku

Mládežnícka participácia na Slovensku

príručka

súvislosti
príklady
nástroje

Mládežnícka

participácia

na Slovensku

príručka

súvislosti

príklady

nástroje

rada
mládeže
slovenska

Mládežnícka participácia na Slovensku – súvislosti, príklady, nástroje

autori: Mária Kolková, Karolína Miková, Ján Mihálik, Zora Pauliniová,
Kristína Babiaková, Lenka Rapošová

Publikácia vychádza s finančnou podporou Ministerstva školstva SR.

© Rada mládeže Slovenska, Bratislava, 2005

ISBN 80-969045-4-X

OBSAH

Predslov <i>Peter Mésáros</i>	4
Čo je mládežnícka participácia <i>Zora Pauliniová</i>	5
Prípadové štúdie <i>Karolína Miková, Ján Mihálik, Lenka Rapošová</i>	21
Ak viete, čo potrebujete, stačí vytvoriť plán Prípadová štúdia vzniku mládežníckeho klubu v Štrbe	21
Prievidza – mesto s koncepciou rozvoja mládeže Prípadová štúdia prípravy Koncepcie ochrany a podpory detí a mládeže v meste Prievidza	24
Nie je parlament ako parlament... Prípadová štúdia študentského parlamentu v Senici	29
Prešov je naše mesto Prípadová štúdia prípravy a realizácie grantového programu Mladí mladým	34
Výhodné partnerstvo pri vytváraní dôležitej koncepcie Prípadová štúdia vzniku Koncepcie rozvoja starostlivosti o mládež v Žilinskom samosprávnom kraji	38
Jedni leštia lavice, iní menia mesto (alebo sa o to aspoň pokúšajú) Prípadová štúdia žiackeho a stredoškolského parlamentu v Humennom	43
Nástroje mládežníckej participácie <i>Kristína Babiaková</i>	49
Právo na informácie	49
Petičné právo	60
Právo pokojne sa zhromažďovať	66
Samospráva a štátna správa <i>Mária Kolíková</i>	73
Prílohy	91
Odkazy a referencie na významné dokumenty v oblasti mládežníckej politiky a participácie mladých ľudí	91
Revidovaná Európska charta o participácii mladých ľudí na miestnom a regionálnom živote	94
Autori	107
Realizátor projektu	110
Spolupracujúce organizácie	111

PREDSLOV

Táto publikácia vychádza z iniciatívy Rady mládeže Slovenska v spolupráci s autorským tímom Partners for Democratic Change Slovakia (PDCS) a občianskeho združenia Občan a demokracia. Jej zámerom je priblížiť mladým ľuďom problematiku občianskej participácie ako nástroja aktívnej spoluúčasti mladých na rozhodovaní o veciach verejných a rozvoji prosperujúcej a demokratickej občianskej spoločnosti. Mladých ľudí má inšpirovať k tomu, aby sa stali aktívnymi občanmi, zúčastňovali sa miestneho a regionálneho verejného života a spolupodieľali sa na tvorbe a ovplyvňovaní rozhodnutí, ktoré sa ich bezprostredne týkajú.

Úvodná kapitola objasňuje pojem mládežnícka participácia a vysvetľuje základný rámec jej fungovania v Slovenskej republike. Vymenúva jednotlivé úrovne participácie, identifikuje bariéry a stimuly účasti mladých ľudí na verejnom živote a načrtáva možné cesty jej ďalšieho rozvoja na Slovensku.

Druhá časť knihy oboznamuje čitateľa s mládežníckou participáciou na Slovensku. Šesť príkladov aktívnej účasti mladých ľudí a ich predstaviteľov na živote obce a regiónu prezentuje vo forme ucelených prípadových štúdií, ktoré pútavou formou opisujú konkrétne príbehy občianskej angažovanosti.

Publikácia zároveň ponúka prehľad zákonných nástrojov spoluúčasti na rozhodovaní o veciach verejných. Okrem iných obsahuje stať o ústavou garantovanom práve na informácie, prístup ku ktorým je nevyhnutný pre kvalitnú a informovanú účasť na verejnom živote. Zároveň predstavuje nástroje a prostriedky k verejnému vyjadreniu názorov a presadzovaniu záujmov mládežníckych skupín.

Partnerom v participácii mladých ľudí na miestnej a regionálnej úrovni sú úrady miestnej a regionálnej samosprávy, ktoré priamo zodpovedajú za tvorbu a realizáciu mládežníckej politiky v mieste svojho pôsobenia. Oboznámenie sa s ich štruktúrou a fungovaním je viac ako užitočné pre tých, ktorí svoju občiansku angažovanosť myslia úprimne a pochopili, že efektívna účasť na verejnom živote si vyžaduje dôkladne poznať svojho partnera v rozhodovaní. O štruktúre a fungovaní úradov miestnej a regionálnej samosprávy pojednáva časť „Samospráva a štátna správa“.

Peter Mészáros
Autor projektu

Rada mládeže Slovenska

ČO JE MLÁDEŽNÍCKA PARTICIPÁCIA

Zora Pauliniová

ÚVOD

Cieľom tejto publikácie je inšpirovať mladých ľudí, aby vyjadrovali svoje názory, aktívne sa zapájali do riešenia problémov komunity, v ktorej žijú, a podieľali sa na rozhodovaní o veciach verejných, ktoré sa ich bezprostredne týkajú. Kniha je tiež určená všetkým, ktorí v pracovnom i voľnom čase pracujú s mládežou na formálnej i neformálnej úrovni, a to buď ako dobrovoľníci, profesionáli, tréneri, podporovatelia, alebo lídri. Na úvod dva príklady:

Skupina mladých ľudí sa rozhodla vyčistiť potok v známej rekreačnej oblasti Bratislavy. Keď začali vynášať z potoka odpad, zastavil ich rybár, ktorý privolať políciu argumentujúc, že znečisťujú životné prostredie. Mladí ľudia boli „vypočutí“ a napomenutí, pretože sa nemohli preukázať povolením na zber smetia.

Pred zavedením nových maturít zástupcovia študentov v Košiciach upozorňovali predstaviteľov verejnej správy na to, že nové maturity nie sú pripravené. Ich predpovede sa naplnili a v praxi sa objavili mnohé chyby. V dôsledku toho sa dokonca museli celoplošne opakovať písomné testy z matematiky. Medzi študentmi sa zdvihla vlna kritiky a nesúhlasu, ktorý mnohí prejavili formou protestu. Až po protestoch sa minister školstva osobne stretol so zástupcami študentov a následne rozhodol o novelizácii vyhlášky o maturitách.

Hoci oba príklady nemožno považovať za pozitívne, ich uvedenie je zámerné. V skratke totiž poukazujú na veci, ktoré sa týkajú mladých ľudí a ich participácie (teda spoluúčasti) na rozhodovaní i živote občianskej spoločnosti či konkrétnej obce. Ilustrujú schopnosť mladých formulovať svoje názory, ich záujem a ochotu zapojiť sa do riešenia problémov. Zároveň ukazujú, ako málo stačí, aby boli či neboli aktivity a názory mladých ľudí zohľadnené a využité v prospech vecí.

Pozitívnych príkladov participácie mladých je veľa, čo potvrdzujú výsledky tzv. focus skupín (diskusí zameraných na zisťovanie názorov a skúseností), ktoré sa konali na jeseň 2005 v Košiciach, Banskej Bystrici, Trenčíne a Bratislave. Okrem predstaviteľov samosprávy a ľudí pracujúcich s mládežou sa na nich zúčastnili študenti stredných a vysokých škôl, najmä zástupcovia študentských parlamentov či rád, ktorí rozprávali o svojich aktivitách a snahách ovplyvňovať veci verejné. Niektoré skúsenosti sú uvedené v prípadových štúdiách v tejto publikácii.

Na nasledujúcich riadkoch sa pozrieme, čo vlastne participácia mládeže znamená, aké sú jej východiská, v akom hodnotovom, právnom i spoločenskom prostredí sa môže rozvíjať a prečo práve teraz nastal čas dať jej priestor a využívať ju. V súvislosti s **participáciou** budeme tiež hovoriť o **decentralizácii** a **mládežníckej politike**. Decentralizácia a posun agendy v oblasti tvorby mládežníckej politiky z orgánov štátnej správy na orgány miestnej a regionálnej samosprávy sú totiž kľúčovými východiskami tejto publikácie. Zároveň predstavujú rámec, v ktorom sa budeme venovať participácii. Mládežnícka politika zas zosobňuje obsah, ktorý sa môže participáciou skvalitniť. Mladým ľuďom sa tak ponúkajú možnosti spolupráce s obcou či regiónom nielen v oblasti organizácie konkrétnych detských a mládežníckych aktivít, ale aj pri tvorbe detskej a mládežníckej politiky.

ZÁKLADNÝ RÁMEC MLÁDEŽNÍCKEJ PARTICIPÁCIE

Decentralizácia

Decentralizácia vychádza z princípu subsidiarity, podľa ktorého sa má o veciach (problémoch) rozhodovať na úrovni, kde vznikajú, teda čo najbližšie k občanovi. Na Slovensku sa proces decentralizácie začal v roku 1990 a trvá do súčasnosti, keďže jedna vec je prijať zákon, druhá reálne presunúť kompetencie a tretia začať ich koncepcne a systémovo využívať. Medzi najdôležitejšie právne normy v tejto oblasti patrí *Zákon o obecnom zriadení* (1990), *Zákon o vyšších územných celkoch* (2001) a tzv. *Kompetenčný zákon* (2001) (bližšie pozri časť „Samospráva a štátna správa“).

Pre mladých ľudí je proces decentralizácie príležitosťou na zvýšenie participácie, pretože mnohé kompetencie verejného sektora v oblasti školstva, rozvoja a starostlivosti o mládež sa prenášajú na miestne a regionálne samosprávy. Koordinácia starostlivosti o deti a mládež je jednou z originálnych právomocí obcí i regiónov. Samospráva zo zákona môže – a z hľadiska udržateľnosti svojho fungovania aj musí – pracovať v tejto oblasti. Je teda prirodzené, že by mala mladých ľudí vnímať nielen ako klientov, ale aj ako partnerov, s ktorými môže komunikovať a spolupracovať v prospech oboch strán a komunity ako celku.

Mládežnícka politika

Výkon kompetencií v oblasti starostlivosti o mládež sa uskutočňuje prostredníctvom formulovania a realizácie mládežníckej politiky. V tomto kontexte budeme pod pojmom mládež rozumieť ľudí vo veku 15 – 26 rokov, ale vekovú hranicu budeme považovať za relatívne „mäkkú“.

Mládežnícka politika je práve tým, čo by malo spájať samosprávu a mladých ľudí pri jej príprave a napĺňaní. Mladí ľudia by nemali byť len objektmi, ale aj subjektmi, ktoré budú túto politiku priamo tvoriť, resp. pomáhať pri jej vytváraní. V tomto kontexte je zaujímavé, že obsahom mládežníckej politiky je aj smerovanie k participácii, ale participácia môže byť zároveň súčasťou procesu prípravy mládežníckej politiky. Inými slovami, koncepcia starostlivosti o mládež na

úrovni mesta by mala zahŕňať oblasti, do ktorých sa môže mládež zapojiť. Mladí by však mali mať zároveň možnosť podieľať sa na vzniku takejto koncepcie. Keď budeme v tejto časti publikácie hovoriť o mládežníckej politike, nebudeme tým myslieť nástroje či taktiku presadzovania politických postojov alebo cieľov (politiku v zmysle *politics*), ale skôr zámer alebo koncepciu, ktoré vedú k riešeniu konkrétnych problémov, spojených so starostlivosťou o deti mládež, teda o politiku v zmysle *policy*. Ak v prvom prípade ide o získanie vplyvu či presadenie individuálnej alebo skupinovej vôle, v druhom prípade hovoríme o pláne či návrhu riešenia konkrétnej problémovej oblasti. Právomoc vytvárať takúto politiku prešla práve vďaka decentralizácii na úroveň samospráv.

Východiskom mládežníckej politiky je predpoklad, že mladý človek musí mať vytvorené podmienky, aby dozrel na plnohodnotného a samostatného občana. Tieto podmienky na jednej strane umožnia kvalitný fyzický, duševný a sociálny vývoj jednotlivca, na druhej strane vytvoria prostredie pre využitie jeho tvorivého potenciálu pri ďalšom vývoji spoločnosti.

Dobre pripravená mládežnícka politika:

- vedie k efektívnejšiemu a kvalitnejšiemu naplneniu jej cieľa, t. j. rozvoja mladých ľudí;
- umožňuje výchovu k občianstvu, a tým aj väčšiu angažovanosť mladých ľudí vo voľbách či pri rozvoji občianskej spoločnosti;
- umožňuje úspešnú integráciu mladých do spoločnosti;
- umožňuje reflektovanie, spoluvytváranie, kritiku a kontrolu sociálnych a politických otázok vo verejnom živote. Začlenenie mladých do rôznych sfér miestneho verejného života vedie ku kvalitnejším a transparentnejším rozhodnutiam. Týka sa to plánovania, realizácie a hodnotenia služieb a aktivít v školskom prostredí, využitia verejných priestorov, fungovania voľnočasových zariadení či návrhu, realizácie a hodnotenia projektov v oblasti sociálnych služieb a nezamestnanosti.

Aké obsahové parametre by mala spĺňať mládežnícka politika? Na túto otázku odpovedala 6. konferencia európskych ministrov zodpovedných za mládež v Solúne v roku 2002. Podľa jej záverov by dobre pripravená mládežnícka politika mala:

- mať medziodvetvový rozmer na všetkých úrovniach (celonárodnej, regionálnej i miestnej);
- povzbudzovať k presadzovaniu samostatnosti a zodpovednosti, najmä prostredníctvom mládežníckej dobrovoľníckej práce;
- smerovať k vytvoreniu podmienok umožňujúcich aktívnu participáciu mladých ľudí na rozhodnutiach, ktoré sa ich týkajú, ako aj k aktívnemu zapájaniu sa do verejného života;
- uľahčovať vstup na pracovný trh cez vhodné projekty a školenia;
- umožniť prístup k informáciám a komunikačným technológiám, umožniť presadzovanie mobility mladých ľudí, zmierňovanie administratívnych a finančných prekážok, presadzovanie neformálneho vzdelávania mladých a uznania zručností a dobrovoľníckej činnosti.

Tabuľka 1

Dôležité dokumenty v oblasti mládežníckej politiky

<i>Všeobecná deklarácia ľudských práv a Dohovor o právach dieťaťa (1989)</i>	Základné východiskové dokumenty prijaté OSN, ktoré definujú práva detí a mladých ľudí.
<i>Biela kniha Európskej komisie „Nový impulz pre európsku mládež“ (White Paper on Youth, 2002)</i>	Týka sa situácií a výziev mládežníckej politiky. Popisuje súčasnú situáciu, rámce rozvoja mládeže, zapojenie mládeže do verejného života v kontexte európskej integrácie a globalizácie a upozorňuje na potrebu zohľadniť mládež v koncepciách verejnej politiky.
<i>Európsky rámec mládežníckej politiky (2004)</i>	Dokument prijatý Európskym riadiacim výborom pre mládež v Budapešti, ktorý hovorí o mládežníckej politike, jej význame a nástrojoch realizácie (od národných cieľov k lokálnym akciám; výchova k občianstvu; zjednotená mládežnícka politika; nástroje Rady Európy na podporu rozvoja mládežníckej politiky).
<i>Európska charta o participácii mladých ľudí na živote obcí a regiónov (1992)</i>	Ide o rezolúciu č. 237 Stálej konferencie miestnych a regionálnych samospráv, ktorá hovorí o európskej podpore mládežníckej politiky na miestnej úrovni. V roku 2003 bol jej obsah revidovaný.
<i>Európska charta informácií pre mládež (2004)</i>	Dokument prijatý XV. Valným zhromaždením Európskej mládežníckej informačnej a poradenskej agentúry (ERYICA) v Bratislave. Popisuje princípy práce s informáciami pre mládež ako súčasťou politiky mládeže.
<i>Koncepcia štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži do roku 2007 (2001)</i>	Východiskový rámcový dokument prijatý uznesením vlády SR. Pomenúva východiská, obsah, strategické ciele, základné princípy a spôsoby plnenia cieľov štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži.

Podkladom pre realizáciu mládežníckej politiky by mal byť systémový programový dokument s jasnou a prehľadnou štruktúrou. Mal by obsahovať východiská, analýzu aktuálneho stavu, víziu alebo zámer na dané plánovacie obdobie, celkové a čiastkové ciele, konkrétne aktivity a projekty vrátane rozpočtu. Každý plánovací dokument týkajúci sa mládeže by mal jasne pomenovať:

- odkiaľ začína – definovať východiskovú situáciu v oblasti starostlivosti o mládež na danej úrovni (miestnej či regionálnej), hlavných aktérov a určujúce rámce a východiská;
- čo chce zmeniť – vymedziť obsah a dosah zmien, pomenovať plánovaný cieľový stav (konkrétne pre jednotlivé oblasti) na úrovni vízie, zámerov a cieľov;

- ako to chce zmeniť – pomenovať kroky a nástroje, pomocou ktorých plánované zmeny dosiahne, vymedziť časové horizonty, zodpovedných a zdroje.

PARTICIPÁCIA MLÁDEŽE NA SLOVENSKU

Aký priestor pre participáciu mládeže vytvárajú predstavitelia verejného sektora v SR? Ako tento priestor obsadzuje mládež? Odpovede na uvedené otázky sú predmetom nasledujúcich riadkov. Zamyslíme sa tiež nad tým, čo participáciu stimuluje a čo jej bráni, a definujeme nástroje, ktoré by ju mohli zvýšiť.

Participácia mládeže – pojem a jeho vnímanie

Občianska participácia je pojem, ktorý sa na Slovensku začal častejšie používať začiatkom 90. rokov minulého storočia, keď sa otvorili hranice pôsobeniu zahraničných donorských organizácií a využívaniu skúseností s rozvojom občianskej spoločnosti v iných krajinách. Koncept občianskej participácie si rýchlo osvojili najmä mimovládne organizácie, pretože menil rolu občanov z pasívnych prijímateľov na aktívnych presadzovateľov zmien.

Participácii sa prisudzuje široký spoločenský, politický a občiansky rozmer. Často sa pod ňou rozumie účasť na spolkovom živote, členstvo v spoločenských organizáciách či účasť na voľbách a politickom živote. Iní v nej vidia organizovanie petícií alebo účasť na verejných stretnutiach. Zo širšieho hľadiska je občianska participácia vnímaná nielen ako účasť na rozhodovaní, ale aj ako **aktívna účasť na rozvoji občianskej spoločnosti**. Podľa *Európskej charty o participácii mladých ľudí na živote obcí a regiónov*, účasť na živote obcí a miest poskytuje mladým možnosť,

aby sa s konkrétnym mestom či obcou identifikovali ako občania a nezostali iba jej obyvateľmi. Občianska participácia tak môže mať formu mládežníckych kultúrnych podujatí, zvelaďovania životného prostredia, činnosti klubov podporovaných obecnými samosprávami atď.

Pre účely tejto publikácie budeme pojmom **participácia mládeže** označovať predovšetkým konkrétnu účasť mladých a ich zoskupení (iniciatív, organizácií, sietí) na verejnom rozhodovaní, či už v oblastiach podpory, ochrany alebo starostlivosti o deti a mládež, alebo v oblasti širšieho rámca rozvoja spoločnosti,

obce, mesta či regiónu. Pod verejným rozhodovaním rozumieme nielen rozhodovanie **s účasťou verejnosti** (a teda aj mládeže), ale aj rozhodovanie **s verejnými dôsledkami, o verejných zdrojoch a o verejnom smerovaní**.

Participácia, ktorá znamená angažovanosť verejnosti na rôznych úrovniach, vedie k zefektívneniu rozhodovacích procesov. Ak hovoríme o mladých ľuďoch, ich participácia umožňuje, aby do rozhodovania videli, rozumeli mu, podieľali sa na ňom a kontrolovali ho. Zapojenie mládeže do rozhodovacích procesov vedie:

- k oveľa kvalitnejším rozhodnutiam z hľadiska obsahu, pretože do rozhodovania prinášajú vlastný pohľad a expertízu;
- k ovplyvňovaniu a zmene rozhodovacích procesov, ktoré sa stávajú otvorenejšími, efektívnejšími a demokratickejšími;
- k tomu, aby mladí ľudia v procese rozhodovania sami rástli a rozvíjali sa osobnostne i občiansky.

Úrovně občianskej participácie / participácie mládeže

Participáciu mládeže je možné analyzovať prostredníctvom modelu, ktorý rozlišuje rôznu hĺbku zapojenia (spoluúčasti) a rôznu mieru možnosti ovplyvniť rozhodovanie.¹ Východiskom tohto modelu je skutočnosť, že možnosť zapájať sa zvyčajne ovplyvňuje „držiteľ moci“ – v tomto prípade predstaviteľ samosprávy, ale napríklad aj riaditeľ či riaditeľka školy, klubu mladých alebo centra voľného času. Mladí môžu využiť nástroje a metódy ktorejkoľvek z nasledujúcich úrovní participácie, ktoré im umožnia požadovanú mieru podieľania sa na verejnom živote:

1. prístup k informáciám (pasívne informovanie);
2. adekvátne zverejňovanie informácií (aktívne informovanie);
3. vážne posudzovanie pripomienok (konzultovanie);
4. zdieľanie rozhodovacej právomoci (spolurozhodovanie);
5. kontrola rozhodovania.

Ak sa pozrieme na participáciu mládeže vo všeobecnosti, aktívna účasť mladých na verejnom živote a verejnom rozhodovaní na Slovensku sa prejavuje v rôznych oblastiach a v množstve konkrétnych príkladov, od celoštátnej po miestnu úroveň. Mladí pritom stavajú na legislatívnych východiskách ako *Ústava SR, Zákon o obecnom zriadení, Správny poriadok, Zákon o slobodnom prístupe k informáciám, Zákon o štátnej správe v školstve a školskej samospráve* atď.

V súčasnosti na Slovensku existujú desiatky dôležitých príkladov participácie mládeže. Ide o aktivity a projekty, kedy predstavitelia mládeže pripomienkujú legislatívne normy týkajúce sa mládeže, bojujú za svoje práva či rozvíjajú spoluprácu so samosprávou (študentské parlamenty miest a obcí; participačné procesy vedené mladými). Mnohé aktivity stavajú na princípe konfrontácie (najmä tam, kde došlo k zanedbaniu či porušeniu práv mládeže alebo komunikácie s mládežou, napríklad štrajk stredoškolských študentov súvisiaci s opakovanými

¹ Tieto úrovne občianskej participácie vychádzajú čiastočne z konceptu **rebríka občianskej participácie** (Arnsteinová, 1969), ale odrážajú aj piliere Aarhuského dohovoru či iné participačné modely (Miková – Pauliniová, 2001).

maturitami v apríli 2005, prípadne štrajk vysokoškolských študentov v máji 2005 proti spolplateniu vysokoškolského štúdia), iné využívajú princíp spolupráce.

1. Prístup k informáciám – pasívne informovanie

V Slovenskej republike upravuje prístup k informáciám Zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o slobodnom prístupe k informáciám“), ktorý nadobudol účinnosť v januári 2001. Zákon bol pripravený v spolupráci s občanmi a mimovládny (aj mládežníckymi) organizáciami a vyvolal zásadný obrat v poskytovaní informácií a vo vnímaní práv a nárokov občanov vo vzťahu k predstaviteľom verejnej správy (bližšie pozri časť „Právo na informácie“).

Prístup k informáciám, niekedy označovaný ako pasívne informovanie, je prvou úrovňou občianskej participácie, ktorá umožňuje väčšiu transparentnosť v rozhodovaní. Občan má možnosť vyhľadať si príslušné informácie na internetovej stránke či priamo ich žiadať na úrade obce či samosprávneho kraja. Každý, vrátane mladých ľudí, má právo žiadať od samosprávy informácie o tom, ako uplatňuje kompetencie v oblasti starostlivosti o mládež:

- aké materiály a koncepcie sú prijaté a aké sa pripravujú;
- či má samospráva ustanovenú špeciálnu komisiu, ktorá sa zaoberá mládežou, a či sú jej členmi mladí ľudia;
- aká časť rozpočtu je vyčlenená na starostlivosť o mládež;
- či existujú konkrétne grantové programy samosprávy, v ktorých sa môžu mladí uchádzať o finančnú podporu;
- na akých aktivitách verejného života sa môžu mladí podieľať.

Zo skúseností vyplýva, že tam, kde sa pri poskytovaní informácií od začiatku vytvorí otvorený vzťah založený na vzájomnom rešpekte, veľmi často nasleduje aj obojstranná spolupráca. Čo zatiaľ chýba a čo by mohli mladí vyžadovať, je zverejňovanie informácií v takej forme a takom jazyku, ktorý je zrozumiteľný aj pre laikov (jazyk bez zložitých úradníckych formulácií; ľahká orientácia na internetových stránkach; piktogramy upozorňujúce na to, že ide o materiály pre mládež; príťažlivý grafický dizajn atď.).

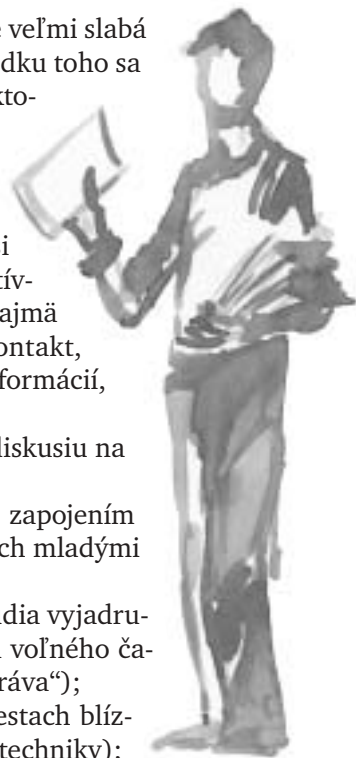
2. Adekvátne zverejňovanie informácií

Ďalšiu úroveň občianskej participácie tvorí adekvátne zverejňovanie informácií (tzv. aktívne informovanie). V tomto prípade samospráva aktívne prichádza za

adresátom s informáciami. Vo všeobecnosti existuje veľmi slabá úroveň aktívneho zverejňovania informácií. V dôsledku toho sa závažné informácie nedostávajú k mladým ľuďom, ktorých sa priamo týkajú, a informácie od mladých ľudí a o mladých ľuďoch sa nedostanú k tým, ktorí rozhodujú.

Pritom existuje množstvo metód a spôsobov, ako si cez krátkodobé aktivity či dlhodobejšie procesy aktívne a obojsmerne vymieňať informácie. Patria sem najmä živé diskusné stretnutia umožňujúce osobný kontakt, pružnosť v tempe, rozsahu a forme prijímaných informácií, napríklad:

- diskusné fóra, ktorých cieľom je vyvolať živú diskusiu na určitú tému;
- okrúhle stoly a panelové diskusie (diskusie so zapojením viacerých odborníkov, osobností rešpektovaných mladými ľuďmi či samotných mladých ľudí);
- híriny (tzv. verejné vypočutia, kde sa mladí ľudia vyjadrujú na určitú tému, napríklad k otázke trávenia voľného času) (bližšie pozri časť „Samospráva a štátna správa“);
- road shows (diskusie a výstavy priamo na miestach blízkych mladým ľuďom s využitím audiovizuálnej techniky);
- tematické internetové konferencie (diskusie) atď.

Aj keď niektoré z uvedených metód presahujú do ďalších úrovní participácie, podstatné je, že ak je niekto držiteľom moci (a teda existuje predpoklad, že komunikácia bude nerovnocenná) a chce, aby sa mladí ľudia stali partnermi v komunikácii, má zodpovednosť aktívne hľadať spôsoby, ako túto zmenu dosiahnuť. Mladí ľudia môžu napríklad žiadať, aby:

- samospráva vytvorila adresár detských a mládežníckych organizácií, ktoré bude v prípade potreby kontaktovať;
- boli zverejňované informácie formulované „priateľským“, teda zrozumiteľným jazykom;
- boli informácie šírené spôsobom, ktorý osloví aj mládež (internet, súťaže, vývesky s fotografiami, živé diskusné stretnutia);
- súčasťou tvorby každej dôležitej koncepcie či iného materiálu bolo aj plánovanie komunikácie s mladými ľuďmi.

Pre inšpiráciu uvádzame niekoľko prípadov aktívnej informovanosti, ktoré iniciovali najmä mladí ľudia a neziskové organizácie, v menšom počte prípadov aj samosprávy.

Vôbec prvé verejné vypočutie na Slovensku (Svit, 1994) sa venovalo mládeži – niekoľko stoviek mladých ľudí malo možnosť nahlas vyjadriť svoje predstavy o trávení voľného času v meste a názory na možnosti, ktoré im mesto ponúka. Neskôr sa podobné vypočutie, organizované samosprávou, konalo aj v Pezinku.

Deti a tínedžeri sa zapojili do tvorby štúdie parku v Rusovciach v rokoch 2003 a 2004 vďaka tomu, že organizátori našli vhodné spôsoby, ako k nim informácie dostať (koncert pre park, súťaž o najkrajšiu knihu o parku, deň školského detstva).

Občianske združenie Slatinka pripravilo v roku 2003 na študentskej pôde a s pomocou mladých ľudí tzv. občiansku mapu s názormi ľudí na mesto Zvolen.

Mesto Senec na svojej internetovej stránke v časti „Diskusné fórum“ ponúka živé otázky. Jednou z nich bola aj otázka „Čo robí Mesto Senec pre mladých ľudí?“, na ktorú reagovalo niekoľko desiatok príspevkov.

3. Vážne posudzovanie pripomienok (konzultovanie)

V tomto prípade majú mladí ľudia zapojení do rozhodovacích procesov právo na vážne posúdenie a zapracovanie pripomienok (ku koncepciám, stratégiám či zákonom). Prvým krokom k vyjadrovaniu sa k činnosti samosprávy a k jej ovplyvňovaniu je zapájanie sa do činnosti žiackych rád a študentských parlamentov na úrovni školy či mesta a ovplyvňovanie riadenia školy a vzdelávacieho procesu (konkrétne príklady pozri v časti „Prípadové štúdie“).

Mladí ľudia môžu žiadať organizovanie aktivít (prípadne ich aj spoluorganizovať) podobných tým, ktoré využívajú pri aktívnej informovanosti:

- otvorené verejné fóra zamerané na diskusiu o konkrétnych témach;
- netradičné výstavy, „roadshows“ – výjazdy do konkrétnych lokalít s cieľom zbierať podnety mladých ľudí na určité aktuálne témy, participačné plánovacie procesy (spracovanie územnoplánovacích dokumentov ihrísk, parkov, galérií pod holým nebom, cyklistických chodníkov či peších zón);
- účasť na zasadnutiach odborných komisií mestských zastupiteľstiev (napríklad komisií mládeže);
- účasť na pripomienkovaní rozpočtu;
- účasť na spracovaní koncepcií a politík týkajúcich sa mládeže (*Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja, stratégia starostlivosti o mládež*) a na tvorbe všeobecne záväzných nariadení týkajúcich sa mládeže a jej potrieb.

Opäť niekoľko príkladov, ktoré môžu inšpirovať k podobným či iným aktivitám.

Na viacerých stredných školách existujú študentské alebo stredoškolské parlamenty, ktoré dokázali ovplyvniť veci, ktoré boli kedysi výhradne v pôsobnosti vedenia školy: zloženie vyučovania, viacero písomiek v jeden deň, nevhodné správanie profesora k študentom či otázky technického vybavenia

školy. Hoci ide „len“ o školské záležitosti, spojenie sa študentov a vecné formulovanie a presadenie ich požiadaviek prispieva k zlepšeniu komunikácie a zmene vnímania študentov ako partnerov.

Najvýznamnejším subjektom, ktorý využíva pripomienkovanie, je Rada mládeže Slovenska (RMS). RMS sleduje a pripomienkuje legislatívne iniciatívy týkajúce sa mládeže (Zákon o mládeži, Zákon o rodine, Zákon o sociálno-právnej ochrane detí a mládeže atď.), ako aj koncepcie a programy na národnej či medzinárodnej úrovni (program Mládež, program Youth in Action, Koncepcia štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži, Biela kniha o mládeži). V spolupráci s Ministerstvom školstva SR a Iuventou sa RMS zapojila do prípravy Koncepcie neformálneho vzdelávania a pripomienkovala smernice ministerstva školstva o finančnej podpore práce s deťmi a mládežou. Pripomienkovým konaním prešla aj Koncepcia starostlivosti o mládež Žilinského samosprávneho kraja (bližšie pozri prípadovú štúdiu pod názvom „Výhodné partnerstvo pri vytváraní dôležitej koncepcie“).

Do navrhovania a ovplyvňovania legislatívy, vládnych stratégií i mestských politík sa dlhodobo zapájajú viaceré, najmä tzv. advokačné organizácie (Greenpeace, Sloboda zvierat, Odyseus atď.). Sloboda zvierat, ktorej členmi sú mladí (dokonca veľmi mladí) ľudia, stála za zákazom pokusov na živých zvieratách v 90. rokoch či za iniciatívami za výstavbu útulkov pre zvieratá. Návrhom zákona o skrátení civilnej služby a advokačnými aktivitami za jeho presadenie sa zaoberala organizácia Občianske oko v spolupráci s Amnesty International. Organizácia Odyseus sa angažovala pri tvorbe sociálnych zákonov alebo pri tvorbe koncepcie pre prácu s mládežou mesta Senec. Tieto (a iné) organizácie majú často širokú dobrovoľnícku základňu, mladých, ale profesionálnych zamestnancov, a medzinárodné kontakty, takže sú schopné veľmi jasne a fundovane artikulovať a presadzovať svoje názory.

Významnú skupinu tých, ktorí ovplyvňujú tvorbu dokumentov, tvoria mladí ľudia, ktorí sa ad hoc dostanú do situácie, keď môžu niečo pripomienkovať (mladé mamičky z materského centra v Zlatých Moravciach boli pozvané k tvorbe PHSR, mladí športovci k príprave mestského rozpočtu atď.).

4. Zdieľanie rozhodovacej právomoci

V tomto prípade ide o odovzdanie moci iným ľuďom, aby došlo k ich splnomocneniu, tzv. empowermentu. Znamená to tiež, že dopadom participácie mládeže nebude len rozvoj konkrétnych oblastí, ktorým sa budú mladí ľudia venovať, ale aj rozvoj a posilnenie mladých ľudí. Na Slovensku existujú prípady, aj keď ich nie je veľa, keď mladí ľudia mohli nielen pripomienkovať, ale aj spoluvytvárať programy, plány či koncepcie.

Jedným zo zatiaľ menej rozšírených prístupov, ako vytvoriť priestor pre spoluprácu, je vytváranie už spomínaných študentských alebo žiackych par-

lamentov, zatiaľ, bohužiaľ, často zhora (Košice, Humenné, Pezinok atď.). Podstatné je, aby vznik takýchto združení nebol len formálnou iniciatívou zhora, ale aby reálne vytvoril priestor pre mladých a zapojil ich do verejného života a spolurozhodovania.

Fungovanie týchto „zastupiteľských orgánov študentov“ by malo prirodzene viesť k definovaniu oblastí, v ktorých môžu mladí spolurozhodovať. Zatiaľ sú však skôr šíriteľmi informácií pochádzajúcich zo samosprávy bez jasne zadefinovaných právomocí a bez možnosti reálne niečo zmeniť. Zaujímavým dokumentom je *Mandátna zmluva zo 14. decembra 2004 o priamej realizácii oblasti Participácie mládeže na živote mesta v meste Prievidza do roku 2007* (bližšie pozri prípadovú štúdiu pod názvom „Prievidza – mesto s koncepciou rozvoja mládeže“). Na jednej strane ide o prvý dokument na Slovensku, ktorý vyzdvihol význam zapojenia mládeže na miestnej úrovni a jasne definoval oblasť participácie mládeže na živote mesta, na druhej strane zmluva obsahovo vymedzila mladým ľuďom (členom Mladého parlamentu) skôr rolu šíriteľov myšlienok mesta a organizátorov akcií pre mladých a deti než partnerov pri rozhodovaní. Mesto Bratislava sa zas riadi návrhom *Zásad vzťahov hlavného mesta SR Bratislavy k deťom a mládeži*, ktorý definuje aj oblasť účasti detí a mládeže na živote mesta.

Ustanovenie a práca študentských parlamentov boli obsahom viacerých projektov, ktoré získali podporu Nadácie mládeže Slovenska (Ružomberok, Sobrance, Humenné, Spišská Belá, Kežmarok). Určitú tradíciu má študentský parlament v Košiciach, kde si študenti volia študentského richtára. Ten je akceptovaný primátorom ako partner pri riešení problémov mládeže a podľa samotných študentov ich konkrétni ľudia na magistráte vždy, keď to bolo potrebné, vypočuli.

Študentské parlamenty však nie sú jediným spôsobom, ako zapojiť mladých ľudí do rozvoja obce či regiónu. Iniciatívy predstaviteľov detských a mládežníckych organizácií vedúce k účasti na spolurozhodovaní o miestnom rozpočte, anketa mladých s mladými či príprava programu miestneho kina, vymedzenie oblastí, kde budú mať mladí poradný hlas – to všetko sú nezávislé aktivity vedúce k väčšiemu zapojeniu mladých a k lepším rozhodnutiam.

5. Kontrola rozhodovania

Pod týmto pojmom rozumieme prenos rozhodovacej právomoci z verejnej správy (samosprávy) na iné subjekty. K najvýraznejším príkladom tejto úrovne participácie patrí činnosť desiatich slovenských komunitných nadácií (Banská Bystrica, Bratislava, Nitra, Prešov, Trenčín atď.), ktoré aktivizujú verejnosť prostredníctvom prerozdelenia financií z nadačných a samosprávnych zdrojov. Najkonkrétnejším príkladom je otvorený grantový program „Mladí filantropi“ (na miestnej úrovni nazvaný napríklad „Mladí mladým“), ktorý sa začal v roku 2005 a v ktorom dobrovoľníci vo veku 16 – 25 rokov (na základe procesu, ktorý si sami definovali a ktorý od začiatku do konca držali v rukách) sami rozhodli o pridelení finančnej podpory (tzv. grantov) na projekty pre mladých.

Bohužiaľ, ďalšie príklady delegovania rozhodnutia výhradne na mladých ľudí možno spočítať na prstoch jednej ruky. Ide o systémovú chybu, ktorá vznikla v dôsledku toho, že súčasťou politickej kultúry na Slovensku nie je dostatočná participácia občanov. Práve tu sa však vytvára priestor pre väčšiu aktivitu mladých a pre praktické zavedenie toho, čo mnohé dokumenty týkajúce sa mládežníckej politiky a starostlivosti o mládež zatiaľ iba deklarujú.

Ak z predchádzajúcich riadkov vyplýva, že priestor pre participáciu mládeže je na všetkých uvedených úrovniach nedostatočný, potom sa možno pýtať, či to nie je preto, lebo si ho mladí ľudia sami nevybojovali. Existujú príklady, ktoré na národnej i miestnej úrovni ukazujú významný potenciál mladých ľudí, či už ide o aktivity RMS, angažovanie sa študentov stredných škôl pri poukazovaní na nedostatky nových maturít, alebo advokačné aktivity (obhajoba záujmov mládeže) pri prijímaní „študentských“ zákonov. Hoci ide o participáciu na národnej úrovni, poukazujeme na ňu preto, lebo v každom z týchto prípadov boli mladí ľudia schopní vidieť do problému, formulovať svoje názory a presadzovať ich.

Bariéry a stimuly participácie

Na základe predošlých skúseností sme sa pokúsili identifikovať bariéry a stimuly participácie.

Medzi bariéry patria:

- tradičné vnímanie autority a roly predstaviteľmi štátnej správy a samosprávy a nedostatočné vnímanie občianskych práv a práv mladých ľudí zabraňuje partnerskému prístupu samosprávy;
- silná viera v moc expertov a podceňovanie mladých ľudí, osobitne podceňovanie ich skúseností a schopnosti vyjadriť vlastný názor;

- konfrontačne vnímaný vzťah medzi verejným, súkromným a mimovlád- nym sektorom podmienený nedávnou históriou;
- nepoznanie, resp. nepochopenie princípov a zmyslu participácie, nedosta- tok vedomostí a zručností potrebných na napĺňanie participácie;
- nedostatočné zmapovanie a zviditeľnenie pozitívnych príkladov uplatňo- vania občianskej participácie;
- snaha komunikovať s organizovanými partnermi, vynechanie množstva neorganizovaných mladých ľudí, iniciatív, neformálnych združení a orga- nizácií s odlišným poslaním z dialógu;
- financovanie, ktoré posilňuje vzťahy závislosti, nedostatok nezávislých zdrojov alebo zdrojov, v ktorých by bolo oddelené poskytovanie peňazí od samosprávy;
- chýbajúca vzájomná informovanosť o rolách či kompetenciách;
- snaha riešiť veci rozhodnutiami zhora namiesto vytvárania priestoru pre iniciatívy zdola;
- nedodržanie sľubov dospelých, ktoré vedie k ľahostajnosti mladých ľudí.

Medzi stimuly participácie patria:

- osobnosť mladých ľudí, ich schopnosť prevziať zodpovednosť, jasne for- mulovať požiadavky, presadzovať svoje práva;
- zmeny vo vnímaní tradičných rolí a práv;
- spoločenské zmeny týkajúce sa práv a možností mládeže (reforma škol- stva, decentralizácia, širší európsky kontext atď.);
- osvietení politici a jednotlivci na všetkých úrovniach novej spolupráce, ktorí vytvárajú priestor pre participáciu;
- sieťovanie, výmena informácií a skúseností od miestnej po medzinárodnú úroveň;
- výchova a vzdelávanie, najmä neformálne vzdelávanie a vzdelávanie cez vlastnú skúsenosť (*learning by doing*), poznanie vlastných práv a kompe- tencií;
- médiá a informovanie prostredníctvom médií;
- nezávislé zdroje financovania.

Možné cesty rozvoja participácie na Slovensku

V diskusiách pri okrúhlych stoloch, ktoré v roku 2003 organizovala Nadácia mládeže Slovenska, pomenovali mladí ľudia svoje potreby nasledujúcim spôs- ombom (každá z nich je predpokladom participácie):

- **Potreby sebarealizácie** – osobnostný rozvoj, potreba prejavovať sa, zvidi- teľniť sa a byť ocenený, presadiť sa, byť vypočutý a akceptovaný, potreba angažovať sa, prevziať zodpovednosť za svoje rozhodovanie.
- **Sociálne potreby** – patriť niekam, mať priestor, byť chcený a akceptovaný, byť s podobnými ľuďmi, potreba spolupráce s inými skupinami, potreba spolupatričnosti, potreba komunikácie, potreba byť oslovený v teréne, v miestnom prostredí.
- **Kognitívne potreby** a prístup k informáciám, potreba komunikácie, potre- ba neformálneho vzdelávania.

Aby sa participácia mladých ľudí na Slovensku výraznejšie presadila, a aby sa tým zároveň stala aj účinnejším nástrojom rozvoja spoločnosti, je možné využiť stratégie uvedené v tabuľke 2. Tieto stratégie môžu použiť všetci, ktorí sa snažia o aktívne zapojenie mládeže do života obce, mesta a regiónu – od jednotlivcov cez neformálne iniciatívy po rôzne organizácie.

Participácia mládeže na Slovensku má všetky predpoklady ďalšieho rozvoja. Decentralizácia na úrovni samosprávy ponúka východiská a výzvy, ako sa zapájať do života v mieste, kde mladí ľudia žijú. Dokumenty na medzinárodnej, národnej i regionálnej úrovni definujú priestor a obsah možného zapájania sa.

Mladosť nie je len prechodný stav na ceste k dospelosti, ale priestor pre vlastnú cestu, názory a riešenia. Hoci v mnohom by mali tento priestor pomôcť vytvárať dospelí, podstatné je, aby ho definovali a „obsadili“ samotní mladí ľudia.

ZDROJE

Arnstein, S. R.: *A Ladder of Citizen Participation*. Journal of American Planning Association, Vol. 35, No. 4, July 1969, pp. 216-224.

Miková, K. – Pauliniová, Z.: *Občianska participácia*. Bratislava, PDCS 2001.

Tabuľka 2

Stratégie zvýšenia participácie mládeže

Stratégia	Vysvetlenie K lepšej participácii povedie, ak mladí ľudia budú:
Posilnenie (empowerment) mladých ľudí	<ul style="list-style-type: none"> ● poznať a rozvíjať svoj potenciál cez vzdelávanie (spoločne s predstaviteľmi samosprávy), osvoja si postupy a zručnosti, ktoré im umožnia spoluprácu s verejným sektorom a pozitívnu konfrontáciu s tým, čo sa deje v ich vlastnej komunite; ● vzdelávať sa nielen na úrovni vedomostí, ale aj postojov, a získavať zručnosti prostredníctvom zážitku či skúsenosti (učenie prostredníctvom praxe, neformálne učenie); ● zachytávať, šíriť a medializovať všetko, čo sa podarilo – čiastočne aj celkovo (dobré zvyklosti, pozitívne prípady);
Zefektívnenie komunikácie	<ul style="list-style-type: none"> ● vytvárať cesty komunikácie tak medzi sebou, ako aj s predstaviteľmi samosprávy; ● vytvárať vzájomne prepojené siete s ostatnými mladými ľuďmi ako predpoklad pre výmenu skúseností, informácií a podnetov; ● využívať nové formy pasívnej a aktívnej informovanosti (internetové diskusie, diskusné fóra) a vyjadrovať svoje názory; ● vyžadovať a využívať prístup do miestnych i regionálnych médií a komunikačných kanálov (od vývesky cez miestny rozhlas až po internetovú stránku miestneho úradu a regionálny denník či rádio),
Učenie sa vedeniu a riadeniu	<ul style="list-style-type: none"> ● aktivizovať seba i ďalších mladých ľudí pri organizovaní (od organizovania konkrétnych aktivít až k advokácii, riešeniu problémov či tvorbe koncepcií); ● aktívne sa podieľať na živote mesta alebo obce prostredníctvom nových nástrojov (žiacky parlament, študentský parlament, študentský richtár, obecné/mestské rady mládeže, komisie a iné); ● zapájať sa do tvorby stratégií a rozvojových plánov obce, mesta či regiónu; do pripomienkovania územných plánov či urbanistických štúdií; do prípravy koncepcií týkajúcich sa práce s mládežou; do riadenia vlastných programov a klubov;
Zabezpečenie zdrojov a posilnenie nezávislosti	<ul style="list-style-type: none"> ● hľadať a žiadať finančné zdroje tak od samosprávy, ako aj z nezávislých zdrojov; ● využívať dobrovoľnícku prácu ako jeden z výborných zdrojov pri realizácii aktivít; ● hľadať zdroje (nielen finančné) aj v iných sektoroch, napríklad v súkromnom, a od získania zdrojov dospieť až k partnerstvu s firmami či inými subjektmi.

PRÍPADOVÉ ŠTÚDIE

Karolína Miková, Ján Mihálik, Lenka Rapošová

AK VIETE, ČO POTREBUJETE, STAČÍ VYTVORIŤ PLÁN

Prípadová štúdia vzniku mládežníckeho klubu v Štrbe

V obciach, v ktorých pôsobí iba zopár menších organizácií zameraných na deti a mládež, je vznik klubu mládeže veľká vec. O to viac, ak takýto klub vytvorili a riadia mladí ľudia. V Štrbe si mladí povedali, že viesť klub nemôže byť také zložité, aby to nezvládli. Priestor bez alkoholu a cigariet, v ktorom môžu s kamarátmi realizovať svoje záujmy, im za tú námahu stojí. Ak sa ich spýtate, čo je potrebné na presvedčenie samosprávy, odpovedia, že dobré meno v obci, plán a reálne požiadavky.

Súvislosti

Obec Štrba má približne 3 700 obyvateľov a z toho viac ako jednu tretinu tvoria mladí ľudia vo veku od 14 do 26 rokov. Títo mladí ľudia mohli svoj voľný čas tráviť v niektorom z troch folklórnych súborov, v športovom klube alebo v Klube elektroniky. Iné možnosti na zmysluplné využitie voľného času nemali. Potreba organizovania voľnočasových aktivít pre mladých bola evidentná, a tak našla svoju cestu aj do volebného programu starostu Štrby Michala Sýkoru.

Príbeh

Na začiatku bola potreba mladých ľudí v Štrbe stretávať sa na mieste, kde by mohli zmysluplne tráviť voľný čas. Viacero mladých pociťovalo nedostatok možností na stretávanie sa mimo krčmy alebo baru, v prostredí, kde sa nefajčí a nepije, a kde nemusia minúť veľa peňazí na to, aby sa mohli spolu porozprávať či počúvať hudbu.

Najaktívnejší boli štyria chalani, v tom čase vo veku od 18 do 25 rokov, ktorí v roku 2003 začali diskutovať o možnosti vytvoriť v Štrbe mládežnícky klub. Nápad prediskutovali so známymi a kamarátmi, asi 25 mladými ľuďmi, s ktorými rozmyšľali o tom, čo im v Štrbe chýba a ako sa to dá získať. Konkrétna predstava M-klubu postupne vznikla práve z týchto rozhovorov. Lídri iniciatívy si veľmi skoro uvedomili, že ak chcú vytvoriť klub, musia ísť za starostom Štrby, ktorý im môže pomôcť pri získavaní priestorov. Rovnako im začalo byť jasné, že podpora samosprávy je kľúčová aj pre získanie sponzorov. Vedeli, že za starostom musia prísť s konkrétnou ponukou, ktorá je pre samosprávu zaujímavá, a ktorá je postavená na dobrých argumentoch. Preto sa rozhodli urobiť anketu o potrebách mladých ľudí v Štrbe v kontexte ich voľného času. Zostavili päť jednoduchých otázok, väčšinou s možnosťou výberu odpovede, a anketový lístok rozšírili medzi mladých ľudí prostredníctvom škôl. Z 250 anketových lístkov sa im vrátilo 200 riadne vyplnených, ktoré vyhodnotili a použili ako základ pre návrh aktivít mládežníckeho klubu.

Na rokovanie so samosprávou spracovali projekt M-klubu, ktorý obsahoval návrh stanov klubu, predstavu o aktivitách, ktoré by sa v klube realizovali, plán zriadenia klubu a jeho materiálneho a finančného zabezpečenia, ako aj predstavu o jeho propagácii. Súčasne zistili, že starosta obce sa vo svojom volebnom programe zaviazal podporovať mládežnícke iniciatívy v obci. Na rokovaní so starostom teda išli „vyzbrojení“ spísaným projektovým zámerom, argumentmi, prečo by mal starosta ich iniciatívu podporiť, ako aj s vytypovaným objektom vhodným pre M-klub.

Po niekoľkých rokovaní dospeli mladí lídri a starosta k dohode o podobe možnej spolupráce. Následne bol ich projekt predstavený a schválený na obecnom zastupiteľstve, a tým sa otvorila cesta pre realizáciu M-klubu v priestoroch bývalého obchodu, ktorý pre M-klub odkúpila obec. Mladí ľudia sa zapojili do svojpomocnej rekonštrukcie priestorov. Obec pomohla s nákupom materiálu na rekonštrukciu a so zabezpečením odborných prác. Všetky ostatné práce realizovali mladí ľudia sami. Okrem už predtým aktívnych mládežníkov sa do rekonštrukčných prác

zapojili aj noví záujemcovia o aktivity M-klubu. Zariadenie klubu (kreslá, stoly) získali mládežníci zväčša darom od miestnych podnikateľov a časť poskytla samospráva (napríklad dataprojektor na premietanie filmov, jukebox, stolný futbal, biliard, šípky či televízny prijímač). V súčasnosti sa vo fungujúcich priesto-

roch M-klubu každý deň poobede stretávajú mladí ľudia zo Štrby, ktorí v bezpečnom prostredí môžu tráviť čas so svojimi rovesníkmi.

Na začiatku pôsobil M-klub pod oddelením kultúry Obecného úradu v Štrbe. Koncom roku 2003 lídri iniciatívy zaregistrovali občianske združenie, ktoré odvtedy zabezpečuje činnosť M-klubu bez priameho prepojenia na samosprávu. Takýmto spôsobom funguje M-klub Štrba, obecný klub mládeže, o. z., už tretí rok. Z lídrov sa stali členovia výkonnej rady združenia (najvyššieho orgánu M-klubu) a v súčasnosti už pripravujú novú generáciu tínedžerov na prevzatie zodpovednosti za fungovanie klubu.

Nie všetko z pôvodných zámerov však iniciátorom vyšlo presne tak, ako chceli. Nepodarilo sa rozbehnúť všetky pôvodne plánované aktivity, ale na druhej strane sa M-klubu podarilo získať finančné prostriedky z niekoľkých grantových kôl, a tým posilniť svoju samostatnosť. Dnes väčšina mladých v Štrbe pozná M-klub, stretávajú sa tam a obľúbili si akcie, ktoré sa už stali tradíciou, napríklad BUNTFEST alebo video-festival európskych filmov, ktorý má za sebou už dva úspešné ročníky.

Lídri M-klubu majú aj ďalšie plány. Chceli by vytvoriť Radu mladých Štrba, ktorá by umožňovala pravidelnejšiu komunikáciu mládežníckych organizácií s obecným zastupiteľstvom. Tento reprezentatívny orgán organizácií, ktoré pracujú s deťmi a mládežou v Štrbe, by ovplyvňoval rozhodovanie v obci týkajúce sa mladých prostredníctvom člena v Komisii školstva pri obecnom zastupiteľstve.

Čo získali mladí ľudia v Štrbe

- Bezpečný priestor na voľnočasové aktivity a sebarealizáciu.
- Skúsenosť s iniciovaním a riadením občianskeho združenia, vrátane skúsenosti s preberaním zodpovednosti, plánovaním a presadzovaním vlastných nápadov.
- Lídri iniciatívy si potvrdili dobré meno v obci.

Čo získala samospráva

- Aktívnych mladých ľudí, ktorí vedia prevziať zodpovednosť, ak majú príležitosť.
- Klub, v ktorom mladí ľudia trávia voľný čas zmysluplnými aktivitami, a nerobia veci, ktoré by nemali (ako pitie alkoholu, užívanie drog, výtržnosti).

Poučenie

Ak ste z malej obce a vnímate výrazný nedostatok príležitostí na zmysluplné využitie voľného času mladých, možno ste dospeli k názoru, že potrebujete klub mládeže. Pri rozmýšľaní o najbližších krokoch vám možno pomôže niekoľko skúseností zo Štrby:

Majte reálne požiadavky na samosprávu. Predtým, ako pôjdete za starostom, zistite si, ako je na tom samospráva, čo podporuje a čo nepodporuje. Naštudujte si volebný program starostu a strategické dokumenty obce (ak existujú). V Štrbe mladí žiadali samosprávu o priestor pre klub, nie o zriadenie kina, hoci táto požiadavka sa v ankete umiestnila vyššie ako klub.

Využite svoje dobré meno ako východisko pre rokovanie so samosprávou. V menších obciach je dôležité, aby starosta už predtým, ako za ním prídete, poznal vaše meno v súvislosti s niečím pozitívnym. Tomáš Hyben, štatutár M-klubu, pomáhal ako organista v miestnom kostole, takže v obci ho všetci poznali ako slušného chlapca, ktorý robí niečo užitočné pre druhých. Aj táto dobrá povest' mu pomohla pri rokovaní so starostom.

Neustále prezentujte výsledky svojej práce v obci. V Štrbe aktivity M-klubu prezentujú cez miestne médiá, ale aj prostredníctvom vlastnej internetovej stránky (www.m-klub.sk). Je dôležité, aby samospráva i obyvatelia obce vedeli, čo robíte. Keď vás pozná veľa ľudí, ľahšie získate podporu, a to či už morálnu, alebo finančnú.

Začnite skoro rozmýšľať o svojich nástupcoch. Aktivity klubu mladých stoja na iniciatíve samotných mladých v obci. Pôvodní iniciátori dospievajú, ich priority sa menia, začínajú študovať na vysokých školách a už nemôžu toľko času venovať klubu. Ak skoro pripravíte ďalšiu generáciu lídrov, aktivity s odchodom iniciátorov nezaniknú, ale budú plynulo pokračovať alebo sa zmenia podľa potrieb nových mládežníkov.

Za rozhovor ďakujeme Tomášovi Hybenovi a Michalovi Jonasovi.
Kontaktná osoba: Tomáš Hyben, m-klub@m-klub.sk, www.m-klub.sk

PRIEVIDZA – MESTO S KONCEPCIU ROZVOJA MLÁDEŽE

Prípadová štúdia prípravy koncepcie ochrany a podpory detí a mládeže v meste Prievidza

Takmer v každom meste funguje pri mestskom zastupiteľstve Komisia mládeže a športu. Nie je však zvyčajné, aby tieto komisie pracovali na základe dlhodobej stratégie alebo koncepcie. V Prievidzi sa rozhodli vypracovať a prijať špecifickú koncepciu ochrany a podpory detí a mládeže v meste Prievidza do roku 2007, ktorá umožňuje samospráve dlhodobo plánovať spoluprácu s garantmi prioritných oblastí rozvoja detí a mládeže a vytvoriť finančný mechanizmus, grantové konanie, pre detské a mládežnícke aktivity .

Súvislosti

Vo všetkých mestách na Slovensku postupne vznikajú *Plány hospodárskeho a sociálneho rozvoja* (PHSR) mesta. PHSR je strategický dokument, v ktorom mesto pomenúva svoje rozvojové smery a priority, ako aj dlhodobejšie stratégie, zvyčajne na približne päť rokov. Na úrovni takéhoto dokumentu má Prievidza spracovanú *Stratégiu rozvoja mesta Prievidza do roku 2020*. Tento dokument sa venuje oblasti práce s deťmi a mládežou iba povrchno. V nadväznosti naň však v roku 2004 Mestské zastupiteľstvo v Prievidzi prijalo špecifickú *Koncepciu ochrany a podpory detí a mládeže v meste Prievidza do roku 2007*.

Príbeh

Kľúčovou postavou pri vzniku vyššie uvedenej koncepcie bol Michal Dobiáš, poslanec mestského zastupiteľstva a riaditeľ Informačného centra mladých. Poslancom mestského zastupiteľstva sa stal po komunálnych voľbách v roku 2002. Ako poslanec mestského zastupiteľstva presadzuje niekoľko tém, ktoré sú podľa neho pre budúcnosť Prievidze dôležité, a jednou z nich je mládežnícka politika mesta.

Komisia mládeže a voľnočasových aktivít

Pre vznik koncepcie bola veľmi dôležitá aj Komisia mládeže a voľnočasových aktivít, ktorá vznikla v roku 2003 rozčlenením dovtedy existujúcej Komisie mládeže a športu pri Mestskom zastupiteľstve v Prievidzi na Komisiu športu a Komisiu mládeže a voľnočasových aktivít. Predsedom druhej komisie sa stal spomínaný Michal Dobiáš, ktorého prvou úlohou bolo komisiu zostaviť. Okrem predstaviteľov koalíčných a opozičných strán z mestského zastupiteľstva sa rozhodol prizvať aj zástupcov mládežníckych organizácií, čím vznikla sedemčlenná komisia.

Vznik koncepcie

Pri hľadaní spôsobu, ako nastaviť dlhodobé smerovanie aktivít mesta v oblasti mládežníckej politiky v Prievidzi, prišiel Michal Dobiáš s myšlienkou vytvoriť strategický dokument. Uvažoval o dokumente, v ktorom by boli pomenované dlhodobé zásady politiky mládeže. Jeho cieľom bolo vytvoriť rámec, ktorý by zabránil nekonceptným jednorazovým rozhodnutiam a protichodným smerovaniam podpory mesta pre mládežnícke organizácie a zároveň by platil viac ako jedno vo-

lebné obdobie. Preto bolo dôležité, aby takýto koncepcný materiál podporovala koalícia i opozícia v mestskom zastupiteľstve. Koncepcia mala slúžiť aj na hodnotenie úspešnosti naplňania zámerov mesta v rozvíjaní aktivít pre deti a mládež.

Prvý rámcový návrh Koncepcie vytvoril samotný Michal Dobiáš. Následne o zameraní politiky mesta v oblasti práce s deťmi a mládežou diskutovala Komisia mládeže a voľnočasových aktivít. Spoločný návrh Koncepcie pripomienkovali organizácie pracujúce s deťmi a mládežou v Prievidzi. Väčšina pripomienok bola zapracovaná do konečnej verzie *Koncepcie ochrany a podpory detí a mládeže v meste Prievidza do roku 2007*. Túto predstavila a schválila mestská rada aj mestské zastupiteľstvo na jar 2004.

Prioritné oblasti Koncepcie

Spomínaná Koncepcia pomenovala tri prioritné oblasti podpory rozvoja detských a mládežníckych aktivít a nástroje realizácie tejto podpory. Pre podporu mládežníckych aktivít Koncepcia vytvára mechanizmus **otvoreného grantového konania** pre detské a mládežnícke organizácie a **určuje garanta pre každú z prioritných oblastí**. Okrem toho pomenúva opatrenia a úlohy pre Komisiu mládeže a voľnočasových aktivít na najbližší rok.

Medzi prioritné tematické oblasti práce s deťmi a mládežou do roku 2007 patria:

1. neformálne vzdelávanie detí a mládeže;
2. informácie pre mládež;
3. participácia detí a mládeže na živote mesta Prievidza.

V každej z týchto oblastí je stručne analyzovaný súčasný stav a sú pomenované ciele do roku 2007. Pre každú z oblastí komisia vytypovala garanta, t. j. organizáciu, ktorá zabezpečuje naplňanie cieľov v prioritnej oblasti, a s ktorou mesto podpísalo mandátnu zmluvu. Zmyslom garantov je, aby každá prioritná oblasť mala koordinátora či metodika, ktorý dlhodobo rozvíja prioritnú oblasť a poskytuje aj iným organizáciám či jednotlivcom pomoc a podporu v tejto oblasti. Napríklad v oblasti „Participácie detí a mládeže na živote mesta Prievidza“ je garantom Mladý parlament Prievidza. Ten v Prievidzi už od roku 1996 úspešne zapája žiakov a študentov do diskusie s poslancami mestského zastupiteľstva o potrebách a požiadavkách mladých voči mestu.

Mandátna zmluva, ktorú uzatvára garant s mestom, pomenúva zodpovednosti oboch zmluvných strán. V prípade garanta vymenúva ciele a aktivity, ktoré má v priebehu trvania zmluvy naplňať pre zabezpečenie prioritnej oblasti, a mesto zaväzuje k poskytnutiu dohodnutého ročného finančného príspevku pri dodržaní dohodnutých podmienok (napríklad príspevok mesta nesmie presiahnuť dohodnutý percentuálny podiel z celkového rozpočtu organizácie).

System financovania detských a mládežníckych aktivít

Dôležitou súčasťou Konceptcie je vytvorenie systému financovania detských a mládežníckych aktivít v meste tak, aby finančné príspevky boli udeľované systematicky a na podporu aktivít, ktoré súvisia s napĺňaním cieľov mesta. Pre tento spôsob financovania bol zostavený grantový program, na ktorý mesto každoročne vyčleňuje finančné prostriedky schválené v Konceptcii. Grantový program umožňuje účasť mládeže na predkladaní návrhov i realizácii vybraných aktivít, ktoré napĺňajú ich potreby. Grantový program sa začal v roku 2004, kedy bol nastavený na udeľovanie finančných prostriedkov vo výške 200 000 Sk ročne. Od roku 2006 má však prerozdeľovať financie vo výške 500 000 Sk ročne.

Oblasti podpory grantového programu kopírujú ciele v prioritných tematických oblastiach Konceptcie. Granty môžu získať organizácie a jednotlivci, ktorí realizujú projekt na území mesta Prievidza. Prihlášky je možné podávať priebežne, pričom projekt je možné konzultovať s konzultantom Komisie mládeže a voľnočasových aktivít. Žiadatelia môžu získať maximálne 70 % celkových nákladov na projekt, čo ich vedie k hľadaniu ďalších zdrojov, prípadne k dobrovoľníckej práci na projekte. Všetky podmienky týkajúce sa grantového programu je možné nájsť na internetovej stránke mesta (www.prievidza.sk v časti Deti a mládež).

O pridelení grantu rozhoduje primátor mesta na základe odporúčaní Komisie mládeže a voľnočasových aktivít. Tá približne raz mesačne diskutuje o prijatých prihláškach, zvažuje posudok metodika školských a mimoškolských aktivít Mestského úradu Prievidza a hľadá dohodu na odporúčaní pre primátora mesta Prievidza. Doteraz primátor mesta rozhodol vždy v súlade s odporúčaním komisie.

Akčný plán

Poslednou súčasťou Konceptcie je akčný plán na jeden rok. Ciele a priority sú v ňom premenené na špecifické úlohy s pridelenými zodpovednosťami a termínmi realizácie. Napríklad, úloha **spracovať podrobnú analýzu o deťoch a mládeži v meste Prievidza vo všetkých oblastiach uvedených v Konceptcii** mala byť zrealizovaná do 30. júna 2004 a zodpovedný za ňu bol odbor školstva Mestského úradu Prievidza. Celkovo je za realizáciu akčného plánu zodpovedná Komisia mládeže a voľnočasových aktivít.

Činnosť komisie

Z predchádzajúceho vyplýva, že činnosť komisie je do veľkej miery určená ročným akčným plánom. Komisia sa stretáva približne raz mesačne a plní úlohy vyplývajúce z akčného plánu.

vajúce z akčného plánu. Diskutuje o predložených projektoch, aby pripravila odporúčanie pre primátora, vyhodnocuje, do akej miery podporené projekty naplnili očakávané ciele, a prehodnocuje situáciu a potreby detí a mládeže v meste. Súčasne sa komisia pravidelne stretáva so zástupcami neziskových organizácií, ktoré pracujú s deťmi a mládežou, aby získavala priamu spätnú väzbu a informácie o aktuálnych potrebách mladých v meste. Ďalšou úlohou komisie je vyjadrovať sa k zámerom mesta alebo aj štátu, ktoré majú priamy i nepriamy dopad na deti a mládež v Prievidzi. Napríklad, v tomto roku komisia pripomenkovala návrh Akčného plánu štátnej politiky voči deťom a mládeži na rok 2005 s tým, že žiadala, aby do neho bol zahrnutý *Grantový program na podporu činnosti miestnych samospráv v oblasti práce s deťmi a mládežou*, na ktorý by Ministerstvo školstva SR vyčlenilo ročne 120 mil. Sk.

Vyhodnotenie plnenia Koncepcie

Po prvom roku realizovania Koncepcie bolo spracované vyhodnotenie jej plnenia za rok 2004. Vo vyhodnotení sa napríklad uvádza, že grantový program v roku 2004 udelil 21 grantov v celkovej výške 250 000 Sk – od 1 000 Sk do 80 000 Sk. V dokumente sa tiež nachádza zhodnotenie realizácie úloh podľa priorít a nový akčný plán na rok 2005.

Podľa plánu na rok 2005 sa má v grantovom programe prerozdeliť 350 000 Sk. Veľká časť týchto prostriedkov zatiaľ nebola prerozdelená, a to z dôvodu nedostatku projektov, ktoré by navrhovali realizáciu aktivít v prioritných oblastiach mesta. Táto situácia pravdepodobne povedie k prehodnoteniu možností povzbudzovania jednotlivcov i organizácií k návrhom a realizácii aktivít v ďalšom roku.

Čo získali mladí ľudia v Prievidzi

- Možnosť ovplyvniť dlhodobejšiu predstavu mesta o tom, čo má robiť pre podporu detí a mládeže.
- Garantovaný finančný zdroj na mládežnícke aktivity.
- Možnosť podieľať sa prostredníctvom grantového programu na vytváraní takýchto aktivít.

Čo získala samospráva

- Nástroj na pomenovanie vlastných dlhodobých priorít a sledovanie ich plnenia.
- Jednoduchý a prehľadný systém udeľovania finančnej podpory pre aktivity pre mladých.
- Dlhodobých spolupracovníkov, garantov prioritných oblastí pri ochrane a podpore detí a mládeže v Prievidzi.

Poučenie

Jednou z ciest, ako ovplyvniť alebo priamo vytvoriť mládežnícku politiku mesta, v ktorom žijete, je vstúpiť do komunálnej politiky. Táto cesta nemusí vyhovovať každému, no hľadanie spojencov medzi poslancami mestského zastupiteľstva a ich získavanie pre myšlienku podpory detí a mládeže v meste či obci môže byť rovnako dobrou cestou. Efektívnym spôsobom je zapojenie sa do Komisie mláde-

že a športu a iniciovanie vytvorenia koncepčného materiálu pre oblasť rozvoja mládežníckych aktivít. Samospráve nič nebráni v tom, aby do komisie okrem poslancov prizvala aj zástupcov neziskových organizácií alebo mládežníkov.

Veľkou výhodou schválenej Koncepcie v Prievidzi je, že spája priority s akčným plánom a rozpočtom. Rámcový rozpočet, ktorým disponuje komisia, je takto schválený na niekoľko rokov dopredu.

V malých mestách je však možnou komplikáciou konflikt záujmov členov komisie. Títo môžu spolurozhodovať o pridelení grantov a súčasne ich organizácie môžu žiadať o podporu. Ideálne riešenie je vyhnúť sa tejto kombinácii rolí a záujmov, no keď to nie je možné, je potrebné aspoň upraviť procedúru posudzovania projektov. Riešením je napríklad neprítomnosť člena komisie, ktorého projekt sa posudzuje, v diskusii a pri schvaľovaní odporúčania pre grantovú podporu.

Všetky informácie o aktivitách Komisie mládeže a voľnočasových aktivít Mestského zastupiteľstva v Prievidzi, ako aj o *Koncepcii ochrany a podpory detí a mládeže v meste Prievidza do roku 2007* sú na www.mladez.prievidza.sk.

Za rozhovor ďakujeme Michalovi Dobiášovi a Mgr. Ivanovi Kormaňákovi.
Kontaktná osoba: Michal Dobiáš, mladez@prievidza.sk,
www.mladez.prievidza.sk

NIE JE PARLAMENT AKO PARLAMENT...

Prípadová štúdia študentského parlamentu v Senici

Študentský parlament je dobrá vec, ale nie je jednoduché zabezpečiť jeho dlhodobé fungovanie. Potrebujete človeka, ktorý príde s myšlienkou a nadchne pre ňu samosprávu i študentov. Potom potrebujete samosprávu, ktorá je odhodlaná počúvať mladých ľudí, a to aj v situáciách, keď to vôbec nie je príjemné. Súčasne potrebujete mladých ľudí, ktorých zaujíma, čo sa v ich meste deje, a ktorí sú ochotní medzi sebou diskutovať a hľadať spoločný záujem. A k tomu všetkému ešte potrebujete niekoho, kto bude znova a znova získavať mladých ľudí (vždy, keď tí aktívni opustia školu) a presviedčať samosprávu (po každých nových voľbách), že to celé má veľký význam pre vychovávanie občanov, ktorí sa zaujímajú o veci verejné a aktívne ovplyvňujú život vo svojom meste.

Súvislosti

Parlamente detí a mládeže (tzv. študentské alebo detské parlamente) sa stále viac stávajú jedným z miest dialógu predstaviteľov samosprávy a štátnej správy so zástupcami mladej generácie. Na Slovensku sa projekty na tému študentských parlamentov objavujú približne od roku 2000, inšpirované predovšetkým úspešnými príkladmi z Českej republiky a iných európskych štátov. Projekty študentských parlamentov umožňujú uplatniť výchovu k demokracii, rešpektovaniu práv detí a mládeže a ich participáciu na riešení vecí verejných. Umožňujú mládeži naučiť sa preberať spoluzodpovednosť za rozhodovanie, za aktivity z rozhodnutia plynúce, ako aj rozmýšľať o zlepšovaní prostredia, v ktorom žijú.

Senica má 21 000 obyvateľov a leží na západe Slovenska. Mesto Senica spolupracuje s mládežníckymi organizáciami dvoma spôsobmi. Niektoré finančne podporuje prostredníctvom rozpočtu mesta alebo fondu PRO Senica (napríklad tanečnú skupinu SCREAM), s inými spolupracuje na konkrétnych krátkodobých akciách alebo na projektoch dlhodobejšieho charakteru. Dlhodobo spolupracuje aj so študentským parlamentom, ktorému budeme v tejto prípadovej štúdii venovať bližšiu pozornosť.

Príbeh

S nápadom vytvoriť študentský parlament v Senici prišlo Centrum voľného času (CVC). Ich nápad sa stretol s pozitívnou odozvou primátora mesta a zvedavosťou aktívneho študenta strednej školy.

Spúšťačom prvých krokov bola diskusia s primátorom Senice v rámci aktivít CVC pri príležitosti Dňa študentstva. Jedným z najaktívnejších diskutérov s vtedy novo zvoleným primátorom Ľubomírom Parížkom bol Jaro Cigánek (vtedy 16-ročný). Táto diskusia pomohla CVC nájsť študenta, s ktorým bolo možné ďalej pracovať na myšlienke študentského parlamentu. Danka Kopecká (CVC) s oficiálnou podporou primátora Senice pripravila úvodný list, v ktorom stredným školám v Senici vysvetľovala myšlienku študentského parlamentu a priamo ich vyzvala nominovať zástupcov svojich študentov. Ďalšie kroky nasledovali veľmi rýchlo. V januári 2002 sa zástupcovia senických stredných škôl prvýkrát stretli u primá-

tora a o mesiac neskôr sa konalo ustanovujúce zasadnutie študentského parlamentu. Jaro Cigánek sa stal jeho prvým predsedom.

Štruktúra a fungovanie parlamentu

Po prvých stretnutiach študentského parlamentu vznikol jeho štatút. Podľa štatútu má každá stredná škola v Senici možnosť nominovať do študentského parlamentu

päť zástupcov na jeden školský rok. Tí si na prvom zasadnutí zvolia predsedu parlamentu a jedného študenta z každej školy do parlamentného výboru, ktorý je v skutočnosti výkonným orgánom študentského parlamentu. Parlamentný výbor tvorí predseda študentského parlamentu, päť zástupcov stredných škôl, koordinátorka študentského parlamentu z CVČ a tajomník študentského parlamentu, ktorý je zamestnancom Mestského úradu Senica. Predseda, členovia parlamentného výboru a tajomník študentského parlamentu sú oficiálne menovaní primátorom mesta.

Parlament sa stretáva raz za mesiac a podáva návrhy, podnety a pripomienky primátorovi mesta, ktorý je povinný sa nimi zaoberať a späťne informovať parlament o výsledkoch. Parlamentný výbor sa stretne vždy týždeň pred stretnutím študentského parlamentu, aby navrhol program stretnutia a pozval členov parlamentu i prípadných hostí na pravidelné zasadnutie. Približne štyrikrát ročne sa na zasadnutí zúčastňuje aj primátor mesta.

Celý proces volieb do študentského parlamentu nadväzuje na fungovanie tzv. študentských rád. V ideálnom prípade by na každej strednej škole v Senici mala fungovať dobrovoľná študentská rada, ktorej členov navrhli ich spolužiaci. Študentská rada by potom zo svojich členov mala navrhnúť piatich študentov, ktorí ju budú zastupovať v študentskom parlamente, a tým prenášať námety a podnety svojich spolužiakov až pred primátora mesta. Momentálne však študentská rada funguje len na dvoch stredných školách, čo sa premieta do zloženia študentského parlamentu, ktorý v súčasnosti okrem plného počtu zástupcov z dvoch stredných škôl tvoria len dvaja ďalší zástupcovia stredných škôl. Znamená to, že jedna stredná škola nie je v študentskom parlamente vôbec zastúpená. Študentské rady majú okrem iného i potenciál zabezpečovať komunikáciu medzi študentmi, vedením školy a učiteľmi. Tento potenciál však nie je dosiaľ využitý a študenti zatiaľ nevnímajú študentské rady ako priestor, ktorý by im umožnil vyjadrovať sa k otázkam fungovania školy.

Študentský parlament je od začiatku poradným, kontrolným a iniciatívnym orgánom primátora mesta. Na základe štatútu má možnosť vyžadovať prostredníctvom tajomníka stanoviská ku konkrétnym otázkam, ako aj prizývať si na zasadnutie expertov.

Od svojho vzniku až do konca školského roku 2003/2004 pôsobil tento parlament na pôde Mestského úradu v Senici. V tom roku Jaro Cigánek zmaturoval a odišiel

na vysokú školu do Nitry. Po jeho odchode práca parlamentu nejaký čas stagnovala, až do chvíle, keď parlament znovu oživilo CVČ. Začiatkom roku 2005 stredné školy doplnili členskú základňu, členovia študentského parlamentu zvolili nového predsedu (Peter Siwec) a vytvorili vlastnú redakčnú radu, ktorá pripravuje prílohu informačného mesačníka mesta Senica *Naša Senica* s názvom „Študentské listy“. Od marca 2005 je základňou parlamentu CVČ.

Aktivity

Študentský parlament sa doteraz podieľal na realizácii mnohých podujatí, z ktorých najvýznamnejšie sú každoročné akcie pri príležitosti Dňa študentstva. Niektorí členovia parlamentu absolvovali s primátorom Senice pracovné návštevy v Rakúsku a začali spolupracovať s Euroregiónom Slovensko – Čechy – Rakúsko, konkrétne so stredoškolským parlamentom mesta Hodonín a Hohenhau. V blízkej budúcnosti do svojich aktivít plánujú zapojiť okrem mimovládnych organizácií aj miestnych podnikateľov a zorganizovať stretnutie spojené s prezentáciou pracovných príležitostí pre mladých v Senici.

Možnosť ovplyvňovať veci verejné v meste prostredníctvom podávania návrhov, podnetov a pripomienok primátorovi mesta využil študentský parlament napríklad v súvislosti s neporiadkom na autobusovej stanici. Viacerí študenti, ktorí do Senice každodenne cestujú a na autobusovej stanici trávajú nejaký čas, si všimli, že predaj lacného alkoholu v staničných stánkoch je dôvodom neporiadku a konfliktov podnapitých spoluobčanov. Študenti dali primátorovi podnet na riešenie tejto situácie. Na ich podnet mestské zastupiteľstvo vydalo nariadenie, podľa ktorého je alkohol možné podávať len vo vnútri stánkov. Rovnako mesto zriadilo strážnu službu, ktorá v čase najväčšej premávky dohliada na poriadok.

Novšou aktivitou študentského parlamentu je príprava „Študentských listov“, kde členovia parlamentu a jeho redakčnej rady informujú o aktivitách študentského parlamentu, robia rozhovory so zaujímavými ľuďmi, najmä z radov detí a mládeže, upozorňujú na pozoruhodné literárne, športové či spevácke výkony svojich spoluobčanov.

Spolupráca s mestom

Spolupráca študentského parlamentu s mestom sa momentálne zameriava najmä na organizovanie rôznych podujatí vzdelávacieho, športového a kultúrneho charakteru. Úroveň ovplyvňovania vecí verejných mladými ľuďmi sa zatiaľ len rozbieha. V súčasnosti získal Mestský úrad v Senici finančnú podporu pre projekt týkajúci sa participácie mladých na živote mesta a zapojil osem najskúsenejších členov parlamentu do práce v komisiách mestského úradu vytvorených na tento účel. Vybraní členovia parlamentu majú v komisiách poradné slovo a pomáhajú pri anketách a prieskumoch verejnej mienky. V rámci tohto projektu sa chystá aj otvorené a verejné zasadnutie študentského parlamentu.

Mesto pomohlo študentskému parlamentu aj pri informovaní obyvateľov Senice o ich aktivitách. Umožňuje vydávanie „Študentských listov“ v náklade približne 5 000 kusov, ako aj vystúpenie študentov v miestnej televízii. Internetová stránka Mestského úradu Senica sa momentálne aktualizuje aj o informácie o študent-

skom parlamente a o aktivitách, ktoré pripravuje. Mesto hľadá aj informačnú vitrínu, kde by sa pravidelne uverejňovali informácie týkajúce sa študentského parlamentu.

Čo získali mladí ľudia v Senici

- Možnosť prejaviť sa a do istej miery aj ovplyvňovať aktivity mesta.
- Nové zručnosti pri organizovaní rôznych akcií.
- Dobrú povest, vďaka ktorej ľahšie získajú partnerov z neziskových organizácií, priestory na uskutočňovanie aktivít či povolenia zo školy pre študentov, ktorí sa chcú zapojiť.

Čo získala samospráva

- Možnosť rýchlejšie zachytiť signály o dianí medzi mládežou a včasne reagovať.
- Posilnenie porozumenia a dôvery mladých k činnosti mestskej samosprávy, mladí ľudia vedia, čo môžu od svojich zvolených zástupcov očakávať a čo požadovať.
- Novú generáciu aktívnych a hrdých obyvateľov Senice.

Poučenie

Členovia študentského parlamentu v Senici sa zoznámili s prácou samosprávy a na vlastnej koži zistili, čo práci študentského parlamentu pomáha a čo jej, naopak, neprospieva. Ak uvažujete o vytvorení detského alebo mládežníckeho parlamentu vo vašom meste, tu sú ich odporúčania:

Vytvorte špecifické tematické skupiny v rámci študentského parlamentu. V parlamente sa pracuje lepšie, keď sú študenti rozdelení do tzv. parlamentných výborov, z ktorých každý má na starosti špecifickú tému, ako napríklad kultúra, voľnočasové aktivity mladých atď.

Hľadajte ľudí, ktorí sa nadchnú pre myšlienku študentského parlamentu. Študenti sa navzájom poznajú a ak sa vám podarí presvedčiť „ťaháčov“ tak, že sa nadchnú, títo za sebou strhnú ostatných.

Vťahujte do práce v študentských radách a parlamente „ťaháčov“ z rôznych záujmových skupín. Spolupráca so širokým spektrom študentov, a to nielen z hľadiska záujmu, ale aj veku, vám pomôže zabezpečiť dostatočnú rôznorodosť aktivít i názorov, na ktoré je parlament schopný reagovať. Veková rôznosť vám pomôže pri zabezpečení pokračovania činnosti parlamentu aj po ukončení školy časťou študentov.

Nezapájajte iba kamarátov a známych, ale aj pochybovačov a študentov s iným názorom. Rovnako ako v predchádzajúcom bode to dodá činnosti parlamentu legitímnosť v očiach širšieho spektra študentov a obohatí to rozsah a zameranie aktivít.

Vytvorte novú tradíciu, ktorá má silný pozitívny náboj. V Senici sa to podarilo s Dňom študentstva. Dnes je to už tradičná akcia študentského parlamentu a CVC, ktorá zaručuje dobrú zábavu a je symbolom ocenenia práce študentov.

Spolupracujte s rôznymi mládežníckymi organizáciami, ktoré pôsobia vo vašom meste (obci). V Senici napríklad vznikol nápad založiť Demokratické fórum mladých (zatiaľ pracovný názov, nesúvisí so žiadnou politickou stranou), ktoré by slúžilo ako zastrešujúca inštitúcia miestnych mládežníckych organizácií. Strešná inštitúcia by mohla participovať aj na väčších projektoch, mať väčšiu šancu presadiť sa a lepšiu pozíciu pre získavanie finančných prostriedkov.

Spolupracujte s inými študentskými parlamentmi na Slovensku i v okolitých krajinách. Spolupráca prináša nové impulzy a výmenné návštevy môžu byť dobrou odmenou za prácu v študentskom parlamente.

Za rozhovor ďakujeme Dane Kopeckej (CVČ), Ivanovi Tobiášovi (MÚ) a Petrovi Siwiecovi (študent).

Kontaktné osoby: Ivan Tobiáš, tajomník študentského parlamentu, tobias@msu.senica.sk; Dana Kopecká, koordinátorka študentského parlamentu, informatik@cvce.edu.sk

PREŠOV JE NAŠE MESTO

Prípadová štúdia prípravy a realizácie grantového programu „Mladí mladým“

Participácia mládeže nie je len o účasti na rozhodovaní samosprávy. Samospráva dokonca ani nemusí byť pri tom, keď mladí skutočne aktívne participujú na rozvoji komunity.

Súvislosti

V roku 2004 sa riaditeľka Komunitnej nadácie Prešov (KNP) Katarína Minárová zúčastnila na školení programu Youth Bank v írskom Dublini. Školenie ju inšpirovalo do tej miery, že niečo podobné sa rozhodla vytvoriť aj na Slovensku. V rôznych mestách (Pezinok, Bratislava, Banská Bystrica, Bardejov, Trenčín, Nitra atď.) totiž pracuje viacero aktívnych komunitných nadácií, ktoré časť svojich aktivít a grantov orientujú na mládež. Mladí ľudia sú však zväčša len objektom, a nie subjektom predkladaných projektov. V lepšom prípade sú pasívnymi prijímateľmi služieb, v tom horšom dokonca odmietajú ponúkané možnosti. Základnou myšlienkou programu Youth Bank je ponechať rozhodnutia o tom, čo by sa malo v komunite podporovať, na mladých, pretože tí by to mali vedieť najlepšie...

Viacere komunitné nadácie na Slovensku sa preto spojili a spoločne vypracovali projekt na aplikovanie programov podobných Youth Bank vo svojich komunitách. A pre projekt získali grant. Čo nasledovalo potom, približuje príklad Komunitnej nadácie Prešov (KNP).

Príbeh

V novembri 2004 pracovníčky KNP začali hľadať mladých, ktorí by boli ochotní zapojiť sa do programu. Chceli zostaviť rôznorodú skupinu, v ktorej by mali priestor aj mladí, ktorí sa doteraz nezapájali do aktivít „štandardných“ organizácií. Oslovili rôzne skupiny, inštitúcie a organizácie (neziskové organizácie, školy, mimoškolské kluby športového, kultúrneho aj spoločenského charakteru, neformálne zoskupenia mládeže a pod.). Oznam o projekte zverejnili v miestnych médiách a vyzvali mládežníkov, aby sa prihlásili.

V januári 2005 sa vytvorila skupina deviatich ľudí vo veku od 16 do 25 rokov. Na prvom stretnutí im riaditeľka KNP predstavila rámec programu. „Poskytneme vám podporu, ukážeme, čo sa dá dosiahnuť udeľovaním grantov a čo nie, vysvetlíme vám, ako na to. Potom je už iba na vás, ako budete rozhodovať: aké budú vaše priority, aké projekty budete chcieť podporiť, koľko komu pridelíte. Vždy sa môžete na nás obrátiť s prosbou o radu. Za rozhodnutia však zodpovedáte vy.“

Mladí sa tejto zodpovednosti chytili. Zúčastnili sa na dvoch intenzívnych tréningových stretnutiach, kde sa dozvedeli viac o udeľovaní grantov – od prvej myšlienky až po zhodnotenie podporených projektov a vyúčtovanie. Zároveň si sami začali načrtávať prvé kontúry vlastného grantového programu.

Svoju skupinu nazvali „Mladí mladým“, čo asi najvernejšie vystihovalo ich ciele. Chceli podporiť projekty, ktoré by stávali na iniciatíve mladých a umožňovali by im vyjadriť sa tam, kde doteraz nemali priestor. Skupina zostavila anketu, ktorá

im pomohla zistiť, čo mladým v Prešove najviac chýba. Podľa jej výsledkov vymysleli text vyhlásenia programu, stanovili kritériá pre posudzovanie projektov a dohodli mechanizmy rozhodovania.

V apríli 2005 verejne vyhlásili program a jeho podmienky. Na ilustráciu uvádzame ukážku z textu vyhlásenia:

Ciele programu:

- aktivizovať mladých, povzbudzovať ich k činnosti a podporovať ich
- viesť ich k aktívnemu záujmu o svoje okolie
- zapojiť ich do riešenia problémov, ktoré ich trápia
- podporiť aktivity, ktoré zlepšia život nás všetkých
- rozvíjať tvorivosť, originalitu
- dať šancu tým, ktorí ešte nemali možnosť ukázať, čo vedia
- dať príležitosť tým, ktorí pochádzajú zo sociálne/ekonomicky znevýhodneného prostredia

Chceš podať projekt?

- musíš mať 16 – 25 rokov
- žiť, študovať alebo pracovať v Prešove

Tvoj projekt by mal:

- zaktivizovať mladých
- zaktivizovať pasívnych (tých, ktorým je „všetko jedno“)
- zapojiť čo najširšiu skupinu
- byť originálny a kreatívny

Z projektu musí mať úžitok aspoň jedna z cieľových skupín:

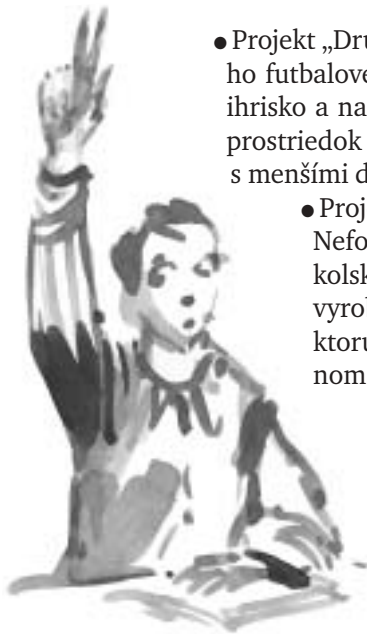
- tí, ktorí ešte nemali príležitosť ukázať, čo vedia (začínajúci umelci...)
- tí, ktorí sa chcú pripraviť na požiadavky dnešnej spoločnosti/trhu práce (cudzí jazyky, PC, komunikačné zručnosti...)
- znevýhodnení/vylúčení – ekonomicky a sociálne (mladí zo sociálne slabých rodín, z detských domovov, zdravotne postihnutí)

Uvítame, ak projekty:

- majú pokračovanie, nie sú jednorazovou akciou
- zviditeľnia uskutočnené aktivity cez médiá (tlač, TV, rozhlas, internet...)

Nasledovalo náročné obdobie neistoty, ktoré však rýchlo pominulo. Mladí sa hlásili a kládli otázky. Zlepšovali svoje projekty a do určeného termínu sa nazbieralo 17 projektov so žiadosťou o približne 85 000 Sk. Keďže k dispozícii bolo iba 50 000 Sk, výber projektov prebiehal podľa dohodnutých kritérií. Nakoniec podporu získalo desať projektov, ktoré najlepšie spĺňali zámer grantového programu. Medzi podporené projekty patrili:

- Projekt „Tichý úsmev“. Neformálna skupina študentov z SOU pre sluchovo postihnutú mládež vytvorila školský časopis. Zapojení mladí ľudia sa zdokonalili v slovenčine, angličtine, práci s PC, vytvorili platformu, kde sa podelili so svojimi sluchovo postihnutými rovesníkmi o svoje problémy, záujmy, radosť a nádeje.

- Projekt „Druhá šanca“. Neformálna skupina v rámci amatérskeho futbalového mužstva Kama svojpomocne opravila futbalové ihrisko a nakúpila lopty. Zapojení mládežníci chápu futbal ako prostriedok rozvoja osobnosti. Dobrovoľne sa podieľajú na práci s menšími deťmi, ktorých počet každoročne rastie.
- Projekt „Tvorivé dielne – originálne výtvarné techniky“. Neformálna skupina študentov ubytovaných na stredoškolskom internáte umožnila spolužiakom vlastnoručne vyrobiť šperk z terakoty a tričko. Išlo o ojedinelú aktivitu, ktorú môžu robiť študenti na internáte spoločne vo voľnom čase, a kde môžu uplatniť svoju fantáziu a tvorivosť.
- Projekt „Naozaj nemáš čo povedať?“. Študentská spoločnosť pre politické vedy využila grant na propagačnú akciu na spustenie informačného internetového portálu pre mladých. Vytvorili priestor, kde sa mladí budú môcť zapájať do verejnej diskusie, vyjadriť svoj postoj, získať prehľad o dianí v regióne a informovať sa.

Rozhodnutím o projektoch práca skupiny zďaleka nekončila. Priebeh projektov bolo potrebné monitorovať a zistiť, čo funguje a čo nie. Nakoniec bolo potrebné skompletizovať a skontrolovať vyúčtovania, zhodnotiť celý program a uzavrieť ho – pre seba aj pre verejnosť prostredníctvom médií.

V septembri 2005, keď program končil, bola zo skupiny „Mladí mladým“ dobrá partia. Časť z nej sa rozhodla pokračovať v programe aj v nasledujúcom roku. Doplní sa o pár ďalších záujemcov, ktorí sa priučia grantovaniu, a najmä záujmu o komunitu. Navyše, tentoraz už skupina nebude čakať, kým jej niekto vybaví grantové prostriedky, ale pokúsi sa ich aktívne získať vo fundraisingovej kampani.

Čo získali mladí ľudia v Prešove

- Skupina v programe získala skúsenosti a zručnosti potrebné pri cielenom grantovaní – identifikovaní a podpore zmysluplných projektov. Naučili sa zisťovať potreby a reagovať na ne.
- Mladí v Prešove dostali možnosť napísať jednoduchý projekt bez zbytočných formalít a v im blízkom jazyku, keďže ho posudzovali ich rovesníci.
- Šancu dostali aj menšie neformálne skupiny, ktoré majú ťažší prístup k zdrojom ako etablované organizácie. Malé granty ich naučili základy abecedy aktivizmu a organizovania sa v prospech komunity.

Čo získala komunita

- Desiat realizovaných projektov, ktoré obohatili ponuku aktivít v meste.
- Niekoľko desiatok mladých ľudí, ktorí prekročili vlastný tieň a urobili viac pre svoje okolie.
- Program, ktorý môže dlhodobo podnecovať a vychovávať mladých k zapojeniu sa do riešenia vecí verejných.

Poučenie

Slovné spojenie „participácia mládeže“ často používame samostatne a zabúdame doložiť, do čoho vlastne chceme mládež zapojiť. Stáva sa, že participáciu potom chápeme zúžene. Akoby jej patril len priestor, kde sa zástupcovia mladých môžu podieľať na formálnom rozhodovaní samosprávy. Participácia na rozvoji komunity však môže stavať aj na iných základoch. Napríklad na projekte komunitnej nadácie, ktorý umožňuje mladým preberať zodpovednosť, rozhodovať a konať v prospech ostatných. Ak ste si prečítali túto prípadovú štúdiu, potom u vás nemôže zabráť argument „u nás participácia nebude fungovať, lebo samospráva nespolupracuje“. Participácia je totiž viac o prevzatí zodpovednosti a uchopení možností ako o čakaní na to, kedy mi autority vytvoria priestor na výkrik.

Za rozhovor ďakujeme Kataríne Minárovej a Emílii Pastirčíkovej.

Kontaktné osoby: Katarína Minárová, správkyňa Komunitnej nadácie Prešov; Emília Pastirčíková, koordinátorka programov Komunitnej nadácie Prešov.

Komunitná nadácia Prešov, Požiarnická 17, 080 01 Prešov

E-mail: knppresov.sk

Tel/fax: 051 7721 857

VÝHODNÉ PARTNERSTVO PRI VYTÝVÁRANÍ DÔLEŽITEJ KONCEPCIE

Prípadová štúdia vzniku Konceptie rozvoja starostlivosti o mládež
v Žilinskom samosprávnom kraji

Decentralizácia verejnej správy a zásahy do územnosprávneho členenia priniesli zmeny aj v oblasti detí a mládeže. Vytvorili sa nové inštitúcie, preskupili sa zodpovednosti a úlohy. V novej situácii je dôležitý koncepcný prístup aj na úrovni jednotlivých krajov. Schopnosť usporiadať rozsypané kompetencie, vytýčiť smer a stratégiu postupu v ktorejkoľvek oblasti je v procese transformácie neoceniteľnou pomôckou. Žilinský samosprávny kraj (ŽSK) v spolupráci s Radou mládeže Žilinského kraja (RMŽK) úspešne reaguje na nové výzvy. Jednou z reakcií je aj vznik a prijatie Konceptie rozvoja starostlivosti o mládež v Žilinskom samosprávnom kraji. Táto predstavuje východiskový dokument, ktorý uľahčuje koordinovanie aktivít a umožňuje zmysluplný ciele rozvoj v danej oblasti. Skvalitňuje a uľahčuje prácu úradu samosprávneho kraja a vytvára priestor na využitie potenciálu mimovládnych subjektov. Otázky mladých ľudí tak nezostávajú zastrčené a rozdrobené v agendách školstva, športu či kultúry, ale je im venovaná ciele pozornosť. Dokument navyše vytvára rámec pre budúcu spoluprácu zúčastnených organizácií a inštitúcií v prospech mladých ľudí.

Súvislosti

Decentralizácia verejnej správy je jednou z najviditeľnejších a najnáročnejších reforiem v ostatných rokoch. Dáva do pohybu prakticky celú spoločnosť. Medzi nosné myšlienky reformy patrí priblížiť spravovanie verejných vecí k občanovi. To znamená umožniť mu efektívnejšie zasahovať a ovplyvňovať rozhodnutia, ktoré sa ho týkajú. Na druhej strane reforma umožňuje prijímať dôležité rozhodnutia tam, kde sa dajú lepšie pripraviť a zmysluplnejšie zacieliť. V lepšom prípade prináša zmenu všeobecnej rétoriky na národnej úrovni smerom ku konkrétnejšej a praktickejšej formulácii čiastkových politík na úrovni krajov.

Koncom 90. rokov minulého storočia si Rada mládeže Slovenska uvedomila potrebu reagovať na tento trend, ako aj možné dôsledky reformy na detský a mládežnícky sektor. Preto začala podporovať vznik regionálnych rád mládeže na úrovni krajov. Zámerom bolo mať v čase vzniku Vyšších územných celkov pripraveného partnera, ktorý vie vstupovať do záležitostí týkajúcich sa detí a mládeže a je schopný ponúkať spoluprácu a návrhy riešení.

Rada mládeže Žilinského kraja (RMŽK) vznikla v roku 2001. Spočiatku bolo jej hlavnou úlohou zmobilizovať a zapojiť do aktivít miestne detské a mládežnícke organizácie. V súčasnosti má 24 členských organizácií a dve pozorovateľské. Vďaka kvalitným projektom a systematickej práci s médiami získala dobré meno aj u verejnosti a stala sa akceptovaným partnerom pre samosprávu aj štátnu správu.

Príbeh

V roku 2003 sa RMŽK napriek takmer dvojročnej existencii stále nedarilo systematicky spolupracovať so samosprávnym krajom. Keďže predstaviteľka RMŽK

Ing. Darina Čierniková bola prizývaná na zasadnutia Komisie školstva, mládeže, vzdelávania a športu pri odbore školstva Žilinského samosprávneho kraja (ŽSK), RMŽK mala možnosť získavať informácie a v obmedzenej miere ovplyvňovať konečné rozhodnutia. Nedarilo sa však nadviazať konštruktívnu spoluprácu v špeciálnych témach, ako je voľný čas, neformálne vzdelávanie a pod. Predstavitelia RMŽK síce hneď po svojom oficiálnom založení navštívili predsedu ŽSK, ale nemali ešte vybudované meno a postavenie. Pre voleného politika na vysokej pozícii bolo za takýchto okolností podstatné zorientovať sa: koho RMŽK zastupuje a aké záujmy sú v pozadí. Keďže neexistovala spoločná história a predseda nepoznal činnosť organizácie a ľudí v nej, bolo veľmi ťažké začínať reálnu spoluprácu na tejto úrovni.

V septembri 2003 vzniklo pri odbore školstva ŽSK oddelenie športu a mládeže s tromi zamestnancami. Rada dovedty s odborom školstva spolupracovala veľmi sporadicky, keďže jeho agendou bolo predovšetkým školstvo. Vznik samostatného oddelenia a neskôr aj zaradenie agendy detí a mládeže do náplne práce konkrétnemu odbornému pracovníkovi vytvorili základné predpoklady na rozvoj aktívnych vzťahov.

V tom období chcela RMŽK skvalitniť svoje aktivity a zlepšiť ich cielenie, ale narážala na nedostatok informácií. Iniciovala teda prieskum zameraný na starostov a primátorov. Finančné krytie prieskumu získala z grantu Ministerstva školstva SR, ktoré jeho podporu podmienilo súhlasom kraja s aktívnou spolupracou. Prieskum sa uskutočnil a vyhodnotil koncom roku 2003. Zmysel partnerstva RMŽK so ŽSK a Krajským úradom, odborom školstva, mládeže a telesnej kultúry sa prejavil už pri získavaní odpovedí na rozoslané dotazníky. Odpovedalo takmer 80 % všetkých starostov a primátorov kraja.

Prieskum sa stal východiskom pre ďalšie aktivity. Už pri jeho vyhodnocovaní existovala predstava, že zistenia z prieskumu by mali viesť k definovaniu koncepcie spoločného prístupu k deťom a mládeži zo strany ŽSK a RMŽK. Iniciatívu prevzal odbor školstva ŽSK. Do apríla 2004 pripravili návrh koncepcie zahŕňajúcej oblasti športu a mládeže. Prakticky nikto z dotknutých subjektov však o iniciatíve nevedel. RMŽK sa o nej dozvedela, až keď bol návrh predložený komisii pri zastupiteľstve ŽSK. Oblasť mládeže bola v dokumente spracovaná len veľmi povrchno a okrajovo. Formulácie v návrhu dostatočne nevyužívali možnosť zakotviť konkrétnu spoluprácu a partnerstvo samosprávy a mimovládnych neziskových organizácií v tejto oblasti. Vďaka kritickým hlasom zastupiteľstvo návrh koncepcie len akceptovalo (a neschválilo) a požiadalo o dopracovanie.

V tejto fáze chcela RMŽK aktívne spolupracovať už pri tvorbe dokumentu. Snaha sa stretla s porozumením referenta odboru školstva PaedDr. Petra Majera, ktorý spravoval agendu mládeže, výchovného poradenstva a prevencie drogových závislostí na stredných školách. Svoju rolu pri vstupe RMŽK do prác na koncepcii zohralo aj to, že RMŽK si medzitým vytvorila silnejšie zázemie. Existoval už precedens úspešnej spolupráce s oddelením na prieskume a predstaviteľka RMŽK Darina Čierniková bola vnímaná ako odborníčka. Ochotne vysvetľovala a prinášala informácie, ktoré oddeleniu chýbali: z národnej úrovne cez Radu mládeže Slovenska a cez priame kontakty s Odborom detí a mládeže Ministerstva školstva SR. K jej akceptácii zo strany odboru prispela aj snaha ne-

obhajovať len úzke záujmy členských organizácií RMŽK, ale všetkých mladých ľudí v Žilinskom kraji.

Veľmi skoro vzniklo rozumné rozhodnutie oddeliť oblasti športu a mládeže do samostatných dokumentov. RMŽK tak spolupracovala na vytvorení *Koncepcie rozvoja starostlivosti o mládež v Žilinskom samosprávnom kraji*. Práca a prípravy koncepcie trvali takmer rok a zastupiteľstvo ŽSK ju schválilo v apríli 2005.

Proces tvorby koncepcie možno označiť ako partnerskú spoluprácu odboru školstva ŽSK a RMŽK. Jeho podstatnou črtou bolo otváranie príležitostí pre širšiu participáciu rôznych subjektov na jeho tvorbe. RMŽK informovala a oslovovala členské organizácie, aby aktívne vstupovali do tvorby koncepcie. Pred schválením prebehlo pripomienkové konanie v rámci ŽSK. Napriek týmto snahám a možnostiam sa výzvy na participáciu nestretli s veľkou odozvou. Napríklad členské organizácie RMŽK sa úplne spoľahli na svojich volených predstaviteľov. V každom prípade, už len aktívne informovanie a umožnenie organizáciám zasiahnuť do tvorby koncepcie prinieslo vyššiu úroveň akceptácie schváleného dokumentu medzi nimi. Pozvanie k účasti a vyjadreniu slúžilo zároveň ako prevencia zlyhania celej iniciatívy. Ak by návrh obsahoval kontroverzný nedostatok, organizácie by ho otvorili a mohol by sa konštruktívne riešiť. Bez umožnenia účasti by sa problém mohol odhaliť až pri prijímaní dokumentu v zastupiteľstve (ako v prípade prvej verzie návrhu koncepcie v apríli 2004). Takýto neparticipatívny postup môže vyústiť do rôznych foriem zákulisného politického boja, čo návrh dokumentu a jeho zmysel často úplne pochová.

Zvláštnou úlohou RMŽK bolo iniciovanie a koordinovanie vysvetľujúcej podpornej mediálnej kampane pred prijatím koncepcie v zastupiteľstve. Rada intenzívne informovala médiá o pripravovanom dokumente a jeho zmysle. Požiadala o pripomienky a následne o podporu dokumentu predstaviteľov Ministerstva školstva SR a predstaviteľov Rady mládeže Slovenska. O ich stanoviskách informovala všetkých poslancov zastupiteľstva ŽSK, čím významne prispela k porozumeniu a akceptácii dokumentu a zvýšila pravdepodobnosť jeho

schválenia. Týmito aktivitami vhodne dopĺňala prácu odboru školstva. Vzhľadom na jeho pozíciu a dostupné prostriedky nebolo vhodné, aby oddelenie iniciovalo podobnú kampaň.

Systematickou medializáciou sa posilnilo meno a pozícia RMŽK a zároveň sa pripravila vhodná pôda na implementáciu koncepcie. Táto obsahuje konkrétne priority a opatrenia rozvoja starostlivosti o mládež (napríklad vznik dvoch grantových schém, ktorými bude samosprávny kraj podporovať prácu rôznych subjektov v prospech detí a mládeže). Na realizáciu opatrení môže teraz RMŽK dohliadať, keďže záväzky koncepcie sa stali verejne známymi a podporovanými. Navyše,

RMŽK má v koncepcii jasne pomenovanú úlohu, a tým sa stáva oficiálnym aktérom v politike vo vzťahu k deťom a mládeži v ŽSK.

Na druhej strane, ŽSK má v rukách koncepciu, o ktorej zainteresovaní vedia a sú s ňou prevažne stotožnení. To vytvára vhodné prostredie pre koordinovaný a cieľový postup v otázkach rozvoja starostlivosti o mládež a zjednodušuje budúce rozhodnutia a vyjednávanie so zainteresovanými subjektmi.

Dôležité je uvedomiť si, že koncepcia nie je vyvrcholením ani zavŕšením partnerstva RMŽK a ŽSK. Je len základným systémovým východiskom pre akúkoľvek dlhodobú zmysluplnú spoluprácu.

Čo získali mladí ľudia v ŽSK

- Východisko ďalšej spolupráce so samosprávnym krajom.
- Možnosť systematicky sa zúčastňovať na rozhodnutiach a tvorbe politiky vo vzťahu k deťom a mládeži v samosprávnom kraji.
- Jasne definovaný sumár záväzkov a odhodlaní samosprávneho kraja.
- Posilnenie obrazu RMŽK a dobrú mediálnu pozíciu, zvýšenie váhy mena RMŽK, keď sa spomína spolu s partnerom, akým je ŽSK.
- Perspektívu dvoch grantových programov – využitia samosprávnych zdrojov.
- Precedens úspešnej spolupráce a dobrú skúsenosť.

Čo získala samospráva

- Koncepčný dokument zjednodušujúci ďalšie rozhodnutia.
- Východisko pre konkrétne akčné plány, ktoré sa dajú jasne zadať a kontrolovať, pričom smerujú k jednotnému cieľu.
- Podporu významnej časti mimovládnych subjektov pôsobiacich v danej oblasti, čo je predpokladom pre ich ochotu participovať na realizácii jednotlivých opatrení.
- Zlepšenie obrazu ŽSK ako subjektu, ktorý prijíma zmysluplné opatrenia v prospech občanov.

Poučenie

Proces, ktorým prešli spoločne RMŽK a ŽSK, je príkladom obojstranne výhodnej spolupráce subjektov z rôznych sektorov. K tomu, že sa v tomto konkrétnom prípade spolupráca rozvinula, prispelo niekoľko dôležitých predpokladov:

Relevantní partneri na oboch stranách. RMŽK sa od začiatku profilovala ako potenciálna reprezentantka detských a mládežníckych organizácií v kraji. ŽSK upravením organizačnej štruktúry vytvoril pracovné miesto referenta, ktorý priamo niesol zodpovednosť za agendu detí a mládeže.

Správni ľudia na správnom mieste. Referent ŽSK preukázal ochotu spolupracovať a kompetentnosť riešiť zverenú agendu. Líderka RMŽK mala vďaka svojmu dlhodobému angažovaniu sa v oblasti práce s mládežou vybudované vzťahy a kontakty s mládežníckymi organizáciami i s niektorými predstaviteľmi štátnej správy a samosprávy. Vďaka svojim aktivitám bola akceptovaná detskými a mládežníckymi organizáciami i vedúcimi pracovníkmi úradov.

Plný úväzok líderky. Dôležitým predpokladom úspešnej spolupráce bolo stopercentné časové nasadenie líderky RMŽK. Keďže v RMŽK pracuje na plný úväzok, dokáže sa prispôsobovať termínom stretnutí komisií, rokovaniam s predstaviteľmi úradov a rozväzuje jej to ruky v práci na projektoch. V prípade, že by pre RMŽK pracovala len dobrovoľnícky, ťažko by zladila nezlučiteľné časové línie vlastného zamestnania a pracovnej doby úradov.

Vhodné zapojenie médií. RMŽK bola schopná zapojiť médiá. Vytvorila tak podpornú nekonfrontačnú silu pre rozvíjanie spolupráce a jej úspešný míľnik – prijatie koncepcie.

Celý proces je skôr príkladom úspešnej a výhodnej medzisektorovej spolupráce. Moment participácie mládeže bol v procese rámcovo umožnený, ale nerozvinul sa. Jedným z dôvodov je aj nedostatočná pripravenosť jednotlivých subjektov zapojiť sa a vyjadriť sa v reálnom čase za daných podmienok. Aktívne informovanie členských organizácií zo strany RMŽK a výzvy vyjadriť sa sú však jednoznačne prvým dôležitým krokom na ceste k zvýšeniu participácie.

Umožnenie organizáciám a jednotlivcom participovať má zmysel, aj keď túto možnosť nevyužijú. Aj v tomto prípade vytvorilo širšiu akceptáciu a poznanie dokumentu a jeho zmyslu. Je to dobrým východiskom pre budúce napĺňanie koncepcie všetkými relevantnými subjektmi.

Za rozhovor ďakujeme PaedDr. Petrovi Majerovi a Ing. Darine Čiernikovej.

Kontaktné osoby: PaedDr. Peter Majer, odborný referent Žilinského samosprávneho kraja, mladez.skolstvo@zask.sk; Ing. Darina Čierniková, Rada mládeže Žilinského kraja, ciernikova@mladez.sk

JEDNI LEŠTIA LAVICE, INÍ MENIA MESTO (ALEBO SA O TO ASPOŇ POKÚŠAJÚ)

Prípadová štúdia žiackeho a stredoškolského parlamentu v Humennom

V súčasnom školskom systéme na Slovensku nemajú deti a mladí ľudia veľa príležitostí ovplyvňovať veci, ktoré sa ich týkajú. Ovplyvňovanie vecí verejných je však jedným zo základných spôsobov fungovania v demokracii. Inšpirácia spoza hraníc pomohla naštartovať nový spôsob rozmyšľania o mládeži a jej účasti na fungovaní mesta v Humennom. Žiaci a stredoškolský parlament tu už niekoľko rokov motivujú deti a mládež k aktívnej účasti na veciach verejných a zástupcov mesta ku krokom, pri ktorých mládež zohráva aktívnu rolu.

Súvislosti

Mesto Humenné, ktoré leží na východe Slovenska a má 35 000 obyvateľov, výraznejšie spolupracuje s dvoma mládežníckymi iniciatívami: Informačným centrom mládeže Humenné a žiackym a stredoškolským parlamentom mesta Humenné, ktoré pôsobia pod Centrom voľného času (CVČ) Dúha.

CVČ Dúha využilo v roku 2002 grantový program Ministerstva školstva SR na podporu centier voľného času a školských stredísk záujmovej činnosti a získalo peňažnú podporu pre projekt študentského parlamentu, ktorý sa neskôr, vychádzajúc zo skúseností a rozhodnutia jeho členov, rozdelil na dva samostatné parlamenty: žiacky parlament a stredoškolský parlament. Ani jeden z „parlamentov“ nemá právnu subjektivitu, vystupujú však ako nezávislé organizácie s vlastným logom a identitou. Žiacky parlament sa prezentuje aj na internetovej stránke CVČ Dúha (www.cvche.edu.sk).

Príbeh

Inšpirácia pre vytvorenie žiackeho a stredoškolského parlamentu prišla z Česka a Fínska. Vďaka nej sa riaditeľ CVČ Dúha presvedčil, že parlament zložený z mladých ľudí naozaj funguje a je to výborný spôsob participácie mladých na veciach verejných v meste. Ako bývalý poslanec mestského zastupiteľstva a predseda Komisie pre školstvo, kultúru, mládež, šport a cestovný ruch vedel, že nápady mladých môžu mestu a jeho mládežníckej politike výrazne pomôcť. Rozhodol sa preto presadzovať priamu účasť detí a mládeže na zasadnutiach mestského zastupiteľstva, a to najmä v prípadoch, keď sa prejednávajú rozhodnutia a aktivity týkajúce sa detí a mladých v meste.

Trvalo dva roky, kým CVČ Dúha prešlo od myšlienky k realizácii projektu žiackeho a stredoškolského parlamentu. CVČ najskôr informovalo riaditeľov stredných a základných škôl o činnosti a možnostiach detských parlamentov a ponúklo im možnosť založiť školský parlament – tzv. žiacku alebo študentskú radu. Zástupcovia žiackych a študentských rád z jednotlivých škôl neskôr reprezentovali svoju školu v žiackom a stredoškolskom parlamente mesta.

Už na prvom zasadnutí študenti a pracovníci CVČ Dúha začali diskutovať o postavení parlamentu v rámci mesta, jeho vzťahu k orgánom mesta a k jednotlivým školám. Predmetom záujmu všetkých zúčastnených bolo vybudovať si dostatočne

významnú pozíciu parlamentu vo vzťahu k rozhodovaniu mesta o mládežníckych otázkach.

Na ďalších stretnutiach členovia pripravili štatút parlamentu, navrhli logo a začali sa zapájať do prípravy podujatí CVC ako „Dedo Mráz na ľade“ a „Biela diskotéka“. Stredoškolskí študenti zas zorganizovali Stredoškolský valentínsky ples.

Fungovanie

Po počiatočných skúsenostiach s fungovaním parlamentu sa na návrh jeho členov vytvorili dva parlamenty – žiacky parlament, ktorého členmi sú zástupcovia ôsmich (z deviatich) základných škôl v meste, a stredoškolský parlament, v ktorom sú študenti z desiatich humenských stredných škôl a odborných učilíšť. Vzhľadom na vekovú štruktúru a špecifickosť problémov sa rozčlenenie parlamentu ukázalo ako dobrý nápad. Zasadnutia každého z parlamentov sa konajú priemerne raz za týždeň. Raz mesačne sa konajú spoločné stretnutia oboch parlamentov, na ktorých sa riešia otázky týkajúce sa rovnako žiakov, ako aj stredoškôľakov.

Aktivity

Jednou z prvých väčších aktivít žiackeho parlamentu bola akcia „Super nápad“, ktorá sa realizovala na siedmich základných školách. Žiaci najskôr vymýšľali návrhy na zmeny, ktoré by zlepšili život detí v Humennom, a potom o vybraných nápadoch hlasovali a vybrali nasledujúce tri super nápady:

- zriadiť detské centrum s herňou, telocvičňou, počítačmi a internetom;
- opraviť futbalové bránky a basketbalové koše;
- vybudovať viacúčelové ihrisko na bicyklovanie, futbal, basketbal, korčuľovanie a pod.

K možnostiam realizácie „Super nápadov“ sa v apríli 2004 uskutočnilo rokovanie komisie mestského zastupiteľstva pre školstvo, kultúru, mládež, šport a cestovný ruch. Členovia žiackeho parlamentu na ňom prezentovali výsledky akcie a žiadali členov komisie zrealizovať tri víťazné návrhy. Komisia požiadavky členov parlamentu podporila. Opravou basketbalových košov a bránok zaviazala Správu športových a rekreačných zariadení a tento finančne najmenej náročný projekt je už zrealizovaný. Na zriadenie detského zábavného centra prisľúbila schváliť 80 000 Sk. Finančne najnáročnejší nápad, vybudovať viacúčelové ihrisko, sľúbila podporiť pri rokovaní v mestskej rade a na mestskom zastupiteľstve. Ostalo však len pri slovnom vyjadrení podpory, pretože mesto doteraz finančné prostriedky nevyčlenilo.

Z doterajších aktivít je možné pozorovať, že žiacky parlament, ktorý metodicky vedie riaditeľ CVC Dúha, sa výraznejšie zaujíma o veci verejné v meste a organizu-

je účasť žiakov na zasadnutiach relevantných komisií Mestského úradu v Humennom. Stredoškolský parlament sa v minulosti viac orientoval na kultúrnu a záujmovú činnosť, čo sa postupne mení. V najbližšom období by s pomocou mesta radi sprevádzkovali Klubovňu mladých ako náhradu za zrušený Klub mladých mesta Humenné. Priestor na stretávanie sa mladým v Humennom veľmi chýba.

Nosnou aktivitou žiackeho a stredoškolského parlamentu v ostatnom období bol projekt „Mladý parlament 2“, ktorý podporil program Nadácie pre deti Slovenska Hodina deťom. V rámci tohto projektu študenti v spolupráci s CVC zorganizovali v Humennom „Mládežnícky konvent“, kde sa stretli zástupcovia žiackych a stredoškolských parlamentov z 11 okresných miest Prešovského a Košického kraja s predstaviteľmi samospráv a pedagógmi, ktorí majú záujem o participáciu mladých na veciach verejných. Počas dvoch dní účastníci v pracovných skupinách diskutovali na témy participácie mladých v rámci mestských samospráv, demokracie na školách, aktivít medzinárodnej mobility mládeže, podmienok trávenia voľného času na Slovensku, dostatku a nedostatku kvalitných informácií.

Pracovné skupiny, ktoré sa venovali témam „Participácia v rámci mestských samospráv“ a „Škola a demokracia“, dospeli k nasledujúcim záverom:

- Pri diskusii o participácii je dôležité najprv sa dohodnúť, čo pod ňou rozumieme. Ako participáciu mladých vnímame spoluúčasť detí a mládeže na riadení a riešení spoločných problémov i spoluprácu žiakov a študentov s mestom.
- Predpokladom úspešnej participácie je existencia pravidelného vzájomného informovania medzi študentským parlamentom a mestom, ako aj vytvorený spôsob financovania činnosti študentského parlamentu. Napríklad je výhodné mať poverených zástupcov zo strany parlamentu a mesta, ktorí si pravidelne vymieňajú informácie, a dobre vypracované stanovky/štatút, v ktorých je popísaný vzťah oboch subjektov. Pre financovanie je dôležité, aby žiaci a študenti (s pomocou dospelých) vedeli napísať projekt a pripraviť rozpočet aktivít plánovaných v projekte.
- Pre úspešné spustenie študentského parlamentu je užitočné poznať skúsenosti z iných miest. V pracovnej skupine sa zhodli na niekoľkých krokoch modelového postupu pri zakladaní parlamentu. Najskôr riaditeľ školy dáva podnet na vznik žiackych a študentských rád na škole (tzv. školské parlamenty). Potom na škole prebehnú voľby a vybraní zástupcovia žiackych a študentských rád dostávajú možnosť reprezentovať školu v študentskom parlamente mesta. Nové študentské parlamenty môžu získať pomoc a podporu od dlhšie fungujúcich parlamentov aj v iných mestách. Činnosť parlamentu musí byť transparentná a otvorená, čo znamená, že členovia parlamentu musia o svojich aktivitách informovať študentov i verejnosť. Zvolení členovia parlamentu spolupracujú s aktívnymi študentmi na školách, ktorí v budúcnosti môžu byť zvolení do rady či parlamentu.
- Účastníci pracovnej skupiny prišli s nápadom vytvoriť vo VÚC Košice a Prešov regionálne študentské parlamenty pre základné a stredné školy, ktoré by mali koordinačnú funkciu pre spoločné aktivity v regióne, ako aj metodickú funkciu, najmä vo vzťahu k práve vznikajúcim parlamentom.
- Účastníci odporúčajú pravidelne organizovať „Mládežnícke konventy“ s cieľom vymieňať si skúsenosti a informácie.

V školskom roku 2005/2006 začali žiacky a stredoškolský parlament spoločne realizovať projekt „Sme Humenčania“. V rámci projektu plánujú pritiahnúť viac mladých ľudí k aktívnemu zapojeniu sa do činnosti, a preto zorganizovali happening, na ktorom informovali humenskú mládež o svojich aktivitách. Na jeseň plánujú anketu na tému „Čo mi v našom meste chýba“ a niekoľko stretnutí s poslancami mestského zastupiteľstva a s vedením mesta.

Ďalším spôsobom, ktorým parlamenty informujú o svojej činnosti, je časopis *Dúha*, ktorý vydáva CVC Dúha. O vznik parlamentov prejavili záujem aj regionálne médiá, napríklad Podvihorlatské noviny a Humenská televízia informovali o voľbách do parlamentu, ako aj o jeho prvom zasadnutí.

Spolupráca s mestom

Primátor Humenného MUDr. Vladimír Kostilník prácu parlamentov podporuje. Ústretovým krokom zo strany mesta bolo spoločné rokovanie žiackeho a študentského parlamentu s mestským zastupiteľstvom. Uskutočnilo sa v rámci osláv Pamätného dňa mesta Humenné v septembri 2003. Bola to prvá akcia zameraná na zvýšenie participácie mladých na správe vecí verejných. Na zasadnutí sa zúčastnila väčšina mienkotvorných osobností mesta, štátnej správy a samosprávy. Členovia parlamentov mali možnosť predstaviť seba, svoje aktivity a ciele. Prvýkrát tiež dostali možnosť viesť zasadnutie mestského zastupiteľstva.

Čo získali mladí ľudia v Humennom

- Dostali možnosť vyjadrovať sa k aktivitám mesta zameraným na deti a mládež a vytvorili si priestor na iniciovanie nových nápadov.
- Naučili sa, ako funguje mesto a rozhodovanie v ňom.
- Získali nové organizačné a komunikačné zručnosti. Súčasne majú príležitosť stále sa učiť a zdokonaľovať vo veciach, ktoré sa bežne v škole neučia.
- Získali prestíž a uznanie u svojich spolužiakov, ktorých záujem o dianie v ich meste postupne rastie.

Čo získala samospráva

- Možnosť spolupracovať s mladou generáciou a budovať s ňou dlhodobý vzťah.

Samospráva v Humennom víta aktivitu oboch parlamentov s istou opatrnosťou. Jej predstavitelia radi pozývajú deti a mládež na relevantné rokovania mestského zastupiteľstva, ale zatiaľ ešte úplne nedoceňujú potenciál mladých a nevedia mladým pomôcť s finálnou realizáciou ich nápadov. Na záver viacerých spoločných rokovaní zástupcovia mesta deklarovali vzájomné uznanie a spoluprácu, ale ústretovosť mesta zatiaľ ostáva viac-menej na deklaratívnej úrovni a snahy zakotviť postavenie a právomoci žiackeho a stredoškolského parlamentu do niektorých základných dokumentov samosprávy sa ešte nepodarilo uskutočniť.

Poučenie

Zo skúsenosti z fungovania žiackeho a stredoškolského parlamentu v Humennom je zrejmé, že deti a mládež sa radi podieľajú na živote svojho mesta a vyjadrujú svoj názor naň. Rovnako chcú zlepšovať veci okolo seba a inšpirovať svojich spolužiakov a kamarátov, len na to potrebujú príležitosť. Dôležitá je pritom úloha iniciátora a dospelého garanta žiackeho parlamentu. Deti najskôr potrebujú vedenie, ale na strednej škole už dokážu odovzdávať to, čo sa naučili, svojim rovesníkom. Na záver niekoľko rád:

Ciele plánovaných aktivít je dobré plniť postupne. Treba mať trpezlivosť a nenechať sa odradiť. Práca na dosahovaní príliš veľkého množstva cieľov naraz môže byť demotivujúca. Ak raz stratíme nadšenie detí pre aktivity, druhýkrát ich budeme získavať oveľa ťažšie.

Je užitočné zabezpečiť členom žiackeho i študentského parlamentu školenia v zručnostiach potrebných pre prácu parlamentu. S veľkým záujmom mladších i starších členov parlamentu sa stretol napríklad komunikačný tréning. Sami si overili svoje schopnosti počas zasadnutí mestského zastupiteľstva a v budúcnosti sa chcú naučiť viac o tom, ako sa prezentovať a ako formulovať svoje záujmy a potreby. Tiež je dobré členov žiackych a študentských rád a parlamentov od začiatku postupne informovať o zmysle, fungovaní a rozhodovaní v meste. Vzdelávanie však musí mať prístupnú a zrozumiteľnú formu.

Pri rokovaníach so samosprávou je potrebné žiadať písomné dohody a uvádzať presné termíny. Politici môžu ľahko deklarovat ústretovosť, ale keď príde na finančné záväzky, všetko je často inak. Aj v tomto prípade je dobré poznať spôsoby rozhodovania samosprávy (bližšie pozri časť „Samospráva a štátna správa“).

Venovať sa postaveniu študentského parlamentu vo vzťahu k mestu. Bolo by prospešné zakotviť parlament do základných dokumentov samosprávy: organizačného poriadku, štatútu mesta, rokovacieho poriadku mestského zastupiteľstva a pod. Potom bude oveľa jednoduchšie ovplyvňovať rozhodnutia zastupiteľstva, ako aj kontrolovať ich plnenie.

Za rozhovor ďakujeme Alexandrovi Fecurovi (CVČ).

Kontaktná osoba: PaedDr. Alexander Fecura, riaditeľ CVČ Dúha v Humennom, riaditel@cvche.edu.sk

NÁSTROJE MLÁDEŽNÍCKEJ PARTICIPÁCIE

Kristína Babiaková

PRÁVO NA INFORMÁCIE

Jednou z obcí, kde žije veľa mladých ľudí, je aj obec Zobrovec. Na jednom stretnutí v kultúrnom stredisku zistili, že majú v sebe veľký potenciál a chuť pomáhať svojej obci. Rozhodli sa, že budú pomáhať na kultúrnom aj estetickom zveladení obce, že budú pre deti vymýšľať voľnočasové aktivity, šliapať skorumpovanému starostovi na päty, skrátka, že zabezpečia riadne fungovanie ich obce v súlade so zákonom a v prospech jej obyvateľov. Na výkon ich aktivít si založili aj občianske združenie nazvané Zdravý Zobrovec.

Abysa mladí zo Zobrovca mohli dôkladne a účinne zapájať do fungovania obce, potrebujú byť predovšetkým informovaní, napríklad o kultúrnom dianí v obci, o rozhodnutiach obecného zastupiteľstva, o plánovaných stavebných úpravách v obci či o zámeroch obce v oblasti školstva, práce a zamestnanosti, športových akcií, bývania, dopravy či zdravia. Informovanie o činnosti obce jednak predchádza korupčnému správaniu jej orgánov (starostu a obecného zastupiteľstva), a jednak mladým zabezpečuje prístup k informáciám, ktoré sa ich týkajú a môžu byť pre nich užitočné z pohľadu angažovania sa v rozvoji či zvelaďovaní miesta, v ktorom žijú, študujú, prípadne trávia voľný čas.

Právo na informácie na Slovensku všeobecne garantuje Ústava SR a medzinárodné dokumenty o ľudských právach. Podľa čl. 26 Ústavy SR:

1. Sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené.
2. Každý má právo slobodne vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie bez ohľadu na hranice štátu.
3. Cenzúra sa zakazuje.
4. Slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti.
5. Štátne orgány a orgány územnej samosprávy majú povinnosť primeraným spôsobom poskytovať informácie o svojej činnosti v štátnom jazyku. Podmienky a spôsob vykonania ustanoví zákon.

Od januára 2001 prístup k informáciám upravuje Zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o slobodnom prístupe k informáciám“). Tento zákon sa v prvej časti

(KTO) venuje tomu, kto má nárok na informácie a kto ich musí poskytovať. V druhej časti (ČO) je upravené, čo musí byť sprístupnené, resp. zverejnené, a zároveň čo môže byť odmietnuté s tým, že ide o neverejnú informáciu. V tretej časti (AKO) je upravený proces, ako žiadať o informácie a ako ich poskytovať. Posledná časť zákona (ČO ZA TO) hovorí o úhrade nákladov za sprístupnené informácie, ako aj o tom, čo hrozí porušovateľom zákona, teda o sankciách. Hoci je zákon o slobodnom prístupe k informáciám účinný už od roku 2001, ani starosta, ani obyvatelia obce Zobrovec ho riadne nevyužívali. Mladí, ktorí sa pustili do vlastných aktivít (oprava kultúrneho strediska a organizovanie krúžkov pre deti, záchrana parku v obci a pod.), zistili, že zákon o slobodnom prístupe k informáciám im pomôže získať odpovede na mnohé dovtedy nezodpovedané otázky.

Kto má právo na informácie?

KTO

Podľa zákona o slobodnom prístupe k informáciám má na prístup k informáciám **právo každý**. Nie je podstatné, či je žiadateľ fyzická osoba, alebo právnická osoba. Dôležité nie je ani to, či o informáciu žiada slovenský štátny občan, cudzinec alebo osoba bez štátneho občianstva. **Rovnako nie je podstatné, či žiadateľ o informácie dovšil 18 rokov.**

Žiadateľ nemusí uviesť žiadny dôvod, prečo informáciu potrebuje, z čoho vyplýva, že obec nemôže od žiadateľa zisťovať, na čo mu požadovaná informácia bude.

Kto má povinnosť poskytovať informácie?

Zákon o slobodnom prístupe k informáciám stanovuje popri **obciach a mestách** aj iné subjekty, ktoré sú povinné poskytovať informácie (napríklad štátne orgány, rozpočtové a príspevkové organizácie zriadené štátom alebo obcou, právnické osoby zriadené zákonom). Vzhľadom na zameranie tejto publikácie sa však z hľadiska povinnosti sprístupňovať informácie budeme venovať len obciam a mestám (ďalej len „obec“). Dôležité je uvedomiť si, že poskytovaním informácií sa rozumie povinné zverejňovanie informácií bez žiadosti, ako aj sprístupnenie informácií na žiadosť.

Aké informácie musí obec povinne zverejniť?

ČO

Zákon o slobodnom prístupe k informáciám zaviedol pre lepšiu prehľadnosť fungovania obce povinnosť zverejňovať určitý okruh údajov aktívne, t. j. bez konkrétnej žiadosti. Obec teda musí z vlastnej iniciatívy a bez priameho vyzvania povinne uverejňovať nasledujúce údaje:

- spôsob, akým bola obec zriadená, jej právomoci, kompetencie a organizačná štruktúra;
- miesto, čas a spôsob, akým v obci možno získavať informácie na žiadosť;
- informácie o tom, kde je možné podať žiadosť, návrh, podnet a sťažnosť, ako aj údaje o tom, kde, kedy a ako je možné podať opravný prostriedok;
- postup, ktorý musí obec dodržiavať pri vybavovaní žiadosti, a lehotu, v rámci ktorej musí rozhodnúť;

- sadzobník správnych poplatkov a sadzobník úhrad za sprístupnenie informácií.

Obec je povinná zverejniť aj termíny schôdzí obecného zastupiteľstva a zasadnutí komisií, návrh programu ich rokovania, zápisnice z rokovania obecného zastupiteľstva a komisií, návrhy všeobecne záväzných nariadení, texty schválených všeobecne záväzných nariadení a uznesení, údaje o dochádzke a hlasovaní poslancov obecného zastupiteľstva (bližšie pozri v časti „Samospráva a štátna správa“).

Všetky vyššie uvedené informácie musí obec zverejňovať na verejne prístupnom mieste, teda na mieste, na ktoré majú voľný a neobmedzený prístup ľubovoľné osoby, napríklad vystavením na úradnej tabuli s možnosťou voľného prístupu v budove obecného úradu alebo pred ním. Na splnenie tejto povinnosti môže obec informácie publikovať aj v tlači, na internete, vydať ich na inom hmotnom nosiči dát umožňujúcom zápis a uchovanie informácie alebo ich umiestniť vo verejnej knižnici.

Mestá sú povinné zverejňovať informácie aj spôsobom umožňujúcim hromadný prístup, najmä prostredníctvom internetu, čo pre obce neplatí. Hoci zákon obciam neukladá povinnosť zverejňovať informácie na internete, mnohé obce majú internetové stránky, ktoré obyvateľom nepochybne uľahčujú prístup k informáciám.

Mladí v Zobrovci si všimli, že čistota v obci je zanedbávaná a spoločné verejné priestranstvá a plochy nie sú dostatočne udržiavané. Rozhodli sa preto zistiť, či sú na tieto úkony vyhradené prostriedky v rozpočte obce. Skôr ako podali žiadosť chceli vedieť, aké sú úradné hodiny pre prijímanie žiadostí o informácie. Takéto informácie však nikde nemohli nájsť, ani na obecnom úrade, ani v kultúrnom stredisku či v obecných novinách.

Ak si obec neplní povinnosť aktívne zverejňovať informácie, je možné využiť viacero spôsobov nápravy. Môžeme požiadať obec, aby postupovala v zmysle zákona a informácie zverejnila, môžeme iniciovať priestupkové konanie voči pracovníkovi, ktorý mal informácie zverejniť, môžeme požiadať okresnú prokuratúru, aby obec upozornila na porušovanie zákona, alebo môžeme podať sťažnosť.

Mladí zo Zobrovca sa rozhodli pre prvú možnosť a navštívili starostu obce. Okrem toho, že chceli poukázať na porušovanie zákona zo strany obce, stretnutie využili i na to, aby starostovi navrhli spoluprácu na vytvorení internetovej stránky obce, ktorá by slúžila nielen na sprístupňovanie informácií, ale aj na propagáciu obce a činnosti mladých. Starosta prisľúbil nápravu a združenie Zdravý Zobrovec poveril vytvorením internetovej stránky.

Aké informácie možno žiadať?

Zákon o slobodnom prístupe k informáciám je založený na princípe „čo nie je tajné, je verejné“. Právo na informácie teda nie je absolútne a na sprístupnenie informácií musia byť splnené nasledujúce dva predpoklady: požadovaný údaj je prístupný a obec ho má k dispozícii.

Pod termínom „mať k dispozícii“ sa rozumie, že informácia sa nachádza, resp. by sa mala zo zákona nachádzať v obci. Obec však na našu žiadosť nemusí informácie zháňať, vytvárať analýzy, premeriavať či operatívne získavať informácie od iných subjektov. Obec musí poskytnúť len tie informácie, ktoré má k dispozícii (priamo na obecnom úrade, resp. v archíve), a vo forme, v akej ich uchováva.

Mladí chceli preveriť postup obce aj pri sprístupňovaní informácií na žiadosť a rozhodli sa požiadať obec o zaslanie podrobného výpisu hovorov z telefónnej linky obecného úradu v Zobrovci. Majú na to právo?

Zákon o slobodnom prístupe k informáciám upravuje prístup k tzv. hovovým informáciám, t. j. k informáciám, ktoré majú povinné osoby k dispozícii. Ak obecný úrad v Zobrovci má podrobný výpis hovorov, musí ho na žiadosť sprístupniť. Ak však túto službu telekomunikácií nevyužíva a výpis jednoducho nemá, poskytnúť ho nemusí.

Aké informácie sú neprístupné?

Ako už bolo uvedené, smerodajnou je zásada „čo nie je tajné, je verejné“. Zákon o slobodnom prístupe k informáciám však pozná viacero dôvodov obmedzenia práva na informácie. Požadovaná informácia sa nesprístupní, ak ju iné zákony označujú za tzv. utajovanú skutočnosť (predtým štátne a služobné tajomstvo), bankové tajomstvo, daňové tajomstvo a obchodné tajomstvo. Informácia sa rovnako nesprístupní, ak existuje iný zákonný dôvod na obmedzenie prístupu k informáciám. Za takýto dôvod sa považuje odovzdanie informácie osobou, ktorej takúto povinnosť zákon neukladá a ktorá na výzvu povinnej osoby oznámila, že so sprístupnením informácie nesúhlasí. K obmedzeniu prístupu k informáciám môže dôjsť aj v nasledujúcich prípadoch: ak ide o zverejňovanie informácií na základe osobitných zákonov, ak ide o údaje dotýkajúce sa osobnosti a súkromia fyzickej osoby, údaje z rozhodovacej činnosti súdu, vrátane medzinárodných súdnych orgánov alebo orgánu činného v trestnom konaní (okrem informácie o rozhodnutí alebo o výsledku konania, ak jej sprístupnenie nezakazujú osobitné predpisy), informácie, ktorých sprístupnením je možné porušiť ochranu duševného vlastníctva (s výnimkou, ak autor na výzvu povinnej osoby súhlasí so sprístupnením), informácie týkajúce sa výkonu kontroly, dohľadu alebo dozoru orgánom verejnej moci (okrem informácie o rozhodnutí alebo o inom výsledku kontroly, dohľadu alebo dozoru, ak jej sprístupnenie nezakazujú osobitné predpisy) a informácie o miestach výskytu chránených druhov rastlín, živočíchov, nerastov a skamenelín, ktorým hrozí neprípustné rušenie, poškodzovanie alebo ničenie.

Niektoré možnosti obmedzenia prístupu k informáciám rozoberieme podrobnejšie.

Utajovaná skutočnosť

Každá krajina chráni určité informácie ako tajné, pretože sú dôležité najmä pre bezpečnosť alebo obranu krajiny. S informáciami tohto druhu môžu pracovať len konkrétne osoby, ktoré prešli previerkami. Z tohto dôvodu nie sú informácie považované za utajovanú skutočnosť prístupné verejnosti.

Obec však nemôže akékoľvek informácie svojvoľne vyhlásiť za utajované skutočnosti. Pri označení informácií za utajovanú skutočnosť musí postupovať podľa zákona č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností. Podľa § 2 písm. a) zákona sú utajovanými skutočnosťami „informácie alebo veci určené pôvodcom utajovanej skutočnosti (obcou), ktoré vzhľadom na záujem Slovenskej republiky treba zároveň chrániť pred vyzradením, zneužitím, poškodením, neoprávneným rozmnožením, zničením, stratou alebo odcudzením – t. j. pred neoprávnenou manipuláciou – a ktoré môžu vzniknúť iba v oblastiach stanovených vládou Slovenskej republiky“. Aby mohla byť informácia označená ako utajovaná skutočnosť, musia byť splnené dve podmienky – informácia musí byť uvedená v zozname utajovaných skutočností a zároveň musí existovať potreba chrániť informáciu pred neoprávnenou manipuláciou vzhľadom na záujem Slovenskej republiky. Za utajovanú skutočnosť teda nemusia byť označené všetky veci alebo informácie nachádzajúce sa v zozname utajovaných skutočností, ak neexistuje potreba chrániť ich.

Všeobecné oblasti utajovaných skutočností stanovila vláda SR nariadením č. 216/2004 Z. z. V súlade s nariadením je obec povinná rozhodnúť, ktoré informácie v jej pôsobnosti sú utajovanou skutočnosťou, a určiť stupeň ich utajenia. Na tento účel vydáva každá obec zoznam utajovaných skutočností, ktorý je verejne prístupný. Utajované skutočnosti sa v zmysle zákona o ochrane utajovaných skutočností členia podľa svojej dôležitosti a stupňa utajenia na prísne tajné, tajné, dôverné a vyhradené. Každá informácia, ktorá má byť takto utajená, musí byť označená stupňom utajenia.

Obchodné tajomstvo

Veľmi často sa stáva, že mestá a obce odmietajú sprístupniť požadované informácie z dôvodu, že ide o obchodné tajomstvo, resp. že obchodný partner si sprístupnenie požadovanej informácie neželá (napríklad zmluvy medzi obcou a jej obchodnými partnermi).

Ak je však sprístupnenie informácie odmietnuté z dôvodu, že ide o obchodné tajomstvo, treba najskôr preskúmať, či táto informácia naozaj môže byť obchodným tajomstvom. Pojem obchodné tajomstvo definuje § 17 *Obchodného zákonníka* (zákon č. 513/1991 Zb.). Aby mohla byť určitá informácia alebo skutočnosť obchodným tajomstvom, musí spĺňať súčasne všetkých päť nasledujúcich podmienok – musí súvisieť s podnikom, musí mať skutočnú alebo aspoň potenciálnu materiálnu alebo nemateriálnu hodnotu, nesmie byť v príslušných obchodných kruhoch bežne dostupná, má byť podľa vôle podnikateľa utajená

a podnikateľ musí zodpovedajúcim spôsobom jej utajenie zabezpečiť (napríklad zoznamy zákazníkov, obchodné plány či obrat jednotlivých predajní). Na posúdenie, či nesprístupnenie informácie z dôvodu ochrany obchodného tajomstva môže byť oprávnené, je však rovnako dôležité aj ustanovenie § 10 ods. 2 zákona o slobodnom prístupe k informáciám, ktoré na účely realizácie práva na informácie „láme“ obchodné tajomstvo. Toto ustanovenie totiž hovorí, že porušením alebo ohrozením obchodného tajomstva nie je sprístupnenie informácie, ktorá sa získala za verejné financie alebo sa týka používania verejných financií alebo nakladania s majetkom štátu alebo majetkom obce. Porušením alebo ohrozením obchodného tajomstva rovnako nie je sprístupnenie informácie týkajúcej sa závažného vplyvu na zdravie ľudí a životné prostredie či štátnej pomoci. Znamená to, že aj v prípade, ak informácia spĺňa všetky predpoklady obchodného tajomstva, jej poskytnutie nie je porušením obchodného tajomstva, ak sa dotýka uvedených skutočností.

Mladí zo Zobrovca sa dozvedeli, že obec chce zrušiť kultúrne stredisko a budovu chce využiť na komerčné účely. Podnikateľ, ktorý sa o budovu uchádza, je starostov známy a starosta mu pravidelne „dohadzuje“ zákazky – naposledy robila jeho firma fasádu na obecnom úrade. Mladí sa rozhodli zistiť, či cena, ktorú obec zaplatila za poslednú zákazku, nebola príliš vysoká. Požiadali preto obec o kópiu zmluvy o obnove fasády. Majú na to právo?

Zmluva uzavretá medzi obcou a súkromnou firmou, ktorej obsahom je na jednej strane určité peňažné plnenie, a na strane druhej poskytnutie určitého tovaru alebo služieb, je informácia, ktorá sa týka používania verejných financií a nakladania s majetkom štátu. Podľa § 10 ods. 2 písm. c) zákona o slobodnom prístupe k informáciám sa takáto informácia musí sprístupniť aj napriek tomu, že je podnikateľom považovaná za obchodné tajomstvo. Každá súkromná firma vstupujúca do takéhoto zmluvného vzťahu so štátnym orgánom musí podstúpiť riziko, že uzavretá zmluva bude vo verejnom záujme a v záujme hospodárnosti nakladania s majetkom štátu podrobená kontrole zo strany verejnosti.

Ochrana osobných údajov

Informácie týkajúce sa osobnosti a súkromia fyzickej osoby (najmä rodné číslo, adresa trvalého bydliska a iné osobné údaje) možno podľa zákona sprístupniť iba výnimočne, a to vtedy, ak tak ustanovuje osobitný zákon (napríklad Trestný zákonník, zákon o policajnom zbore atď.), resp. ak s tým dotknutá osoba písomne súhlasila. Podrobnosti ustanovuje zákon č. 428/2002 Z. z. o ochrane osobných údajov v informačných systémoch (predtým zákon č. 52/1998 Z. z.).

Mladým v Zobrovci sa zdalo, že obec je ochotná prispievať na ich aktivity len malými finančnými čiastkami. Rozhodli sa preto, že zistia, koľko peňazí je obec ochotná dávať napríklad na platy starostu a pracovníkov obce. Majú na to právo?

Plat starostu/primátora vyplýva zo zákona č. 253/1994 Z. z. o právnom postavení a platových pomeroch starostov obcí a primátorov miest. Starostovi prináleží minimálne plat vo výške závislej od počtu obyvateľov obce, v ktorej čele stojí, a od priemerného platu v národnom hospodárstve.

Zastupiteľstvo má právo zvýšiť plat starostu až na dvojnásobok. V zmysle ustanovení zákona o obecnom zriadení sú rokovania obecného zastupiteľstva zásadne verejné, a preto zákon č. 253/1994 Z. z. v spojení so zákonom o obecnom zriadení ustanovil zverejňovanie platu starostu obce.

Na zverejnenie takéhoto údajja preto nie je potrebný súhlas starostu a každá obec je povinná poskytnúť každému žiadateľovi takúto informáciu v zmysle zákona o slobodnom prístupe k informáciám. V praxi sa aj napriek tomu stáva, že obec odmietne sprístupniť túto informáciu z toho dôvodu, že informácia sa týka konkrétnej osoby, a teda ide o osobný údaj. Iné je to pri pracovníkoch obecného úradu. Výška ich mzdy je totiž osobným údajom, ktorého poskytovanie je na základe zákona o slobodnom prístupe k informáciám vylúčené.

Začiatkom budúceho roka (2. januára 2006) nadobudne účinnosť novela zákona o slobodnom prístupe k informáciám, ktorá jasne stanovuje hranice ochrany osobných údajov u verejne činných osôb. Podľa tejto novely bude obec povinná sprístupniť o fyzickej osobe, ktorá je napríklad verejným funkcionárom, poslancom obecného zastupiteľstva, predstaveným v štátnej službe či vedúcim zamestnancom vykonávajúcim prácu vo verejnom záujme, osobné údaje, ako napríklad titul, meno, priezvisko, funkcia a deň ustanovenia alebo vymenovania do funkcie, pracovné zaradenie, miesto výkonu funkcie a mzda, plat alebo platové pomery a ďalšie finančné náležitosti priznané za výkon funkcie alebo za výkon pracovnej činnosti, ak sú uhrádzané zo štátneho rozpočtu alebo iného verejného rozpočtu.

Informácie chránené ako duševné vlastníctvo

Ochrana duševného vlastníctva sa na Slovensku vzťahuje najmä na vynálezy, úžitkové vzory, priemyselné vzory, ochranné známky, nové odrody rastlín, nové plemená zvierat, topografie polovodičových výrobkov a autorské diela. Pri odmietnutí prístupu k informáciám z dôvodu ochrany duševného vlastníctva musí úrad konkrétne uviesť, ako a prečo je informácia chránená (t. j. ide o patent, úžitkový vzor atď.).

Mladí v Zobrovci sa dozvedeli, že sa má rušiť park v strede obce a na jeho mieste má byť vybudované parkovisko. Myslia si však, že podľa územného plánu na tomto mieste parkovisko nemôže byť vybudované. Aby si túto domnienku overili, požiadali obec o zaslanie kópie územného plánu obce Zobrovec. Majú na to právo?

V zmysle zákona sa autorská ochrana nevzťahuje napríklad na úradný spis, rozhodnutia administratívnej a právnej povahy, prejavy prednesené pri prerokúvaní verejných vecí, verejné listiny a texty právnych predpisov, a preto žiadosť o takéto informácie jednoducho nemôže byť odmietnutá s poukazaním na ochranu autorských práv. I keď návrh územného plánu je v podstate autorským dielom, samotný územný plán je vždy schvaľovaný rozhodnutím obce, ktoré je rozhodnutím administratívnej povahy. Z tohto dôvodu sa v zmysle autorského zákona na schválený územný plán nevzťahuje ochrana zákona a takýto plán je teda verejný.

Akým spôsobom možno žiadať informácie?

Žiadosť o informácie je možné podať niekoľkými spôsobmi – písomne, ústne, telefonicky, faxom, elektronickou poštou alebo aj iným spôsobom, ktorý je pre jednu (žiadateľa) i druhú stranu (obec) „technicky vykonateľný“.

Správne podaná žiadosť musí obsahovať štyri základné náležitosti. Musí z nej byť zrejmé, **ktorej povinnej osobe je určená, meno, priezvisko, názov alebo obchodné meno žiadateľa, adresa jeho pobytu alebo sídla, ktorých informácií sa žiadosť týka a aký spôsob sprístupnenia informácií žiadateľ navrhuje.**

Ak by žiadosť nemala všetky predpísané náležitosti, obec bezodkladne vyzve žiadateľa, aby žiadosť doplnil, a poučí ho, ako je potrebné žiadosť doplniť. Obec stanoví žiadateľovi na doplnenie lehotu, ktorá nesmie byť kratšia ako sedem dní. Ak žiadateľ podanie napriek výzve nedoplní, obec žiadosť odloží.

Vzor žiadosti o informácie

Združenie Zdravý Zobovec, Zobovec 28, 010 25 Zobovec

Obec Zobovec
Zobovec 13
010 25 Zobovec

Vec: Žiadosť o informácie

V zmysle zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám žiadam o zaslanie kópie územného plánu obce Zobovec.

Žiadam o poslanie predmetného materiálu na nosiči dát (CD) na adresu združenia Zdravý Zobovec. V prípade, že z technických príčin nie je možné doručiť požadované informácie na CD, žiadam o poslanie jeho fotokópie na adresu združenia Zdravý Zobovec.

V Zobrovci dňa 11. 10. 2005

Jozef Mach

Ako nám budú informácie poskytnuté?

Ak je žiadosť podaná a ak je jej obsah z formálneho hľadiska v poriadku, obec ju posúdi a vykoná jeden z nasledujúcich piatich krokov:

1. Sprístupní informáciu

V prípade, že obec má požadovanú informáciu k dispozícii a jej sprístupneniu nebráni iný právny predpis, informáciu sprístupní a vydá o tom rozhodnutie len zápisom v spise.

Spôsob, akým budú informácie sprístupnené, závisí predovšetkým od vôle žiadateľa. Informácie možno získavať osobne priamo na úrade (vrátane nazerania do spisov) a tiež doručením na adresu, telefónne/faxové číslo, e-mailovú adresu, vyhotovením fotokópie alebo skopírovaním na disketu alebo CD. Ak požadovaný spôsob sprístupnenia informácií nie je technicky vykonateľný (napríklad úrad nemá e-mail), povinná osoba sa dohodne so žiadateľom na inej forme zverejnenia.

2. Odkáže na zverejnenú informáciu

Ak žiadosť o sprístupnenie informácie smeruje k už zverejnenému údaju, obec najneskôr do piatich dní oznámi žiadateľovi, kde je možné takúto informáciu nájsť a získať. Za zverejnené sa považujú najmä tie informácie, ktoré boli publikované v tlači, vyvesené na úradnej tabuli, sú k dispozícii vo verejnej knižnici alebo sú sprístupnené na internetovej stránke povinnej osoby. Dôležitou podmienkou toho, aby bolo možné informáciu považovať za zverejnenú, je, že každý je bez väčších ťažkostí schopný takúto informáciu opakovane vyhľadávať a získať. Aj v prípade splnenia takejto podmienky má však žiadateľ vždy právo trvať na sprístupnení zverejnených informácií obcou. V takom prípade začína lehota na sprístupnenie plynúť dňom, keď žiadateľ oznámil, že trvá na priamom sprístupnení informácie.

3. Postúpi žiadosť

Ak obec požadovanú informáciu nemá k dispozícii, ale vie, kde ju možno získať, postúpi žiadosť do piatich dní povinnej osobe, ktorá disponuje požadovanými informáciami. Lehota na sprístupnenie informácie sa v tomto prípade začína počítať od momentu, keď žiadosť dostal úrad, ktorý ju môže vybaviť. V prípade, že obec nevie, kde možno požadované informácie získať, vydá rozhodnutie o nesprístupnení informácií.

4. Nesprístupní informáciu

Ak obec nevyhoví žiadosti, resp. jej časti, musí o tom vydať riadne písomné rozhodnutie o nesprístupnení informácie s náležitosťami podľa § 47 *Správneho poriadku*. V zmysle správneho poriadku teda takéto rozhodnutie musí obsahovať výrok (formuláciu, ktorá vyjadruje, že informácia sa nesprístupňuje), odôvodnenie (z akých dôvodov sa nesprístupňuje) a poučenie o odvolaní (kde a dokedy možno podať odvolanie). Požiadavka, aby rozhodnutie malo všetky náležitosti, je veľmi významná pre ochranu práv žiadateľa o informáciu. Tieto skutočnosti sú dôležité najmä v prípade, ak žiadateľ nesúhlasí so zamietavým rozhodnutím obce a chce sa proti nemu odvolať.

5. Neurobí nič

Ak v zákonom stanovenej lehote obec nevydá rozhodnutie alebo informáciu nesprístupní, platí, že informáciu odmietla sprístupniť. Keďže o nesprístupnení informácie musí obec vždy vydať rozhodnutie, pri ďalšom postupe sa **vychádza z predpokladu, že bolo vydané rozhodnutie o odmietnutí prístupu k informáciám** (tzv. fiktívne rozhodnutie). V tomto prípade sa teda postupuje rovnako, ako keby úrad žiadosť zamietol, pričom za deň doručenia takéhoto rozhodnutia sa považuje tretí deň od uplynutia lehoty na vybavenie žiadosti.

Obce inštitút tzv. fiktívneho rozhodnutia dosť často zneužívajú. Informáciu napríklad nesprístupnia z pohodlnosti, „zabudnú“ vydať písomné rozhodnutie, alebo len nechajú uplynúť lehotu. Je potrebné uvedomiť si, že tento inštitút slúži len na ochranu žiadateľov, a nie na to, aby si obce mohli uľahčovať činnosť nedodržiavaním zákonných povinností.

V akej lehote musí obec vybaviť našu žiadosť?

Povinné osoby musia žiadosť vybaviť bez zbytočného odkladu, najneskôr však do desiatich dní (na základe novely zákona o slobodnom prístupe k informáciám musí povinná osoba od 2. januára 2006 vybaviť žiadosť do ôsmich pracovných dní).

Zákonnú lehotu možno predĺžiť výnimočne o ďalších desať dní (od 2. januára 2006 o ďalších osem pracovných dní), a to vtedy, ak je požadované informácie potrebné vyhľadať mimo sídla povinnej osoby, ak je požadovaný väčší počet oddelených alebo odlišných informácií, alebo ak pri sprístupnení alebo vyhľadávaní požadovaných informácií preukázateľne vznikli technické problémy. Povinná osoba však musí predĺženie lehoty žiadateľovi vždy písomne oznámiť.

Čo v prípade, že rozhodnutie obce sa nám nezdá správne?

V prípade nesprístupnenia celej informácie alebo obmedzenia prístupu k časti požadovaných informácií sa žiadateľ môže v lehote 15 dní od doručenia rozhodnutia odvolať. Rovnako možno v 15-dňovej lehote podať odvolanie proti tzv. fiktívnemu rozhodnutiu. Z odvolania musí byť zrejmé, proti ktorému rozhodnutiu smeruje a kto ho podáva.

Odvolanie sa podáva **obecnému úradu**, ktorý vydáva rozhodnutia v mene obce. O odvolaní môže rozhodnúť samotný obecný úrad, ktorý rozhodol o nesprístupnení informácií, ale iba vtedy, keď svoje pôvodné rozhodnutie v rámci zá-

Vzor odvolania proti doručenému rozhodnutiu

Združenie Zdravý Zobovec, Zobovec 28, 010 25 Zobovec

Obec Zobovec
Zobovec 13
010 25 Zobovec

Vec: Odvolanie proti nesprístupneniu informácií

Podávame týmto v zákonom stanovenej lehote odvolanie proti rozhodnutiu Obecného úradu v Zobrovci č. 3/2005 zo dňa 25. októbra 2005. Uvedeným rozhodnutím nám bol odopretý prístup ku kópii územného plánu obce Zobovec.

V rozhodnutí sa uvádza, že „územný plán je autorským dielom jeho zhotoviteľa a z toho dôvodu nám požadované informácie nebudú sprístupnené“.

V zmysle autorského zákona sa však autorská ochrana nevzťahuje napríklad na úradný spis, rozhodnutia administratívnej a právnej povahy, prejavy prednesené pri prerokúvaní verejných vecí, verejné listiny a text právnych predpisov. Územný plán je vždy schvaľovaný rozhodnutím obce, ktoré je rozhodnutím administratívnej povahy. Z tohto dôvodu sa v zmysle autorského zákona na schválený územný plán nevzťahuje ochrana zákona a takýto plán je teda verejný.

Na základe uvedeného preto navrhujeme, aby starosta obce po preskúmaní napadnutého rozhodnutia vydal nové rozhodnutie, ktorým požadovanú informáciu bezodkladne sprístupní.

V Zobrovci dňa 7. 11. 2005

Jozef Mach

konnej 30-dňovej lehoty prehodnotí a informácie poskytne. V opačnom prípade postúpi odvolanie nadriadenému orgánu, ktorým je **starosta**, ktorý ho musí vybaviť do 15 dní. Ak v tejto lehote starosta nerozhodne, predpokladá sa, že potvrdil napadnuté rozhodnutie obecného úradu. Za deň doručenia tohto rozhodnutia sa považuje druhý deň po uplynutí lehoty.

Ak žiadateľovi nebolo vyhovené ani v odvolacom konaní, môže do dvoch mesiacov od doručenia rozhodnutia o odvolaní podať v rámci tzv. správneho súdnictva žalobu na krajský súd a požadovať preskúmanie zákonnosti rozhodnutia o odmietnutí prístupu k informáciám.

Platí sa obci za poskytnutie informácií?

ČO ZA TO

Podľa § 21 zákona o slobodnom prístupe k informáciám sa informácie sprístupňujú bezplatne, s výnimkou úhrady materiálnych nákladov. Žiadateľ je povinný uhradiť obci len materiálne náklady spojené so zhotovením kópií, so zadozvočením technických nosičov a s odoslaním informácie. Povinná osoba môže zaplatať úhrady odpustiť. V našom prípade môže byť žiadateľ vyzvaný, aby zaplatil sumu za CD alebo kopírovanie.

Čo ak obec nedodrží ustanovenia zákona?

Priestupku na úseku prístupu k informáciám sa dopustí ten, kto:

- a) vedome vydá a zverejní nepravdivé alebo neúplné informácie;
- b) vydaním rozhodnutia alebo vydaním príkazu alebo iným opatrením zapríčini porušenie práva na sprístupnenie informácií;
- c) poruší inú povinnosť ustanovenú zákonom o slobodnom prístupe k informáciám.

Tento priestupok sa nazýva návrhový. Úrad ho teda nezačne prešetrovať z vlastnej iniciatívy, ale iba na základe konkrétneho návrhu postihnutej osoby. V návrhu musí byť uvedené, kto je postihnutou osobou, koho navrhovateľ označuje za páchatela a kedy a akým spôsobom priestupok spáchal. Priestupky prejednáva príslušný obvodný úrad. Za takýto priestupok možno uložiť pokutu až do výšky 50 000 Sk a zákaz činnosti až na dva roky.

ZDROJE

Zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám.

Kamenec, T. – Pirošík, V.: *Právo na informácie*. Bratislava, Občan a demokracia 2003.

Správa z monitoringu uplatňovania zákona o slobodnom prístupe k informáciám na vybraných úradoch miestnych samospráv. Bratislava, Občan a demokracia 2001.

Uplatňovanie zákona o slobodnom prístupe k informáciám na vybraných úradoch verejnej správy. Správa z monitoringu. Bratislava, Občan a demokracia 2002.

www.infozakon.sk

PETIČNÉ PRÁVO

Jedným z kontrolných mechanizmov a nástrojov na presadenie záujmov, ktoré môže mládež využiť, je petičné právo. Ústava SR v čl. 27 ods. 1 stanovuje: „Každý má právo sám alebo spoločne s inými obracať sa vo veciach verejného alebo iného spoločného záujmu na štátne orgány a orgány územnej samosprávy so žiadosťami, návrhmi a sťažnosťami.“

Základné podmienky výkonu petičného práva v SR stanovuje **zákon č. 85/1990 Zb. o petičnom práve**.

Mladí v Zobrovci sa dohodli s obcou, že na svoje aktivity môžu používať budovu kultúrneho strediska. Zariadili si tam dve miestnosti a symbolickou čiastkou 600 Sk mesačne prispievali na chod budovy. V obci sa však zmenil starosta a mladí sa dozvedeli, že chce kultúrne stredisko zrušiť, pretože si vie predstaviť lepšie využitie tejto budovy na komerčné účely. Mladým ani ostatným obyvateľom obce sa to nepáčilo, a preto sa rozhodli zorganizovať petíciu.

Čo je to petícia a kedy ju využiť?

Petícia je listina, pod ktorú sa podpisujú občania, a tým sa **v konkrétnej veci obracajú na orgány verejnej moci s návrhmi, žiadosťami, výzvami, prípadne sťažnosťami či protestom**. Petíciou možno žiadať, navrhovať či prejavíť množstvo vecí – žiadať výstavbu alebo opravu športového areálu, prejavíť nesúhlas so zničením parku kvôli výstavbe obchodného centra, žiadať zachovanie rušiacej sa školy, žiadať o využívanie kultúrneho strediska v obci na účely verejné, a nie obchodné a iné.

Petíciou je však možné riešiť **len veci verejného alebo iného všeobecného záujmu**. Z toho dôvodu petíciu nemožno využiť napríklad pri sporoch dvoch mládežníckych organizácií o prenájme priestorov kultúrneho domu, nemožno ňou žiadať zrušenie stavebného povolenia na výstavbu obchodného domu, alebo žiadať o zápis mládežníckej organizácie do registra občianskych združení. V takýchto prípadoch totiž nejde o verejný alebo iný spoločný záujem a vec je potrebné riešiť individuálne – podaním návrhu na súd, podaním odvolania alebo návrhom na registráciu občianskeho združenia.

V niektorých prípadoch zákon výslovne zakazuje podať petíciu. Petíciou sa nesmie zasahovať do nezávislosti súdu pri jeho rozhodovaní a nesmie sa ňou vyzývať na porušovanie ústavy a zákonov, popieranie alebo obmedzovanie osobných, politických alebo iných práv osôb pre ich národnosť, pohlavie, rasu, pôvod, politické alebo iné zmýšľanie, náboženské vyznanie a sociálne postavenie. Petíciou sa tiež nesmie vyzývať na roznecovanie nenávisťi a neznášanlivosti z týchto dôvodov alebo na násilie a hrubú neslušnosť.

Okrem využitia petícií v situáciách všeobecne stanovených vyššie, zákony v niektorých prípadoch s využitím petičného práva výslovne rátajú. Petícia je potrebná v celoštátnom meradle na vyhlásenie referenda, na voľbu prezidenta, na vznik politickej strany a na umožnenie účasti politickej strany vo voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky. V obci je petícia nevyhnutná na vyhlásenie miestneho referenda, na hlasovanie o odvolaní starostu a na voľbu nezávislých

kandidátov do samospráv miest a obcí (bližšie pozri v časti „Samospráva a štátna správa“).

Na koho sa možno obrátiť s petíciou?

Petíciou sa možno obrátiť len na tzv. orgány verejnej správy. Ak teda chceme presadiť niečo v obci, je možné obrátiť sa **na obec všeobecne alebo možno petíciu adresovať priamo starostovi či obecnému zastupiteľstvu**. Za ostatné orgány verejnej správy sa považujú všetky štátne orgány, vyššie územné celky, ako aj rôzne štátom zriadené inšpektoráty a úrady dozoru.

Nič však nedosiahneme, ak petíciu adresujeme napríklad podnikateľovi, neštátnym organizáciám alebo súkromným spoločnostiam, pretože sa ňou nemusia zaoberať.

Kto môže zorganizovať petíciu?

Petíciu môžu zostaviť, obstaráť pod ňu podpisy a doručiť orgánu verejnej správy osoby akejkoľvek štátnej príslušnosti (občania SR, ako aj cudzinci) a v zása-de akéhokoľvek veku, teda aj osoby mladšie ako 18 rokov (maloleté osoby). Aby však petíciu mohli zostaviť aj maloleté osoby, **musí ísť o petíciu, ktorá je svojou povahou primeraná rozumovej a vôľovej vyspelosti zodpovedajúcej ich veku**. Maloleté osoby môžu určite zorganizovať petíciu za zachovanie školy, za zachovanie centra voľného času, za zachovanie kultúrneho strediska, žiadať výstavbu alebo opravu športového areálu, prejaviť nesúhlas so zničením parku kvôli výstavbe obchodného centra a pod. Maloleté osoby však nemôžu organizovať petície týkajúce sa napríklad volebných vecí, pretože aktívne volebné právo je viazané na vek 18 rokov (napríklad petície za vznik politickej strany, za umožnenie účasti politickej strany vo voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky a za voľbu nezávislých kandidátov do samospráv miest a obcí). Maloleté osoby tiež nemôžu organizovať petíciu za vyhlásenie miestneho referenda a za hlasovanie o odvolaní starostu.

Aby však petícia zostavená maloletými osobami bola platná, musí byť medzi nimi **aspoň jedna osoba, ktorá dovŕšila 18 rokov**.

Zákon totiž stanovuje podmienku, že osoby, ktoré organizujú petíciu, musia spomedzi seba určiť osobu, ktorá dovŕšila vek 18 rokov, aby organizátorov petície zastupovala v styku s orgánom verejnej správy (napríklad obcou).

Minimálna veková hranica je stanovená aj pre zhromažďovanie podpisov na mieste prístupnom verejnosti (napríklad v parku, na ná-

mestí alebo pred školou). **Zhromažďovať podpisy na mieste prístupnom verejnosti môže iba osoba, ktorá dovŕšila vek 16 rokov.** Osoba mladšia ako 16 rokov môže zhromažďovať podpisy napríklad v sídle občianskeho združenia alebo v byte.

Na zorganizovanie petície sa môže, ale nemusí vytvoriť petičný výbor. Tento výbor nie je právnickou osobou, a preto na jeho vytvorenie nie je potrebné žiadne povolenie alebo registrácia. Aj členovia petičného výboru sú povinní určiť osobu, ktorá dovŕšila vek 18 rokov, aby ich zastupovala v styku s orgánom verejnej správy.

Okrem jednotlivcov môžu petíciu zorganizovať aj právnické osoby, napríklad občianske združenia. V týchto prípadoch sa ako subjekt, ktorý petíciu zostavil a ktorý ju podáva, označí združenie, prípadne iná právnická osoba. Aj tu je však združenie povinné označiť osobu zodpovednú za styk s úradmi, ktorá dovŕšila 18 rokov. Potom je postup rovnaký, ako keď petíciu podávajú fyzické osoby.

Kto sa môže podpísať pod petíciu?

Pod petíciu sa môžu podpísať osoby akejkoľvek štátnej príslušnosti (občania SR i cudzinci) a akéhokoľvek veku, teda aj osoby mladšie ako 18 rokov. Aby petíciu mohli podpísať maloletí, aj tu platí podmienka, že **musí ísť o takú petíciu, ktorá je svojou povahou primeraná rozumovej a vôľovej vyspelosti zodpovedajúcej ich veku.** Ak by petíciu za vyhlásenie miestneho referenda alebo za hlasovanie o odvolaní starostu podpísala maloletá osoba, jej podpis by bol neplatný.

Okrem podmienky plnoletosti je v niektorých prípadoch podmienkou aj štátne občianstvo SR alebo trvalý pobyt v obci, napríklad pre platné podpísanie petície za vyhlásenie celoštátneho referenda je potrebné byť občanom SR a pre platné podpísanie petície za vyhlásenie miestneho referenda a za hlasovanie o odvolaní starostu je potrebné byť občanom SR a mať trvalý pobyt v obci, ktorej sa petícia týka.

Ako má vyzeráť petícia?

Ako už bolo uvedené, petícia je listina adresovaná príslušnému orgánu, ku ktorej sa pripájajú tzv. podpisové hárky s podpismi. Podpisové hárky môžu, ale nemusia obsahovať text petície. Ak text petície nie je priamo na podpisovom hárku, musí byť každý hárok označený tak, aby bolo z neho jasné, akú petíciu mladí podporujú (napríklad uvedením názvu petície – Petícia za záchranu Centra voľného času v Zobrovci).

Na každom podpisovom hárku musí byť uvedené:

- meno, priezvisko a úplná adresa trvalého pobytu osoby, ktorá petíciu zostavila, alebo osoby, ktorá je určená na styk s orgánom verejnej správy (ak petíciu podáva petičný výbor, uvedú sa tieto údaje o všetkých jeho členoch);
- meno, priezvisko, adresa trvalého pobytu a podpis jednotlivcov, ktorí petíciu podporili. Na petícii netreba uvádzať rodné číslo, s výnimkou petície za vznik politickej strany, za umožnenie účasti politickej strany vo voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky a za voľbu nezávislých kandidátov do

samospráv miest a obcí (táto podmienka vyplýva z toho, že petície môžu podpísať iba občania, ktorí dovършили 18 rokov).

Ak nie je súčasťou podpisového hárku text petície, musí existovať možnosť oboznámiť sa s obsahom petície inak. Text petície môže byť napríklad zvýraznený na plagáte, prípadne môže byť okoloidúcim k dispozícii na letákoch.

Jednotlivec, ktorý chce petíciu podporiť, napíše čitateľne svoje meno, priezvisko, adresu trvalého pobytu a podpíše sa. Petíciu môže podporiť aj právnická osoba. V takom prípade sa uvedie jej názov a sídlo, ako aj meno, priezvisko a adresa trvalého pobytu osoby, ktorá je oprávnená konať v jej mene (štatutárny zástupca). Ten v mene právnickej osoby petíciu aj podpíše.

Po zozbieraní podpisov musí ten, kto petíciu podáva, uviesť pod jej textom počet priložených podpisových hárkov. Podpisové hárky sa musia priebežne číslovať. Petíciu treba adresovať tomu orgánu verejnej správy, ktorý je kompetentný riešiť daný problém.

Vzor petičného hárku s textom petície

Obec Zobrovec
V Zobrovci 11. 10. 2005

Petícia za záchranu kultúrneho strediska v Zobrovci

My, podpísaní občania, žiadame obec Zobrovec, aby nezrušila kultúrne stredisko v Zobrovci.

V kultúrnom stredisku sa vykonávajú rôzne aktivity (napríklad krúžky umelecké a športové), ktoré prispievajú k zdravému duševnému a telesnému rozvoju detí v Zobrovci. V stredisku sa aktivizuje aj mládežnícka skupina, ktorá mládež v Zobrovci podporuje v dobrovoľníckej práci a aktivite v prospech našej obce. Je v záujme nás všetkých, aby deti a mládež vyrastali v zdravom prostredí a svoj voľný čas trávili zmysluplne a svojou činnosťou prispievali aj k dobrému menu našej obce.

	Meno a priezvisko	Ulica, č. domu	Mesto	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
...				

Petíciu zostavilo:

Združenie Zdravý Zobrovec, sídlo Zobrovec 28, 010 25 Zobrovec

Poverený na zastupovanie v styku s orgánom verejnej správy – Jozef Mach, Zobrovec 57, 010 25 Zobrovec

Počet priložených podpisových hárkov: 15

Vzor petičného hárku bez textu petície

Petícia za záchranu kultúrneho strediska v Zobrovci

Oboznámil som sa s textom Petície za záchranu kultúrneho strediska v Zobrovci a žiadam obec Zobrovec, aby splnila požiadavku uvedenú v tejto petícii.

Podporu petícii vyjadrujú:

	Meno a priezvisko	Ulica, č. domu	Mesto	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
...				

Podpisový hárok č.

Petíciu zostavilo:

Združenie Zdravý Zobrovec, sídlo Zobrovec 28, 010 25 Zobrovec

Poverený na zastupovanie v styku s orgánom verejnej správy – Jozef Mach, Zobrovec 57, 010 25 Zobrovec

Koľko podpisov potrebujeme?

Zákon o petičnom práve nestanovuje počet podpisov, ktorý je potrebný na vybavenie petície, a preto v zásade platí, že orgán verejnej správy je povinný sa zaoberať petíciou s akýmkoľvek množstvom podpisov. V niektorých prípadoch však osobitné zákony minimálny počet podpisov stanovujú. Napríklad na oprávnenosť petície za vyhlásenie miestneho referenda a za hlasovanie o odvolaní starostu je potrebné, aby petíciu podpísalo aspoň 30 % oprávnených voličov (obyvatelia SR, ktorí majú v obci trvalý pobyt a dovŕšili 18 rokov).

Ako a kde možno zhromažďovať podpisy?

Osobám podporujúcim petíciu musí byť umožnené, aby sa s obsahom petície pred jej podpísaním riadne oboznámili. K podpisu sa nesmú žiadnym spôsobom nútiť. V § 4 ods. 1 zákona o petičnom práve sa uvádza: „Každý má právo **akýmkoľvek spôsobom neodporujúcim zákonu** vyzývať iné osoby, aby svojím podpisom petíciu podporili.“ Vyzývať na podpísanie petície možno teda napríklad pri stolíku s podpisovými hárkami, vylepenými plagátmi na určených miestach, rozdávaním propagačných materiálov, výzvami v miestnom rozhlase či televízii a pod.

Petície a podpisové hárky sa môžu vystaviť aj na miestach prístupných verejnosti (verejné priestranstvá, námestia, ulice, parky, trhoviská, voľné priestory pri chodníkoch a pod.). Organizátor na to nepotrebuje žiadne povolenie, petičnú akciu netreba ani ohlasovať. Nesmie však dôjsť k obmedzeniu premávky mo-

torových vozidiel, k rušeniu verejného poriadku a k obmedzovaniu práv iných. Na súkromných pozemkoch alebo v súkromných budovách možno zhromažďovať podpisy len so súhlasom vlastníka.

Vybavenie petície

K právu podať petíciu patrí povinnosť úradov prijať petíciu, prešetriť ju a vybaviť tak, aby zistili skutočný stav veci, jej súlad alebo rozpor s právnymi predpismi a verejným alebo iným spoločným záujmom.

Petíciu spolu s podpisovými hárkami je možné doručiť osobne v podateľni obecného úradu alebo poštou. Ak orgán, ktorý petíciu prijal, nie je oprávnený ju vybaviť, postúpi ju do desiatich dní kompetentnému orgánu. O postúpení petície musí byť podávateľ upovedomený.

Ak petícia obsahuje vecné nedostatky, ktoré neumožňujú jej prešetrenie, úrad podávateľa vyzve, aby ich najneskôr do 30 dní odstránil. Úrad môže tiež požiadať osobu podávajúcu petíciu o inú súčinnosť, napríklad o poskytnutie doplňujúcich informácií. Ak v týchto prípadoch podávateľ úradu nevyhoví, úrad nie je povinný petíciu vybaviť.

Ak sa na základe podanej petície zistili nedostatky, orgán, ktorý petíciu vybavuje, ich musí odstrániť. Za týmto účelom určí, kto, akým spôsobom a v akej lehote prijme opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov a príčin ich vzniku. Orgán verejnej správy vyhotoví o prešetrení petície zápisnicu. Výsledok prešetrenia a vybavenia petície úrad písomne oznámi do 30 dní tomu, kto ju podal. Ak túto lehotu nemožno dodržať, úrad oznámi, že petícia bude vybavená v ďalšej 30-dňovej lehote.

Pred podaním petície je potrebné overiť, či vo veci, ktorej sa petícia týka, nebola podaná už iná petícia. Ak totiž petícia podaná v tej istej veci neobsahuje nové skutočnosti, orgán verejnej správy oznámi osobám, ktoré petíciu podali, stanovisko a spôsob vybavenia pôvodnej petície. Nová petícia teda nebude riadne prešetrená.

Starosta obce Zobrovec predložil petíciu obecnému zastupiteľstvu na prešetrovanie. Vzhľadom na veľké množstvo podpisov a na zachovanie dôvery obyvateľov sa orgány obce rozhodli, že kultúrne stredisko nezrušia, ale naopak, investujú do kúpy nových okien.

ZDROJE

Zákon č. 85/1990 Zb. o petičnom práve.

Hrubala, J. - Žilinčík, P.: *Petície*. Poniky, Centrum pre podporu miestneho aktivizmu 1999.

PRÁVO POKOJNE SA ZHROMAŽĎOVAŤ

Tak ako petičné právo, aj zvolanie zhromaždenia je jedným z prostriedkov účasti na rozhodovaní o verejných veciach v obci. Na zhromaždení môžeme verejne vyjadriť svoje názory či stanoviská, šíriť informácie a názory, a tým získať podporu od ostatných obyvateľov obce.

Zásady zhromažďovacieho práva upravuje zákon č. 84/1990 Zb. o zhromažďovanom práve. Toto právo tiež garantuje Ústava SR v čl. 28:

1. Právo pokojne sa zhromažďovať sa zaručuje.
2. Podmienky výkonu tohto práva ustanoví zákon v prípadoch zhromažďovania na verejných miestach, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, ochranu verejného poriadku, zdravia a mravnosti, majetku alebo pre bezpečnosť štátu. Zhromaždenie sa nesmie podmieňovať povolením orgánu verejnej správy.

Mladí z obce Zobrovec sa dopočuli, že pri spisovaní petície za záchranu kultúrneho strediska by im mohlo veľmi účinne pomôcť zvolanie zhromaždenia. Na zhromaždení vraj môžu jasne a verejne prejavíť svoj názor na zrušenie kultúrneho strediska a tiež nazbierať čo najviac podpisov pod petíciu. Nie sú si však istí, či sa dá zhromaždenie v ich prípade vôbec využiť a či im účinne pomôže. Kedy a v akých prípadoch môžu teda využiť svoje právo pokojne sa zhromažďovať?

Na čo slúži zhromaždenie?

Zákon o zhromažďovanom práve vo svojich úvodných ustanoveniach jasne stanovuje, že výkon práva pokojne sa zhromažďovať slúži občanom na využívanie slobody prejavu a ďalších ústavných práv a slobôd, na výmenu informácií a názorov a na účasť na riešení verejných a iných spoločných záležitostí vyjadrením postojov a stanovísk. Zvolaním zhromaždenia teda obyvateľom dávame možnosť, aby verejne vyjadrili svoj názor, dozvedeli sa o nejakom probléme a mohli o ňom slobodne diskutovať. Môže ísť o akýkoľvek problém, o ktorom chceme informovať obyvateľov, napríklad že je potrebná oprava športového areálu, že nesúhlasíme so zničením parku kvôli výstavbe obchodného centra, že žiadame zachovanie rušiacej sa školy, alebo že žiadame o využívanie kultúrneho strediska v obci na verejné, a nie obchodné účely. Zhromaždenie môže silou prejavových názorov a množstvom účastníkov

dosiahnuť rýchle riešenie nastoleného problému, ako také však nedáva možnosť využitia právnych prostriedkov. Súčasťou zhromaždenia však môže byť využitie aj iných práv, napríklad počas zhromaždenia možno obyvateľov vyzývať, aby podporili petíciu, alebo môže byť jeho výsledkom podanie sťažnosti na obecný úrad.

Za zhromaždenie sa považuje nielen statické stretnutie obyvateľov, ale aj poličné sprievody a manifestácie.

Ako zorganizovať zhromaždenie?

Základnou zásadou je, že **na zhromaždenie nie je potrebné predchádzajúce povolenie orgánu verejnej správy**. Konanie zhromaždenia sa len **písomne oznamuje mestu alebo obci**, na území ktorých sa má zhromaždenie konať, ale nikdy nepodlieha ich povoleniu. Oznámenie musí byť doručené na mestský alebo obecný úrad **najneskôr päť dní pred konaním zhromaždenia**. Oznámenie sa môže predložiť aj osobne v pracovný deň medzi 8. a 15. hodinou. V tomto prípade obec zvolávateľovi písomne potvrdí (s uvedením dňa a hodiny), kedy bola oznamovacia povinnosť splnená. Ak zhromaždenie zvoláva právnická osoba, napríklad občianske združenie, oznámenie predloží ten, kto je v tejto veci splnomocnený konať v jej mene.

Ak by sme chceli zvolať urýchlene zhromaždenie a lehotu piatich dní sa nám nepodarí dodržať, obec môže v odôvodnených prípadoch prijať oznámenie aj v kratšej lehote. Ak by obec oznámenie neprijala, a zvolávateľ by aj tak zvolal zhromaždenie, išlo by o neoznámené zhromaždenie a zvolávateľ by sa dopustil priestupku proti zhromažďovaciemu právu.

Oznámenie o konaní zhromaždenia musí obsahovať nasledujúce údaje:

- účel zhromaždenia, deň a miesto jeho konania, čas začatia a predpokladaný čas ukončenia;
- predpokladaný počet účastníkov zhromaždenia;
- opatrenia, ktoré zvolávateľ urobí, aby sa zhromaždenie konalo v súlade so zákonom (najmä počet usporiadateľov, spôsob ich označenia);
- ak má ísť o poličný sprievod, východiskové miesto, trasa a miesto ukončenia;
- meno, priezvisko, rodné číslo a bydlisko zvolávateľa, u právnickej osoby jej názov, sídlo a meno, priezvisko a bydlisko toho, kto je splnomocnený v tejto veci konať v jej mene;
- meno, priezvisko a bydlisko toho, kto je splnomocnený konať v zastúpení zvolávateľa.

Ak v oznámení chýba niektorý z týchto údajov, alebo ak sú uvedené údaje nepresné, obec na to musí zvolávateľa ihneď upozorniť. Pri oznámení podanom osobne musí zvolávateľ doplniť alebo opraviť oznámenie na mieste. Oznámenie sa považuje za platné až po odstránení nedostatkov.

Mladí zo Zobrovca osobne oznámili obci, že na hlavnom námestí sa bude 17. októbra 2005 konať zhromaždenie k otázke zrušenia kultúrneho

strediska. Pracovníčka obecného úradu však od nich požadovala aj tzv. povolenie na zvláštne používanie miestnej komunikácie podľa cestného zákona č. 135/1961 Zb., pretože inak oznámenie nebude platné. Môže byť toto povolenie podmienkou na zvolanie zhromaždenia?

Tento postup je v rozpore s ústavnou zárukou slobody zhromažďovania. Hoci je nepopierateľné, že pri každom zhromaždení je zároveň potrebné zabezpečiť verejný poriadok a bezpečnú dopravnú situáciu, spôsob a prostriedky, ktoré zvolila obec, sa priečia podstate slobody zhromažďovania, ktorá nesmie byť obmedzovaná formálnymi zásahmi orgánov verejnej správy vo forme vydávania povolení. Ústava totiž jasne hovorí, že orgány verejnej správy nesmú podmieňovať zhromaždenie povolením.

Kde sa môže konať zhromaždenie?

Zhromaždenia sa môžu konať kdekoľvek. Najčastejšie sa konajú na verejných priestranstvách, ako sú verejné pozemné komunikácie, námestia, ulice a ďalšie priestory prístupné každému bez obmedzenia.

Ak sa má zhromaždenie konať pod šírým nebom mimo verejných priestranstiev, zvolávateľ je povinný k oznámeniu o zhromaždení priložiť súhlas vlastníka, prípadne užívateľa pozemku.

Pracovníčka obecného úradu v Zobrovci pri oznamovaní zhromaždenia mladým oznámila aj to, že za zhromaždenia na hlavnom námestí vyberajú nájomné vo výške 2 000 Sk za hodinu. Ak vraj nezaplatia, zhromaždenie sa tam konať nemôže. Má na takýto postup obec právo?

Hlavné námestie sa považuje za verejné priestranstvo a na zhromaždenie na tomto priestranstve podľa zákona nie je potrebný súhlas vlastníka. Keďže hlavné námestie nie je oplotené, nie je na ňom umiestnená tabuľa zákazu vstupu cudzím, resp. nepovolaným osobám, a ani inak nebola prejavovaná vôľa vlastníka pozemku, aby tam nevstupovali cudzie osoby, ide jednoznačne o verejné priestranstvo prístupné každému bez obmedzenia. Vyberanie nájomného za jeho užívanie formou zhromaždenia je preto nezákonné.

Kto môže zvolať zhromaždenie?

Zhromaždenie môže zvolať akákoľvek osoba staršia ako 18 rokov. Zhromaždenie môže zvolať aj skupina osôb alebo právnická osoba zaregistrovaná v SR.

Čo môže robiť organizátor zhromaždenia?

Organizátor je oprávnený osobne, písomne alebo inak (napríklad plagáty, letáčky, televízny šot) pozývať na účasť na zhromaždení. Má tiež právo, aby pozvanie na zhromaždenie bolo vo vhodnom čase vyhlásené miestnym rozhlasom.

Organizátor riadi priebeh zhromaždenia, aby prebehlo v súlade s oznámeným účelom, a je oprávnený vydávať účastníkom pokyny na zabezpečenie riadneho

priebehu zhromaždenia, a to buď priamo, alebo s pomocou usporiadateľov. Na zabezpečenie poriadku musí zvolávateľ zabezpečiť dostatok usporiadateľov starších ako 18 rokov. Ak je dôvodná obava, že zhromaždenie bude rušené, môže zvolávateľ požiadať obec alebo políciu, aby zhromaždeniu poskytla ochranu. Zvolávateľ musí počas celého zhromaždenia dbať o jeho pokojný priebeh a robiť opatrenia, aby sa nenarušoval, pričom v jeho právomoci je aj zhromaždenie ukončiť.

Ako sa majú správať účastníci zhromaždenia?

Účastníci zhromaždenia sú povinní dbať na pokyny zvolávateľa a usporiadateľov a zdržať sa všetkého, čo by narušilo riadny a pokojný priebeh zhromaždenia. Po ukončení zhromaždenia sú jeho účastníci povinní pokojne sa rozísť. Ak je zhromaždenie rozpustené, sú povinní bez meškania opustiť miesto zhromaždenia. V rozchode sa im nesmie žiadnym spôsobom brániť.

Na zhromaždení nie je dovolené mať strelné zbrane, výbušniny ani iné predmety, ktorými možno ublížiť na zdraví, ak možno z okolností alebo zo správania účastníkov usudzovať, že sa majú použiť na násilie alebo hrozbu násilím.

Aké kompetencie má obec?

- Obec môže s ohľadom na miestne podmienky alebo na verejný poriadok navrhnúť zvolávateľovi, aby sa zhromaždenie konalo na inom mieste alebo v inom termíne.
- Obec môže zvolávateľovi uložiť, aby zhromaždenie konané vo večerných hodinách bolo ukončené tak, aby nedošlo k neprimeranému rušeniu nočného pokoja.
- Obec môže výnimočne **zhromaždenie zakázať**, a to v prípade, že:
 - oznámený účel zhromaždenia by smeroval k výzve popierať alebo obmedzovať osobné, politické alebo iné práva občanov pre ich národnosť, pohlavie, rasu, pôvod, politické alebo iné zmýšľanie, náboženské vyznanie a sociálne postavenie, alebo k rozniecovaniu nenávisťi a znášanlivosti z týchto dôvodov;
 - oznámený účel zhromaždenia by smeroval k výzve dopúšťať sa násilia alebo hrubej neslušnosti;
 - oznámený účel zhromaždenia by smeroval k výzve inak porušovať ústavu a zákony;
 - sa má konať na mieste, kde by účastníkom hrozilo vážne nebezpečenstvo pre ich zdravie;
 - na rovnakom mieste a v rovnaký čas sa má konať zhromaždenie podľa skôr doručeného oznámenia a medzi zvolávateľmi nedošlo k dohode o úprave času jeho konania;
 - sa má konať na mieste, kde by potrebné obmedzenie dopravy a zásobovania bolo v závažnom rozpore so záujmom obyvateľstva (tento dôvod zákazu však môže úrad využiť iba vtedy, ak sa zhromaždenie môže bez

problémov konať aj inde, a to bez toho, aby by sa tým maril účel zhromaždenia).

Obec musí o zákaze zhromaždenia rozhodnúť do troch dní od jeho oznámenia. Rozhodnutie o zákaze zhromaždenia sa nedoručuje oznamovateľovi, ale vyvesí sa na úradnej tabuli obce a vyhlási sa rozhlasom alebo podobným spôsobom. Vyvesením na úradnej tabuli sa rozhodnutie považuje za doručené zvolávateľovi. Zvolávateľ teda musí sledovať, či sa do troch dní od doručenia oznámenia na obecný úrad neobjavilo na úradnej tabuli rozhodnutie o zákaze zhromaždenia. Na žiadosť zvolávateľa mu obec vydá písomné vyhotovenie rozhodnutia. V prípade, že obec do troch dní nevyvesí rozhodnutie na svojej úradnej tabuli, môže zvolávateľ zhromaždenie usporiadať.

Ak bolo zhromaždenie zakázané, môže zvolávateľ do 15 dní od doručenia rozhodnutia podať opravný prostriedok na súde (príslušný je krajský súd podľa sídla alebo miesta trvalého bydliska zvolávateľa).

Súd musí o opravnom prostriedku rozhodnúť najneskôr do troch dní. Ak dôvody zákazu zhromaždenia neexistovali, súd zruší rozhodnutie úradu a zvolávateľ môže zhromaždenie usporiadať. Môže to urobiť buď v pôvodnom termíne, alebo neskôr, pričom ak zvolá zhromaždenie do 30 dní od rozhodnutia súdu, nemusí už úradu zasielať nové oznámenie. Ak sa má zhromaždenie konať neskôr, stačí obec upovedomiť deň pred jeho konaním.

Obec môže v zákonom stanovených prípadoch **zhromaždenie aj rozpustiť**, pričom je rozdiel, či ide o zhromaždenie riadne oznámené, neoznámené, alebo zakázané.

- **Riadne oznámené zhromaždenie** môže obec rozpustiť iba vtedy, ak sa odchyli od ohláseného účelu a smeruje k výzve popierať alebo obmedzovať osobné, politické alebo iné práva občanov pre ich národnosť, pohlavie, rasu, pôvod, politické alebo iné zmýšľanie, náboženské vyznanie alebo sociálne postavenie, alebo k rozniecovaniu nenávisťi a neznášanlivosti z týchto dôvodov, alebo ak smeruje k výzve dopúšťať sa násilia alebo hrubej neslušnosti, prípadne inak porušovať ústavu a zákony, alebo účastníci zhromaždenia páchajú trestné činy a nápravu sa nepodarí zabezpečiť opatreniami proti jednotlivcom.
- **Neoznámené zhromaždenie** možno rozpustiť v tých istých prípadoch ako oznámené zhromaždenie, ale aj vtedy, ak sa zhromaždenie koná na mieste, kde účastníkom hrozí vážne nebezpečenstvo pre ich zdravie, kde sa v rovnaký čas podľa skôr doručeného oznámenia koná iné zhromaždenie a zvolávateľia sa nedohodli na úprave času konania zhromaždení, alebo kde je potrebné obmedzenie dopravy a zásobovania v závažnom rozpore so záujmom obyvateľstva. Ani neoznámené zhromaždenie, ktoré môže byť spontánne, nemôže obec rozpustiť svojvoľne, ale iba z dôvodov stanovených zákonom.
- **Zakázané zhromaždenie** bude rozpustené vždy, či už pracovníkom obce, alebo policajtom.

Proti rozhodnutiu o rozpustení zhromaždenia môže zvolávateľ alebo aj účastník zhromaždenia podať do 15 dní námietky na súde. Súd rozhodne, či bolo zhromaždenie rozpustené v súlade so zákonom.

Čo ak neoznámime zhromaždenie alebo inak porušíme zákon?

Ak poruší svoje povinnosti zvolávateľ, dopustí sa tiež priestupku proti zhromažďovaciemu právu. Zvolávateľ sa dopustí priestupku, ak nesplní oznamovaciu povinnosť, usporiada zhromaždenie, ktoré bolo zakázané, alebo závažne poruší inú povinnosť zvolávateľa podľa zákona. Za priestupok proti zhromažďovaciemu právu môže zvolávateľovi obvodný úrad uložiť pokutu do výšky 1 000 Sk.

Čo ak niekto zhromaždenie ruší?

Právo pokojne sa zhromažďovať je chránené aj proti tým, ktorí by jeho realizáciu chceli mariť. Podľa intenzity porušenia práva pokojne sa zhromažďovať sa tieto osoby dopúšťajú priestupku alebo dokonca trestného činu.

Priestupku podľa § 14 ods. 2 zákona o zhromažďovacom práve sa dopustí ten, kto:

- neoprávnene bráni v prístupe na zhromaždenie alebo ho sťažuje;
- neuposlúchne poriadkové opatrenia zvolávateľa alebo usporiadateľov a bráni im v plnení ich povinností;
- má ako účastník zhromaždenia pri sebe zbraň a z okolností možno usudzovať, že ju chce použiť na páchanie násillia alebo na hrozbu násillím;
- neoprávnene vnikne do zhromaždenia;
- neprístojným správaním bráni účastníkom v splnení účelu zhromaždenia;
- bráni účastníkom zhromaždenia, aby sa pokojne rozišli.

Podnet na začatie priestupkového konania môže dať ktokoľvek. Za priestupok proti zhromažďovaciemu právu môže obvodný úrad uložiť pokutu do výšky 1 000 Sk.

Trestného činu porušovania slobody združovania a zhromažďovania podľa § 195 *Trestného zákona* sa dopustí ten, kto iného násillím, hrozbou násillia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy obmedzuje vo výkone jeho zhromažďovacieho práva, alebo kto sa v súvislosti so zhromaždením, ktoré podlieha oznamovacej povinnosti, násillím alebo hrozbou bezprostredného násillia protiví poriadkovým opatreniam zvolávateľa alebo určených usporiadateľov takého zhromaždenia. Podnet na začatie trestného stíhania môže dať polícia ktokoľvek.

Za rušenie zhromaždenia však nemožno považovať všetky prejavy nesúhlasu s názormi organizátora zhromaždenia. Oprávnené sú napríklad prejavy nesúhlasu s priebehom zhromaždenia, vztýčenie protestných plagátov, prejavy ne-

súhlasu s názorom organizátora a podobne, pokiaľ tieto prejavy nie sú neslušné či vulgárne. Ak by však skandovanie protestných hesiel neprimerane rušilo priebeh zhromaždenia, môže ísť o páchanie priestupku proti zhromažďovaciemu právu.

ZDROJE

Zákon č. 84/1990 Z. z. o zhromažďovacom práve.

Hrubala, J. - Žilinčík, P.: *Zhromaždenia, demonštrácie, mítingy*. Poniky, Centrum pre podporu miestneho aktivizmu 1999.

SAMOSPRÁVA A ŠTÁTNA SPRÁVA

Mária Kolíková

VEREJNÁ SPRÁVA

Samospráva obce, samosprávneho kraja a štátna správa spoločne zabezpečujú správu vecí verejných. Správa vecí verejných označovaná ako verejná správa je správa záležitostí, ktoré sa týkajú verejnosti, na ktorých má verejnosť záujem. Medzi veci verejné patrí oblasť rozhodovania o sociálnych dávkach, invalidných dôchodkoch, zriaďovaní škôl na úrovni základných škôl, stredných škôl či vysokých škôl, založení a registrácii mimovládnych organizácií (občianske združenia, nadácie), vyrubení miestnej dane a miestnych poplatkov (napríklad za odvoz smetí), stanovení výšky cestnej dane, územnom plánovaní a stavebných povoleniach, ochrane parkov a verejnej zelene, zabezpečení verejného osvetlenia, vybudovaní kanalizácie v obci, zriadení materskej škôlky, povolení na prevádzku liečebne pre dlhodobo chorých, založení múzea, kina, divadla v obci, oprávnení otvoriť si notársky alebo exekútorický úrad a pod. Opakom verejnej správy je správa súkromných vecí, ktoré si každý zabezpečuje sám, napríklad založenie rodiny, trávenie voľného času, kúpa auta a pod.

Decentralizácia verejnej správy

Verejná správa je v štátoch rôzne organizovaná podľa toho, či je sústredená na jednom mieste – centralizovaná verejná správa – alebo je rozložená do viacerých úrovní – decentralizovaná verejná správa. V roku 1990 sa centralizovaná verejná správa na Slovensku začala pretvárať na decentralizovanú verejnú správu s cieľom priblížiť sa k ľuďom a rešpektovať princíp efektívnosti a hospodárnosti. Podľa platnej právnej úpravy je verejná správa na Slovensku zabezpečovaná štátnou správou na troch úrovniach, územnou samosprávou na dvoch úrovniach a záujmovou samosprávou.

Rozdelenie verejnej správy medzi štátnu správu a samosprávu

Rozdelenie správy vecí verejných medzi štátnu správu a samosprávu je rozdielne aj v štátoch, kde je verejná správa decentralizovaná. Do štátnej správy však vždy patrí napríklad bezpečnosť štátu a zahraničné veci štátu. Rozdiely v určení verejnej správy ako samosprávnej alebo štátnej správy sú najmä v oblasti školstva, zdravotníctva, sociálnej pomoci alebo dopravy. Či sa daná oblasť vykonáva ako samospráva alebo štátna správa, určuje pri výkone správy vzťah závislosti od štátu. Ak ide o štátnu správu, tá sa vždy vykonáva v mene štátu za finančné prostriedky štátu a jednotne na celom území štátu na základe zákonov, nariadení vlády, vyhlášok ministerstiev, prípadne iných normatívnych aktov ústredných orgánov štátnej správy, napríklad výnosov a opatrení. Ak ide o samosprávu, tá je viazaná len zákonmi, a preto napríklad obce môžu otázky verejnej zelene, organizovania akcií pre mládež alebo separovania odpadu riešiť rôzne, pričom však musia byť splnené aspoň minimálne požiadavky stanovené zákonom.

Subjekty štátnej správy

Jednotlivé úrovne štátnej správy tvoria všeobecne na prvej úrovni obvodné úrady, na druhej úrovni krajské úrady a na vrchole hierarchie sú ústredné orgány štátnej správy a vláda. Štátna správa sa tiež vykonáva prostredníctvom špecializovaných úradov, ako sú úrady práce, sociálnych vecí a rodiny alebo daňové úrady. Okrem uvedených štátnych úradov štátnu správu zabezpečujú tiež neštátne subjekty,² medzi ktoré patria obec a samosprávny kraj. V tomto prípade koná obec a samosprávny kraj v mene orgánu štátnej správy a podľa pravidiel platných pre orgány štátnej správy.

Subjekty záujmovej a územnej samosprávy

Samospráva je na rozdiel od štátnej správy viazaná len zákonmi, inak má pri rozhodovaní o tom, ako sa majú veci v jej kompetencie riešiť, voľné ruky. Samospráva sa delí na záujmovú samosprávu a územnú samosprávu.

Záujmovú samosprávu tvoria profesijné komory, ktoré združujú napríklad právnikov, lekárov, architektov. Do záujmovej samosprávy patrí tiež správa verejných fondov vykonávaná napríklad pozemkovým fondom, fondom národného majetku alebo fondom detí a mládeže. Tieto fondy, ako aj profesijné komory, sú zriadené zákonom určujúcim ich účel a úlohy, ktoré majú plniť.

Územná samospráva sa na Slovensku realizuje na dvoch úrovniach – na úrovni obcí a samosprávnych krajov. Samospráva obce a samosprávneho kraja spočíva vo výkone správy vo verejnom záujme s ohľadom na svoje územie, svoj majetok a svojich obyvateľov. Aby nedochádzalo ku konfliktom súvisiacim s pôsobnosťou obce a samosprávneho kraja, tieto pôsobnosti sú vymedzené v zákone. Podstatné je tiež rozlišovať medzi samosprávnym krajom, nazývaným tiež vyšší územný celok (VÚC), a krajom, ktorý je územne totožný so samosprávnym krajom, ale predurčuje územie pre výkon druhého stupňa štátnej správy – krajského úradu. Je teda zásadný rozdiel medzi úradom samosprávneho kraja, ktorý vykonáva samosprávu, a krajským úradom, ktorý je druhým stupňom štátnej správy.

² Medzi neštátne subjekty, na ktoré je prenesený výkon štátnej správy, patria okrem obcí a samosprávnych krajov aj ďalšie, tzv. samosprávne osoby, ako napríklad profesijné komory alebo verejnoprávne fondy.

SPRÁVA V OBCI A SAMOSPRÁVNOM KRAJI

Obec a samosprávny kraj robia veci v mene štátu (ako súčasť štátnej správy)

Obec a samosprávny kraj vykonávajú okrem svojej vlastnej správy aj správu vecí, ktoré sú svojou povahou štátnou správou. V takomto prípade hovoríme o prenesenom výkone štátnej správy na obec alebo samosprávny kraj. Ako už bolo uvedené vyššie, je dôležité rozlišovať medzi vecami, ktoré vykonáva obec alebo samosprávny kraj ako veci štátnej správy, a medzi vecami realizovanými v rámci samosprávy. Pre prenesený výkon štátnej správy na obce a samosprávne kraje platia tieto princípy a pravidlá:

- štátna správa sa prenáša na obce a samosprávne kraje, ak je to racionálne a efektívne;
- obec a samosprávny kraj konajú pri výkone štátnej správy v mene štátu;
- štát poskytne pri prenesení výkonu štátnej správy na obce a samosprávne kraje potrebné finančné a iné materiálne prostriedky;
- výkon štátnej správy riadi a kontroluje vláda (premiér, podpredsedovia vlády a ministri);
- obce a samosprávne kraje sú pri výkone štátnej správy viazané nielen zákonmi, ale aj podzákonnými predpismi, ako je napríklad uznesenie vlády, vyhláška, pokyny, opatrenia ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy (pre príklady preneseného výkonu štátnej správy pozri časť „Prenesený výkon štátnej správy na obec“ a „Prenesený výkon štátnej správy na kraj“).

Pri prenesení výkonu štátnej správy na samosprávny kraj rozhoduje o právach a povinnostiach fyzických alebo právnických osôb predseda samosprávneho kraja. V prípade prenosu štátnej správy na obec je to starosta obce.

Proti rozhodnutiu predsedu samosprávneho kraja, ako aj starostu obce, možno podať opravný prostriedok. Všeobecne platí 15-dňová lehota na podanie odvolania, o ktorej by mal byť každý poučený v rozhodnutí. Každý by mal byť tiež poučený o tom, kam adresovať odvolanie. V prípade rozhodnutia predsedu samosprávneho kraja je všeobecne vhodné adresovať odvolanie na predsedu samosprávneho kraja a v prípade rozhodnutia starostu obce na starostu obce. O odvolaní proti rozhodnutiu predsedu samosprávneho kraja rozhodne ústredný orgán príslušnej štátnej správy. O odvolaní proti rozhodnutiu starostu obce rozhodne orgán štátu príslušný podľa osobitných predpisov.

Odporúčanie:

V prípade, že rozhodnutie neobsahuje žiadne poučenie o opravnom prostriedku, je dobré sa poradiť s právnikom o možnostiach odvolania. Nie sú výnimkou prípady, že rozhodnutia obsahujú chyby v poučení a vyskytujú sa aj nedostatky v ďalších náležitostiach rozhodnutia. Porada s právnikom môže byť užitočná aj v prípade, že rozhodnutie obsahuje poučenie, prípadne dochádza k prieťahom pri rozhodovaní o veci. Keďže pre štátnu správu platia v niektorých oblastiach osobitné pravidlá, za účelom rýchleho vyriešenia spornej veci je potrebné podať kvalitný opravný prostriedok.

Obec a samosprávny kraj robia veci vo vlastnom mene ako svoje pôvodné/originálne poslanie (samospráva je sama sebou)

Zákony určujú, čo je vlastnou správou obce a samosprávneho kraja. Ako vyplýva z pojmu samospráva, záležitosti, ktoré sa označujú za súčasť samosprávy, ostávajú v rukách samosprávy a samospráva ich zabezpečuje a vykonáva pod svojou réžiou a podľa svojich vlastných predstáv. To však neznamená, že obec alebo samosprávny kraj si môže vyberať, ktoré veci bude zabezpečovať a ktoré nie. Samospráva má však v rámci medzí zákona voľné ruky a rozhoduje o tom, akými spôsobmi bude dané veci zabezpečovať. Pre správu svojich originálnych vecí platia pre obec a samosprávny kraj tieto zásady a pravidlá:

- obec a samosprávny kraj konajú vo vlastnom mene;
- finančné prostriedky spojené so zabezpečením záležitostí samosprávy si obec a samosprávny kraj hradia zo svojich príjmov;
- obec a samosprávny kraj vykonávajú svoju správu nezávisle od štátu;
- obec a samosprávny kraj sú pri samospráve viazané len zákonmi a konajú podľa pravidla „čo nie je zakázané, je dovolené“.

O právach a povinnostiach fyzických alebo právnických osôb rozhoduje v samosprávnom kraji predseda samosprávneho kraja a v obci starosta obce. Proti ich rozhodnutiam možno podať opravný prostriedok. O podaní tohto prostriedku, ako aj o tom, kam ho adresovať, by mal byť každý poučený. O opravných prostriedkoch rozhoduje zásadne súd, ak osobitný predpis neurčuje iný orgán. Pri podaní opravného prostriedku je vhodné poradiť sa s právnikom.

Čo je vecou štátnej správy a čo vecou samosprávy v obci a samosprávnom kraji

Oblasti územnej samosprávy určujú základné zákony pre obec a samosprávny kraj, ktorými sú zákon o obecnom zriadení (*Zákon č. 369/1990 Zb.*) a zákon o samosprávnych krajoch (*Zákon č. 302/2001 Z. z.*). Nové oblasti samosprávy, ktoré sú súčasťou samosprávy na základe decentralizácie verejnej správy, ako aj nové úlohy v rámci preneseného výkonu štátnej správy, upravuje tzv. kompetenčný zákon (oficiálne *Zákon č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky – samosprávne kraje*). Jednotlivé oblasti samosprávy a prenesenej štátnej správy možno vyčítať tiež z osobitných zákonov týkajúcich sa jednotlivých oblastí správy. Napríklad zákon o štátnej správe v školstve a školskej samospráve (*Zákon č. 596/2003 Z. z.*), zákon o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (*Zákon č. 50/1976 Zb.*), zákon o zdravotnej starostlivosti (*Zákon č. 277/1994 Z. z.*), zákon o sociálnej pomoci (*Zákon č. 155/1998 Z. z.*), zákon o cestnej doprave (*Zákon č. 168/1996 Z. z.*), zákon o divadelnej činnosti (*Zákon č. 384/1997 Z. z.*), zákon o knižniciach (*Zákon č. 183/2000 Z. z.*), zákon o civilnej ochrane obyvateľstva (*Zákon č. 42/1994 Z. z.*) a pod.

Výpočet niektorých vybraných oblastí verejnej správy, ktoré vykonáva obec a samosprávny kraj ako svoju samosprávu alebo prenesený výkon štátnej správy:

OBEC

Samospráva obce

Na základe Zákona o obecnom zriadení:

- zabezpečuje výstavbu a údržbu, vykonáva správu verejných priestranstiev, kultúrnych, športových a ďalších obecných zariadení, kultúrnych pamiatok, pamiatkových území a pamätihodností obce;
- zabezpečuje verejnoprospešné služby, najmä nakladanie s komunálnym odpadom a drobným stavebným odpadom, udržiavanie čistoty v obci, správu a údržbu verejnej zelene a verejného osvetlenia, zásobovanie vodou, odvádzanie odpadových vôd, nakladanie s odpadovými vodami zo žúmp a miestnu verejnú dopravu;
- utvára a chráni zdravé podmienky a zdravý spôsob života a práce obyvateľov obce, chráni životné prostredie, vytvára podmienky na zabezpečovanie zdravotnej starostlivosti, vzdelávania, kultúry, osvetovej činnosti, záujmovej umeleckej činnosti, telesnej kultúry a športu;
- plní úlohy na úseku sociálnej pomoci v rozsahu zákona o sociálnej pomoci (Zákon č. 155/1998 Z. z.);
- vedie obecnú kroniku v štátnom jazyku, prípadne aj v jazyku národnostnej menšiny.

Na základe kompetenčného zákona a osobitných zákonov v jednotlivých oblastiach správy:

- môže uložiť vlastníkovi (správcovi, nájomcovi) pozemku, na ktorom drevo rastie, aby vykonal nevyhnutné opatrenia na jej ozdravenie, alebo môže rozhodnúť o jej vyrúbaní (*Zákon č. 287/1994 Z. z.*);
- môže uložiť vykonanie primeranej náhradnej výsadby za výrub drevín alebo zaplatenie finančnej náhrady (*Zákon č. 287/1994 Z. z.*);
- zriaďuje a zrušuje základné umelecké školy, predškolské zariadenia, školské kluby detí, školské strediská záujmovej činnosti, centrá voľného času, školské kuchyne a školské jedálne, jazykové školy pri základných školách (*Zákon č. 596/2003 Z. z.*);
- zriaďuje alebo zakladá a zrušuje profesionálne divadlá, podporuje divadelné aktivity poskytovaním účelových prostriedkov, kontroluje hospodárenie a účelovosť vynaložených prostriedkov v ňou zriadených divadlách (*Zákon č. 384/1997 Z. z.*);
- zriaďuje alebo zakladá a zrušuje miestne múzeum a miestnu galériu (*Zákon č. 115/1998 Z. z.*);
- zriaďuje alebo zakladá a zrušuje osvetové zariadenie (*Zákon č. 61/2000 Z. z.*).

Prenesený výkon štátnej správy na obec

Prenesený výkon štátnej správy na obec na základe kompetenčného zákona a osobitných zákonov v jednotlivých oblastiach správy:

- vykonáva v prvom stupni štátnu správu vo veciach ochrany drevín (*Zákon č. 287/1994 Z. z.*);
- zriaďuje a zrušuje základné školy (*Zákon č. 596/2003 Z. z.*);
- podieľa sa na výbere a príprave športových talentov, podporuje organizovanie športových podujatí miestneho významu, vytvára podmienky na rozvoj športu pre všetkých, podporuje športové aktivity zdravotne postihnutých občanov, podporuje iniciatívy v rámci telesnej kultúry zamerané na ochranu prírody, kontroluje účelnosť využívania finančných prostriedkov poskytnutých na telesnú kultúru, spolupracuje s občianskymi združeniami, obcami a inými právnickými osobami a fyzickými osobami, ktoré pôsobia v oblasti telesnej kultúry (*Zákon č. 288/1997 Z. z.*).

SAMOSPRÁVNÝ KRAJ

Samospráva kraja

Na základe Zákona o samosprávnych krajoch:

- podieľa sa na tvorbe a ochrane životného prostredia;
- vytvára podmienky na rozvoj výchovy a vzdelávania, najmä na stredných školách, a na rozvoj ďalšieho vzdelávania;
- vytvára podmienky na tvorbu, prezentáciu a rozvoj kultúrnych hodnôt a kultúrnych aktivít a stará sa o ochranu pamiatkového fondu;
- koordinuje rozvoj cestovného ruchu;
- koordinuje rozvoj telesnej kultúry a starostlivosť o deti a mládež;

- spolupracuje s obcami pri tvorbe programov sociálneho a ekonomického rozvoja obcí;
- podieľa sa na riešení problémov, ktoré sa týkajú viacerých obcí na území samosprávneho kraja.

Na základe kompetenčného zákona a osobitných zákonov v jednotlivých oblastiach správy:

- zriaďuje a zrušuje základné umelecké školy, záujmovo-vzdelávacie zariadenia (okrem jazykových škôl pri základných školách), domovy mládeže, zariadenia školského stravovania, zariadenia praktického vyučovania, strediská služieb pre školy, školy v prírode (*Zákon č. 596/2003 Z. z.*);
- zriaďuje alebo zakladá a zrušuje profesionálne divadlá, podporuje vybrané okruhy divadelných aktivít formou účelových prostriedkov, podporuje kultúrne aktivity národnostných menšín na svojom území a zabezpečuje činnosť menšinových kultúrnych inštitúcií, zabezpečuje činnosť konkrétnych profesionálnych národnostných divadiel, kontroluje hospodárenie a účelovosť vynaložených prostriedkov v ním zriadených divadlách (*Zákon č. 384/1997 Z. z.*);
- zriaďuje alebo zakladá a zrušuje regionálne múzeum s komplexnou múzejnou dokumentáciou a regionálnu galériu s komplexnou galerijnou dokumentáciou (*Zákon č. 115/1998 Z. z.*);
- zriaďuje alebo zakladá a zrušuje osvetové zariadenia s pôsobnosťou na území samosprávneho kraja (*Zákon č. 61/2000 Z. z.*).

Prenesený výkon štátnej správy na kraj

Prenesený výkon štátnej správy na samosprávny kraj na základe kompetenčného zákona a osobitných zákonov v jednotlivých oblastiach správy:

- zriaďuje a zrušuje stredné školy, učilištia, strediská praktického vyučovania (*Zákon č. 596/2003 Z. z.*);
- riadi výkon štátnej správy uskutočňovaný obcami, rozpracúva koncepciu rozvoja telesnej kultúry na podmienky kraja a podieľa sa na výbere a príprave športových talentov, podporuje organizovanie športových podujatí regionálneho významu, podporuje športové aktivity zdravotne postihnutých občanov, zabezpečuje prevádzkovanie štátnych telovýchovných, turistických a športových zariadení a stará sa o ich účelné využívanie, kontroluje činnosť akreditovaných vzdelávacích zariadení v oblasti telesnej kultúry, kontroluje účelnosť využívania finančných prostriedkov poskytnutých na telesnú kultúru zo štátneho rozpočtu, spolupracuje s občianskymi združeniami, inými právnickými osobami a fyzickými osobami, ktoré pôsobia v oblasti telesnej kultúry (*Zákon č. 288/1997 Z. z.*).

SAMOSPRÁVA V OBCI A SAMOSPRÁVNOM KRAJI (VÚC)

Obec aj samosprávny kraj predstavujú územia, na ktorých si veci spravujú obyvatelia a ich volení zástupcovia nezávisle od štátu. Táto správa nezávislá od štátu má síce svoje obmedzenia v zákonoch, prípadne medzinárodných zmluvách, ale ostáva jej ešte vždy veľa priestoru na sebarealizáciu. Na Slovensku je celkovo 2 887³ obcí a osem samosprávnych krajov. Samosprávne kraje sa tiež nazývajú vyššie územné celky, čím vyjadrujú svoje postavenie voči obciam. Názov každého samosprávneho kraja sa odvíja od sídelného mesta, takže Bratislavský samosprávny kraj má sídlo v Bratislave, Nitriansky samosprávny kraj v Nitre, Trnavský samosprávny kraj v Trnave, Trenčiansky samosprávny kraj v Trenčíne, Banskobystrický samosprávny kraj v Banskej Bystrici, Košický samosprávny kraj v Košiciach a Prešovský samosprávny kraj v Prešove.

Počet obcí v jednotlivých samosprávnych krajoch je rozdielny v závislosti od počtu obyvateľov v jednotlivých obciach, napríklad v Bratislavskom samosprávnom kraji je viac ako 70 obcí s počtom obyvateľov nad 600 000 a v Prešovskom samosprávnom kraji je viac ako 650 obcí s počtom obyvateľov nad 750 000 (Tichý, 2003).

OBEC

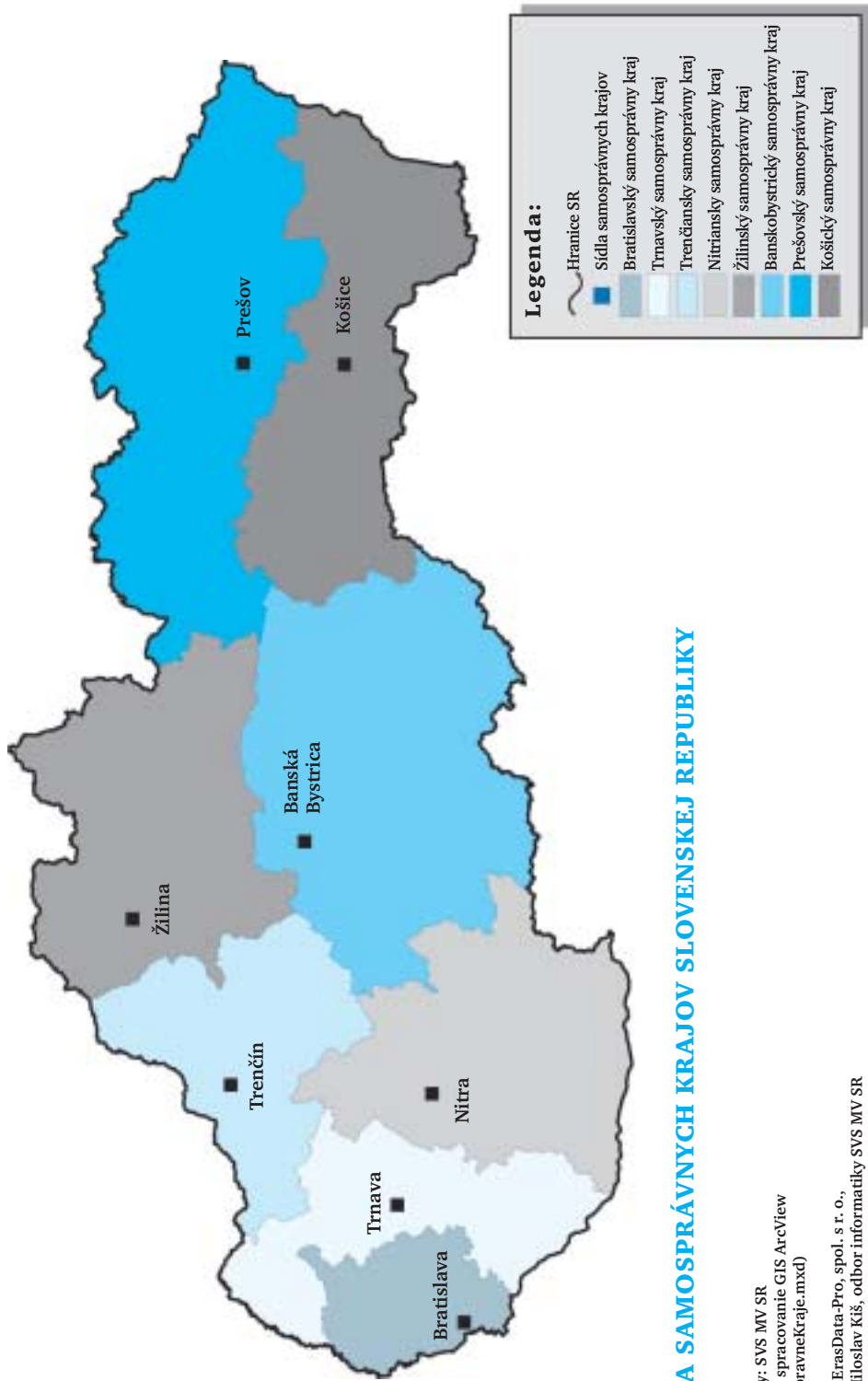
Aké veci spravuje obec?

Základnou úlohou obce je starať sa o všestranný rozvoj a potreby obyvateľov. Obec napríklad chráni životné prostredie v obci, zabezpečuje čistotu, zväžanie a separovanie odpadu, stará sa o športoviská, o kultúrny život v obci (napríklad podporou miestnych divadelných alebo hudobných klubov), plánuje výstavbu v obci vrátane ochrany zelene a parkov, stará sa o obecné cesty, verejné osvetlenie, vytvára podmienky na zdravotnú starostlivosť a zabezpečenie vzdelávania, plánuje rozpočet na každý rok, robí vyúčtovanie príjmov a výdavkov, rozhoduje o miestnych daniach a poplatkoch, zabezpečuje ochranu kultúrnych pamiatok, stará sa o verejný poriadok a v tejto súvislosti môže zakázať niektoré činnosti alebo ich obmedziť na určitý čas a pod.

Kto rozhoduje v obci?

Zdrojom moci v obci sú obyvatelia so slovenským štátnym občianstvom, ktorí majú v obci trvalý pobyt. Svoju moc môžu presadzovať buď priamo cez miestne referendá a verejné zhromaždenia, alebo prostredníctvom svojich volených zástupcov v obci – starostu a poslancov obecného zastupiteľstva. Starosta aj poslanci sú volení na štyri roky, starostu môžu počas funkčného obdobia odvolať poslanci alebo obyvatelia v referende, ak hrubo porušuje nariadenia a predpisy.

³ Z celkového počtu 2 887 obcí na Slovensku je 138 miest. Obec môže byť vyhlásená za mesto pri splnení zákonných podmienok, ako napríklad: obec je administratívnym, hospodárskym a kultúrnym centrom, centrom hospodárskeho ruchu, obec má najmenej 5 000 obyvateľov, obec zabezpečuje služby aj pre ďalšie obce. Bližšie pozri ustanovenia § 22 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení.

MAPA SAMOSPRÁVNÝCH KRAJOV SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Podklady: SVS MV SR
 Grafické spracovanie: GIS ArcView
 (SamospravneKraje.mxd)
 © 2005, ErasData-Pro, spol. s r. o.,
 Ing. Miloslav Kiš, odbor informatiky SVS MV SR

Referendum v obci

Obyvatelia obce môžu rozhodnúť o dôležitých otázkach v živote obce v miestnom referende. Takýmto spôsobom môžu napríklad odvolať starostu, rozhodnúť o zmene názvu obce, o jej zlúčení alebo rozdelení, prípadne o iných otázkach, napríklad, že na hlavnom námestí obce nemôže byť postavená benzínová pumpa, alebo že kultúrne stredisko obce má slúžiť výhradne na rozvoj kultúrneho života obce.

Vyhlásenie referenda v obci môže byť iniciované obecným zastupiteľstvom alebo priamo občanmi na základe petície, ktorú svojimi podpismi podporí najmenej 30 % oprávnených voličov. Za oprávnených voličov sa považujú občania, ktorí v deň podpisu petície dovŕšili 18 rokov a majú trvalý pobyt v obci (pre viac informácií o petíciách pozri „Nástroje mládežníckej participácie“, „Petičné právo“).⁴

Referendum vyhlasuje obecné zastupiteľstvo. Jeho výsledky sú platné, ak sa na referende zúčastní nadpolovičná väčšina oprávnených voličov a ak bolo rozhodnutie prijaté nadpolovičnou väčšinou občanov, ktorí sa zúčastnili na hlasovaní. Občania sa dozvedia výsledky hlasovania z úradnej tabule obce, kde budú vyvesené do troch dní od spracovania zápisnice z hlasovania.

Priamu účasť na rozhodovaní o tom, či bude vyhlásené referendum, ako aj o tom, či je za alebo proti ohľadom otázky v referende, má v rukách len obyvateľ obce starší ako 18 rokov. Nepriamo možno rozhodovanie v obci ovplyvňovať osvetou prostredníctvom stretnutí s voličmi, napríklad pri zbieraní podpisov pod petíciu, v čase pred vyhlásením referenda šírením letákov, organizovaním besied s občanmi a inými aktivitami, v ktorých môžu byť voliči oslovení kýmkoľvek bez ohľadu na vek, trvalý pobyt alebo štátne občianstvo. Dôležité je vedieť ľudí osloviť a vysvetliť im dôležitosť rozhodovania o danej otázke pre život obce.

Odporúčanie:

Pri vyhlásení referenda je dôležité, ako je formulovaná otázka, o ktorej majú občania hlasovať. Aby malo hlasovanie zmysel, otázka musí byť zrozumiteľná a presná. Napríklad, ak sa hlasovanie týka účelového využitia v obci, je podstatné, aby boli tieto nehnuteľnosti – pozemky, domy, parky – presne špecifikované s uvedením parcelného čísla, katastrálneho územia, rozmerov a pod. V prípade nejasností pri formulovaní konkrétnej otázky je vhodné poradiť sa s právnikom.

Aký je rozdiel medzi petíciou a referendom?

Základný rozdiel medzi petíciou a referendom v obci je v tom, že v petícii je vyjadrený určitý názor obyvateľov obce, ktorý nie je pre obec záväzný. S výnimkou

⁴ Oprávnení voliči sú presne vymedzení v ustanoveniach § 2 ods. 1 a 2 zákona č. 346/1990 Zb. o voľbách do orgánov samosprávy obcí, ktoré znejú:

„(1) Právo voliť do orgánov samosprávy obcí majú obyvatelia Slovenskej republiky, ktorí majú v obci, v mestskej časti hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy alebo v mestskej časti mesta Košice trvalý pobyt a najneskôr v deň volieb dovŕšili 18 rokov (ďalej len „volič“).

(2) Prekážkou vo výkone volebného práva je:

a) zákonom ustanovené obmedzenie osobnej slobody z dôvodu ochrany zdravia ľudí,
 b) výkon trestu odňatia slobody,
 c) výkon základnej vojenskej služby, náhradnej vojenskej služby alebo zdokonaľovacej služby, a to v prípade, že to vyžaduje plnenie úloh podľa osobitných predpisov, a
 d) pozbavenie alebo obmedzenie spôsobilosti na právne úkony.“

osobitných petícií, ktoré priamo slúžia na vyvolanie referenda, teda obyvatelia v nej priamo žiadajú, aby bolo vyhlásené referendum o určitej otázke.⁵

Na riešenie určitého problému v obci nie je vždy potrebné a ani účelné organizovať referendum, stačí vyjadriť svoj názor alebo návrh na riešenie určitého problému prostredníctvom petície. Petícia teda nebude slúžiť na vyvolanie referenda o určitej otázke, ale v petícii obyvatelia priamo vyjadria svoj postoj.

Petícia mládežníckych organizácií, ako aj jednotlivcov vo veku mládeže v obci, môže byť veľmi účinná v prípade presadenia využívania nejakých zariadení v obci na aktívne trávenie voľného času pre mládež.⁶

Verejné zhromaždenie a verejné vypočutie

Verejné zhromaždenie obyvateľov obce je príležitosťou pre obyvateľov, aby vyjadrili poslancom a starostovi obce svoj názor na riešenie určitej veci v obci. Napríklad pri plánovaní kanalizácie v obci, pri územnom plánovaní obce, pri rozhodovaní o účelovom využití nehnuteľností v obci môže vypočutie názorov obyvateľov obce napomôcť k správne rozhodnutiu poslancov obecného zastupiteľstva. Na verejnom zhromaždení obyvateľov obce je nepodstatné, či rečníci patria medzi oprávnených voličov. Pri vyjadrení názoru jednotlivých rečníkov je dôležité, či vedia zrozumiteľne a presvedčivo vyjadriť svoj postoj a navrhované riešenie daného problému.

Napríklad pri riešení otázky verejnej zelene, dobudovania futbalového ihriska alebo internetového klubu je podstatné vedieť, aký úžitok bude mať obec z navrhovaného riešenia, aké výdavky sú s tým spojené a ako môžu obyvatelia prispieť k dosiahnutiu spoločného cieľa, napríklad dobrovoľnou prácou, sponzorskými príspevkami a pod. V tomto ohľade nezáleží na veku navrhovateľa, ale na preukázaní schopnosti zrealizovať prezentovaný zámer.

Verejné zhromaždenie zvoláva obecné zastupiteľstvo, ktoré môže dostať podnet od jednotlivcov alebo od skupiny obyvateľov. Obyvatelia môžu vyjadriť svoju vôľu a dôležitosť prerokovania určitej veci na verejnom zhromaždení prostredníctvom petície.

Verejné vypočutie nie je na rozdiel od verejného zhromaždenia nijako formalizované v zákone. Obce uskutočňujú verejné vypočutia na základe princípu, že obec môžu robiť všetko, čo zákon nezakazuje, a verejné vypočutia zakázané nie sú. Práve naopak, keďže účelom samosprávy v obci je jej všestranný rozvoj, obec by mala mať sama záujem iniciovať rôzne aktivity, ktoré môžu prispieť k zlepšeniu života v obci – verejné vypočutie je toho príkladom. Verejné vypočutie môže zorganizovať starosta obce s pomocou obecného úradu, prípadne poslancov, a jeho cieľom je vypočuť si názory obyvateľov obce.

Například starosta s mestským úradom vo Svite zorganizovali verejné vypočutie s mladými ľuďmi. Výsledkom vypočutia bol dohovor medzi mestom a mladými, že mládež si vytvorí spoločnú reprezentáciu, ktorá bude mestu partnerom. Takéto partnerstvo vytvorilo priestor na zlepšenie komunikácie medzi mestom a mladými ľuďmi. Mladí ľudia tak získali možnosť spoznať, ako uvažuje mesto, a mesto mohlo zistiť, čo chcú mladí ľudia (Briestenský, 1999, s. 26).

⁵ V prípade petícií, ktoré slúžia na vyvolanie referenda, je obecné zastupiteľstvo v prípade, že sú splnené zákonom dané podmienky pre takúto petíciu, povinné uskutočniť referendum. Teda z petície vyplýva záväznosť vyhlásenia referenda. Bližšie pozri v časti „Nástroje mládežníckej participácie“, „Petičné právo“.

⁶ Napríklad na uskutočnenie rôznych záujmových krúžkov v oblasti tanca, maľovania, techniky a pod.

Obecné zastupiteľstvo a účasť na jeho zasadnutiach

Obecné zastupiteľstvo tvoria poslanci, ktorých si volia obyvatelia obce vo voľbách na štyri roky. Poslanci rokujú o veciach obce a prijímajú rozhodnutia na zasadnutiach obecného zastupiteľstva, ktoré sa konajú najmenej raz za dva mesiace. Návrh programu rokovania sa oznamuje a zverejňuje na úradnej tabuli obce aspoň tri dni pred zasadnutím obecného zastupiteľstva. Obecné zastupiteľstvo môže rokovať a rozhodovať o veciach, ak je prítomná nadpolovičná väčšina všetkých poslancov. Poslanci prijímajú rozhodnutia na zasadnutiach obecného zastupiteľstva vo forme tzv. uznesení alebo všeobecne záväzných nariadení obce.

Zasadnutia obecného zastupiteľstva

sú zásadne verejné, takže sa na nich môže zúčastniť každý – obyvateľ obce alebo iný štátny príslušník, stredoškôľák, podnikateľ, aktivista mimovládnej organizácie alebo dôchodca. Na základe požiadania na obecnom

zastupiteľstve môžu tieto osoby získať priestor, aby vyjadrili svoj postoj k prerokovanej veci priamo na zasadnutí obecného zastupiteľstva.⁷ Zasadnutia obecného zastupiteľstva zvoláva a vedie starosta obce.

Aký je rozdiel medzi uzneseniami a všeobecne záväznými nariadeniami obce?

Uznesenia obce sú na rozdiel od všeobecne záväzných nariadení obce veľmi konkrétne a vyplývajú z nich práva a záväzky len voči určitým osobám. Môžu sa týkať napríklad rozhodnutia o konkrétnej dotácii obce občianskemu združeniu, o zriadení komisie obce a voľbe jej členov, o prenájme priestorov vo vlastníctve obce mládežníckej organizácii, o odpredaji pozemkov obce, o poskytnutí finančnej pomoci druhej obci na odstránenie škôd po kalamite a pod. Na prijatie uznesenia v obecnom zastupiteľstve je potrebná nadpolovičná väčšina prítomných poslancov. Všeobecne záväzná nariadenia obce – ako vyplýva z ich názvu – sú všeobecne záväzná pre každého a obsahujú všeobecne formulované práva a povinnosti. Môžu byť napríklad o ochrane a starostlivosti o verejnú zeleň, určení miestneho poplatku za zber komunálneho odpadu, dani za užívanie verejného priestranstva, dani z nehnuteľností, určení názvu ulíc, verejnom osvetlení, aktualizácii územného plánu, chove zvierat v obci, poplatku za znečisťovanie ovzdušia, obecnej polícii, udeľovaní dotácií z rozpočtu obce a pod. Na prijatie všeobecne záväzného nariadenia v obecnom zastupiteľstve je potrebná trojpäťtinová väčšina prítomných poslancov. Prijaté nariadenie sa musí v obci vyhlásiť vyvesením nariadenia na úradnej tabuli obce na minimálne 15 dní, prípadne aj na internete. Vyvesenie nariadenia je podmienkou jeho platnosti.

⁷ Podrobnejšie pravidlá o rokovaní obecného zastupiteľstva, prípadne o udeľovaní slova sú upravené v rokovacích poriadkoch obecného zastupiteľstva.

Možnosť pripomienkovať návrhy všeobecne záväzných nariadení obce

S návrhom nariadenia, o ktorom má rokovať obecné zastupiteľstvo, sa môžu obyvatelia oboznámiť najmenej 15 dní pred rokovaním obecného zastupiteľstva na úradnej tabuli obce, prípadne na internetovej stránke obce alebo na základe vyžiadania od obce. Deň vyvesenia nariadenia na úradnej tabuli obce je významný pre určenie začiatku najmenej 10-dňovej lehoty, počas ktorej môže každý, či už ako obyvateľ obce, alebo v mene občianskeho združenia alebo inej organizácie, podávať pripomienky k navrhovanému nariadeniu.⁸ Zaslané pripomienky k nariadeniu sú následne vyhodnotené s uvedením osôb, ktoré ich predložili, a s výsledkom, či im navrhovateľ vyhovel alebo nevyhovel a z akých dôvodov. Ak je pri obecnom zastupiteľstve vytvorená komisia, ktorej zameranie súvisí s obsahom pripravovaného nariadenia, pripomienky budú vyhodnocované v jej súčinnosti. Vyhodnotenie pripomienok je predložené aj poslancom najneskôr tri dni pred rokovaním o danom návrhu a v prípade záujmu si ho obyvatelia môžu vyžiadať od obce.

Odporúčanie:

Pri presadzovaní určitého návrhu všeobecne záväzného nariadenia v obci, prípadne len niektorých pripomienok k nariadeniu, alebo pri presadzovaní prijatia konkrétneho uznesenia je dôležité sledovať program zasadnutí obecného zastupiteľstva. Ak ide o návrh všeobecne záväzného nariadenia, dôležité je tiež sledovať, kedy je návrh zverejnený na obecnej tabuli. Treba si všimnúť lehotu na pripomienkovanie nariadenia, zaslať pripomienky obci včas a zvážiť vyžiadanie vyhodnotenia pripomienok od obce pred zasadnutím obecného zastupiteľstva. Pred zasadnutím obecného zastupiteľstva je vhodné premyslieť stratégiu presadzovania svojich požiadaviek cez prostriedky vyhľadávania priameho kontaktu s poslancami prostredníctvom elektronickej pošty, listov, petície s podpismi iných obyvateľov, prípadne organizácií, alebo na základe dohodnutého stretnutia s poslancom, ďalej prostredníctvom vyjadrenia jasného postoja na obecnom zastupiteľstve s možným preukázaním podpory daného postoja u ostatnej časti obyvateľstva a pod.

Obecná rada pri obecnom zastupiteľstve

Obecná rada je vytvorená len vo väčších obciach. Tvorí ju najviac jedna tretina poslancov obecného zastupiteľstva, ktorých si poslanci spomedzi seba zvolili. Pri voľbe poslancov do obecnej rady sa prihliada na zastúpenie politických strán v obecnom zastupiteľstve. Zmysel obecnej rady je vo väčšej efektívnosti, keďže ju tvorí menší počet poslancov, čím sa zjednodušuje organizovanie zasadnutí, ako aj rozhodovanie. Obecná rada však nenahrádza obecné zastupiteľstvo, ale v čase medzi zasadnutiami obecného zastupiteľstva pôsobí najmä ako poradný orgán starostu a plní úlohy určené obecným

⁸ Ustanovenie § 6 ods. 4 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení určuje, ako môže znieť daná pripomienka: „Pripomienkou možno v určenej lehote navrhnúť nový text alebo odporučiť úpravu textu, a to doplnenie, zmenu, vypustenie alebo spresnenie pôvodného textu. Z pripomienky musí byť zrejmé, kto ju predkladá. Na ostatné podnety nemusí navrhovateľ nariadenia prihliadať, a to najmä vtedy, ak nie sú zdôvodnené.“

zastupiteľstvom. Zasadnutia obecnej rady sa konajú najmenej raz za mesiac. Rovnako ako v prípade obecného zastupiteľstva, zasadnutia obecnej rady zvoláva a vedie starosta.

Komisie pri obecnom zastupiteľstve

Komisie sú rovnako ako obecná rada tvorené z vôle obecného zastupiteľstva. Na rozdiel od obecnej rady sú jej členmi aj iné osoby ako poslanci obecného zastupiteľstva. Počet komisií, ich zloženie a úlohy určuje obecné zastupiteľstvo, ktoré tiež volí členov komisie. V komisii môžu byť zastúpené rôzne mimovládne organizácie aktívne v oblasti životného prostredia, v sociálnej oblasti, v oblasti kultúry, športu a mládeže, jednotlivci ako odborníci v určitej oblasti, predstavitelia určitých inštitúcií v obci a podobne – v závislosti od účelu založenia komisie. Členom komisie môže byť každý, o kom tak rozhodne obecné zastupiteľstvo bez ohľadu na jeho vek, trvalý pobyt, občianstvo, politickú príslušnosť alebo iné postavenie. Účel komisie vždy súvisí s určitou oblasťou dôležitou pre rozvoj obce. Účelom komisie môže byť napríklad územné plánovanie obce v súlade s podmienkami zdravého životného prostredia v obci alebo tiež rozvoj kultúry v obci a vytvorenie nových možností pre aktívne trávenie voľného času detí a mládeže.

Starosta

Starosta zastupuje obec navonok, vykonáva obecnú správu a samostatne rozhoduje o tých veciach obce, ktoré nie sú vyhradené obecnému zastupiteľstvu. Starosta je tou osobou, ktorá podpisuje zmluvy v mene obce (napríklad o nájme obecných priestorov, výstavbe školy v obci alebo oprave obecného osvetlenia), ako aj pracovné zmluvy so zamestnancami obce. Starosta je oprávnený udeliť pokutu za konanie proti záujmom obce v zmysle všeobecne záväzných nariadení alebo príslušných zákonov, napríklad pri znečistení ovzdušia alebo verejných priestranstiev v obci, za poškodzovanie verejnej zelene alebo za nedovolený chov zvierat v obci. Medzi základné úlohy starostu patrí pravidelné zvolávanie obecného zastupiteľstva, prípadne obecnej rady, a vedenie týchto zasadnutí.

Aký je vzájomný vzťah medzi obecným zastupiteľstvom a starostom?

Obecné zastupiteľstvo a starosta sú volené orgány obce a môže sa preto stať, že väčšina poslancov v obecnom zastupiteľstve bude zastávať iné politické presvedčenie ako starosta. Spolupráca medzi oboma orgánmi môže byť teda zložitá. Poslanci obecného zastupiteľstva potrebujú starostu, aby ich riadne zvolával na zasadnutia obecného zastupiteľstva a aby zabezpečil všetky zákonné

povinnosti, ako napríklad vyvesenie programu zasadnutia zastupiteľstva a všeobecne záväzných nariadení, ktoré sa majú prerokovávať, na obecnej tabuli, prípadne na internetovej stránke, aby verejnosti umožnil zúčastniť sa na zasadnutiach a vyjadriť svoj postoj k prerokúvaným otázkam. Všetky rozhodnutia, uznesenia, ako aj všeobecne záväzné nariadenia obce podpisuje starosta. Uznesenie obecného zastupiteľstva môže starosta nepodpísať, a tým zastaviť jeho výkon. Môže tak urobiť len v prípade, ak je presvedčený, že uznesenie je pre obec nevýhodné alebo je v rozpore so zákonom. Obecné zastupiteľstvo však môže starostu následne „prehlasovať“, ak trojpäťtinová väčšina všetkých poslancov bude opätovne súhlasiť s prijatím uznesenia.

Zásadný rozdiel medzi starostom a obecným zastupiteľstvom je v tom, že starosta je výkonným orgánom, čiže vykonáva správu v obci, a obecné zastupiteľstvo je obecným parlamentom, ktorý prijíma všeobecne záväzné predpisy a tiež niektoré zásadné rozhodnutia dôležité pre ďalší rozvoj obce. Od starostu preto možno očakávať, že sa bude venovať výhradne správe obce, na rozdiel od poslancov, ktorí vykonávajú svoju funkciu popri svojom zamestnaní. V prípade neschopnosti starostu vykonávať svoju funkciu je spomedzi poslancov zvolený jeho zástupca.

Obecný úrad

Obecný úrad je výkonným orgánom starostu a obecného zastupiteľstva, a teda uskutočňuje rozhodnutia starostu a obecného zastupiteľstva podľa pokynov starostu. Vo väčších obciach, kde je viac zamestnancov obce, je vytvorená funkcia prednostu obecného úradu. Prednosta obecného úradu potom pomáha starostovi koordinovať prácu jednotlivých zamestnancov obce.

SAMOSPRÁVNÝ KRAJ

Aké veci spravuje samosprávny kraj?

Samosprávny kraj je druhým stupňom územnej samosprávy na Slovensku a plní tie úlohy, ktoré obce nemôžu zabezpečiť jednotlivo. Zatiaľ čo obec sa stará o všestranný rozvoj v rámci svojho územia, samosprávny kraj má na starosti územie vyššieho územného celku. V rámci svojho územia sa podieľa napríklad na ochrane životného prostredia, rozvíja výchovu a vzdelávanie so zameraním na stredné školy (v prípade obcí sú to základné školy), v rámci kraja koordinuje cestovný ruch, telesnú kultúru a starostlivosť o deti a mládež, spolupracuje s obcami pri tvorbe programov sociálneho a ekonomického rozvoja obcí, podieľa sa na riešení problémov, ktoré sa týkajú obcí v samosprávnom kraji a pod.

Kto rozhoduje v samosprávnom kraji?

Podobne ako v obci, aj v samosprávnom kraji sú zdrojom moci obyvatelia so slovenským štátnym občianstvom, ktorí majú v samosprávnom kraji trvalý pobyt. Svoju moc môžu presadzovať buď priamo cez referendá v samosprávnom kraji,

alebo prostredníctvom svojich volených zástupcov v samosprávnom kraji, ktorými sú predseda samosprávneho kraja a poslanci zastupiteľstva samosprávneho kraja. Predseda samosprávneho kraja aj poslanci sú volení na štyri roky, predsedu samosprávneho kraja môžu poslanci alebo obyvatelia v referende odvolať počas funkčného obdobia rovnako ako starostu v prípade, že hrubo porušuje nariadenia a predpisy .

Spoločné znaky samosprávy obcí a samosprávneho kraja

Právna úprava samosprávy obcí a samosprávneho kraja je veľmi podobná, v niektorých veciach úplne totožná. V obciach aj v samosprávnych krajoch sú hlavnými orgánmi samosprávy zastupiteľstvá zložené z poslancov volených na štyri roky a výkonný orgán – starosta v obci alebo predseda v samosprávnom kraji – volený tiež na štyri roky. Obe zastupiteľstvá prijímajú uznesenia a všeobecne záväzné nariadenia, môžu vyhlásiť referendum o dôležitých otázkach týkajúcich sa rozvoja obce/kraja, ako aj o odvolaní starostu/predseda podľa zákonných podmienok, alebo vytvárať komisie popri zastupiteľstvách.

Zastupiteľstvo samosprávneho kraja a účasť na jeho zasadnutiach

Zastupiteľstvo samosprávneho kraja, rovnako ako zastupiteľstvo obce, tvoria poslanci, ktorých si obyvatelia samosprávneho kraja volia vo voľbách na štyri roky. Poslanci rokujú o veciach kraja a prijímajú rozhodnutia na zasadnutiach zastupiteľstva, ktoré sa konajú najmenej raz za dva mesiace. Návrh programu rokovania sa oznamuje a zverejňuje na úradnej tabuli kraja aspoň tri dni pred zasadnutím zastupiteľstva. Zastupiteľstvo môže rokovať a rozhodovať o veciach, ak je prítomná nadpolovičná väčšina všetkých poslancov. Poslanci prijímajú rozhodnutia na zasadnutiach zastupiteľstva vo forme tzv. uznesení alebo všeobecne záväzných nariadení. Všeobecne záväzné nariadenia samosprávneho kraja sú platné rovnako ako v obci pod podmienkou vyhlásenia formou vyvesenia na úradnej tabuli kraja na najmenej 30 dní (v obci je určená minimálna lehota 15 dní). Nariadenia sa tiež zverejnia na internetovej stránke samosprávneho kraja, prípadne iným vhodným spôsobom. Samosprávny kraj má povinnosť všetky vydané nariadenia zasielať bezodplatne obciam⁹ v rámci svojho kraja, ktoré ich sprístupnia každému, kto o ne požiada.

Aj zasadnutia kraja sú zásadne verejné, takže sa na nich môže zúčastniť každý a na základe požiadania môže byť aj ne-poslancovi poskytnutý priestor, aby vyjadril svoj názor. Zasadnutia kraja zvoláva a vedie predseda kraja.

Možnosť pripomienkovať návrhy všeobecne záväzných nariadení a možnosť hromadnej pripomienky v samosprávnom kraji

Spôsob pripomienkovania nariadení a ich následné vyhodnotenie v samosprávnom kraji je totožné s obcou: S návrhom nariadenia, o ktorom má rokovať za-

⁹ Samosprávny kraj zasiela svoje všeobecne záväzné nariadenia aj krajskému úradu, ktorý vykonáva štátnu správu v rámci daného kraja.

stupiteľstvo kraja, sa každý môže oboznámiť najmenej 15 dní pred rokovaním zastupiteľstva na úradnej tabuli kraja, internetovej stránke kraja alebo na základe vyžiadania v zmysle zákona o slobodnom prístupe k informáciám (pre viac informácií pozri

„Nástroje mládežníckej participácie“, „Právo na informácie“). Deň vyvešenia nariadenia na úradnej tabuli kraja je významný pre určenie začiatku najmenej 10-dňovej lehoty, počas ktorej môže každý podávať pripomienky k navrhovanému nariadeniu. Zaslané pripomienky k nariade-

niu sú následne vyhodnotené s uvedením osôb, ktoré ich predložili, a s výsledkom, či im navrhovateľ vyhovel alebo nevyhovel a z akých dôvodov. Ak je pri zastupiteľstve vytvorená komisia, ktorej zameranie súvisí s obsahom pripravovaného nariadenia, pripomienky budú vyhodnocované v jej súčinnosti. Vyhodnotenie pripomienok je tiež predložené poslancom najneskôr tri dni pred rokovaním zastupiteľstva o danom návrhu a v prípade záujmu si ho obyvatelia môžu vyžiadať od samosprávneho kraja.

Iba v samosprávnom kraji je však v zákone upravená tzv. spoločná pripomienka, ktorou sa myslí hromadná pripomienka obyvateľov kraja alebo právnických osôb (mimovládnych organizácií, obchodných spoločností a pod.) so sídlom na území samosprávneho kraja. Zaslanie spoločnej pripomienky, pod ktorú sa podpísalo najmenej 200 obyvateľov samosprávneho kraja, vrátane podpisov zástupcov organizácií so sídlom v kraji, dáva možnosť určenému zástupcovi zúčastniť sa na rokovaní zastupiteľstva a vystúpiť s vyjadrením ohľadom spoločnej pripomienky. Zákon určuje na vystúpenie zástupcu verejnosti minimálny čas 10 minút.¹⁰ Vyslovenie postoja verejnosti prostredníctvom svojho zástupcu na rokovaní obecného zastupiteľstva je významné a môže priamo ovplyvniť hlasovanie poslancov kraja o danom návrhu nariadenia. Podstatnou skutočnosťou pritom je, že tohto zástupcu verejnosti podporuje najmenej 200 subjektov v kraji a zastupiteľstvo si toho musí byť vedomé.

¹⁰ Príslušné ustanovenie zákona č. 302/2001 Z. z. o samosprávnych krajoch znie: „Za spoločnú pripomienku sa považuje každá obsahovo totožná pripomienka zaslaná samostatne, ak je jej súčasťou splnomocnenie tej istej fyzickej osoby na zastupovanie pripomienkujúcich osôb. Ak spoločnú pripomienku zaslalo aspoň 200 fyzických osôb alebo právnických osôb, udelí zastupiteľstvo samosprávneho kraja splnomocnenému zástupcovi slovo na rokovaní zastupiteľstva v tej časti rokovania, ktorého sa pripomienka týka. Časový limit na vystúpenie splnomocneného zástupcu je najmenej desať minút.“

Odporúčanie:

Je potrebné zvážiť, kedy je účelné využiť inštitút spoločnej pripomienky alebo spísať petíciu na vyhlásenie referenda o dôležitej otázke v obci, prípadne kedy len upozorniť na niektoré skutočnosti petíciou a kedy postačí len účasť na rokovaní zastupiteľstva s prípadnou žiadosťou o slovo.

ZDROJE

Briestenský, L.: *Inšpirácie v praxi. Príklady z miestnej demokracie na Slovensku*. Pezinok, EQ KLUB 1999.

Tichý, D.: *Samospráva*. <http://www.civil.gov.sk/CASOPIS/2003/1/0122ma.htm>.

Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch) v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy a obce a na vyššie územné celky v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 277/1994 Z. z. o zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 155/1998 Z. z. o sociálnej pomoci v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 168/1996 Z. z. o cestnej doprave v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 384/1997 Z. z. o divadelnej činnosti v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 183/2000 Z. z. o knižniciach v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 287/1994 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 168/1996 Z. z. o cestnej doprave v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 115/1998 Z. z. o múzeách a galériách a o ochrane predmetov múzejnej hodnoty a galerijnej hodnoty v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 61/2000 Z. z. o osvetovej činnosti v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 288/1997 Z. z. o telesnej kultúre v znení neskorších predpisov.

PRÍLOHY

ODKAZY A REFERENCIE NA VÝZNAMNÉ DOKUMENTY V OBLASTI MLÁDEŽNÍCKEJ POLITIKY A PARTICIPÁCIE MLADÝCH ĽUDÍ

Medzinárodné spoločenstvo – OSN

Dohovor o právach dieťaťa

http://www.minedu.sk/DaM/DOCDaM/20050218_dohovor_o_pravach_dietat_a.doc

Dokument prijatý Valným zhromaždením OSN v roku 1989, ktorého signatárom je aj Slovenská republika. Upravuje práva tejto významnej skupiny ľudskej populácie, rozoberá otázky výchovy, vzdelania, kultúrnych a spoločenských aspektov, zabezpečuje ochranu postavenia detí v ich právach a záväzkoch k nim.

Participácia mladých na tvorbe rozhodnutí (dokument v anglickom jazyku)

<http://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/ch10.pdf>

Dokument vypracovaný ako súčasť Svetovej správy o mládeži z roku 2003. Zdôrazňuje dôležitosť participácie mladých ľudí a poukazuje na dôsledky, ktoré z nej pre mladých ľudí vyplývajú. Participáciu definuje predovšetkým ako aktivitu mladých ľudí s cieľom vyjadriť svoj názor na veci verejné a ovplyvniť ich. Popisuje rôzne modely participácie a definuje možné výzvy do budúcnosti.

Svetová správa o mládeži za rok 2005 (dokument v anglickom jazyku)

<http://www.un.org/esa/socdev/unyin/wpayparticipation.htm>

Dokument, ktorý v niekoľkých bodoch zdôrazňuje potrebu zapojiť mladých ľudí do tvorby rozhodnutí na celosvetovej úrovni, napríklad začlenením mladých do národných delegácií na Valné zhromaždenia OSN. Konštatuje, že v mnohých krajinách sú výrazom participácie rôzne formálne štruktúry, ktorých úlohou je obhajoba záujmov mladých ľudí. Zároveň však upozorňuje na fakt, že participácia mladých sa v súčasnosti objavuje aj v novej podobe, a to v prospech aktivít orientovaných na konkrétne tematické otázky a na poskytovanie konzultácií a služieb.

Európska únia

Nový impulz pre európsku mládež – Biela kniha

http://www.minedu.sk/DaM/DOCDaM/biela_kniha.pdf

Dokument opisuje trendy v mládežníckej oblasti z európskej perspektívy. Zaoberá sa kľúčovými myšlienkami, ako je napríklad aktívne občianstvo pre mladých, rozvoj samostatnosti, participácia, informácie, dobrovoľnícka služba mladých atď. Definuje proces otvorenej metódy koordinácie ako jednej z foriem

účasti mladých na tvorbe rozhodnutí vo veciach verejných. Poskytuje tiež prehľad európskych aktivít zameraných na mládež.

Návrh spoločných cieľov Rady EÚ a Európskej komisie o participácii a informovanosti mladých ľudí

http://www.minedu.sk/DaM/DOCDaM/20050218_navrh_spolocnych_cielov_o_participacii.pdf

Dokument nadväzuje na Bielu knihu a upresňuje znenie niektorých jej častí. Je zameraný predovšetkým na ciele a význam participácie a informovanosti mladých ľudí. Spomína aj mechanizmus monitorovania.

Rada Európy

Revidovaná charta o participácii mladých ľudí na živote obcí a miest

<http://www.radaeuropy.sk/?revidovana-europska-charta-o-participacii-mladych-ludi>

Charta bola prijatá zástupcami miestnych a regionálnych samospráv v roku 1992, revidovaná bola v roku 2003. Sumarizuje odporúčania vo vzťahu k deťom a mládeži na miestnej a regionálnej úrovni, definuje oblasti, ciele a nástroje na ich dosiahnutie. Povzbudzuje mladých ľudí, aby využili príležitosť zúčastňovať sa na dianí a ovplyvňovať veci verejné.

Európsky rámec mládežníckej politiky

http://www.minedu.sk/DaM/DOCDaM/20050218_europsky_ramec_mladeznicej_politiky.doc

Dokument bol prijatý v roku 2004 Európskym riadiacim výborom pre mládež RE. Tvorí modernú koncepciu mládežníckej politiky a dáva odpovede na otázky, čo je to mládežnícka politika, aký má zmysel, ako ju realizovať. Predstavuje tri hlavné spôsoby uskutočňovania tohto konceptu – jedným z nich je aj vytváranie podmienok a rámcov pre akcie na regionálnej a miestnej úrovni.

Európska charta informácií pre mládež

http://www.minedu.sk/DaM/DOCDaM/20050428_Europska_charta_informacii_pre_mladez.doc

Charta informácií bola prijatá Európskou mládežníckou informačnou a poradenskou agentúrou ERYICA v Bratislave v roku 2004. Deklaruje princípy, na ktorých je založená všestranná práca s informáciami pre mládež: informovanie, poradenstvo, usmerňovanie, podpora, školenia a tréningy, vytváranie sietí.

Slovenská republika

Koncepcia štátnej politiky voči deťom a mládeži

http://www.minedu.sk/DaM/DOCDaM/koncepcia_st_politiky_vstah_DaM_d_o_2007.pdf

Tento dokument sa zameriava na mládež do 26 rokov. Formuluje ciele politiky štátu vo vzťahu k mládeži, ktorými sú, okrem iného, vytváranie podmienok na výchovu detí a mladých ľudí a podpora participácie mladých ľudí na kultúrnom, spoločenskom a politickom živote spoločnosti. Východiskom koncepcie boli najmä dokumenty prijaté na medzinárodnej alebo európskej úrovni.

Národná správa o politike mládeže v Slovenskej republike

<http://www.spravaomladezi.sk/Dokumenty/NS10.6.doc>

Správa je celoslovenským súhrnom a výsledkom práce odborníkov v oblasti mládeže a mládežníckej politiky. Monitoruje všetky stránky života mladých ľudí v Slovenskej republike, informuje o podmienkach, problémoch a prognózach v oblasti politiky vo vzťahu k mládeži. Zaoberá sa nástrojmi mládežníckej politiky v SR a obšírne sa venuje aj participácii a prístupu k informáciám.

Regionálne samosprávy v Slovenskej republike

Koncepcia rozvoja starostlivosti o mládež v Žilinskom samosprávnom kraji

http://www.zask.sk/files/odbory/skolstvo/84.Koncepcia_rozvoja_starostlivosti_o_mladvez_v_ZSK.pdf

Žilinský samosprávny kraj je zatiaľ jedinou regionálnou samosprávou, ktorá prijala vlastnú koncepciu rozvoja starostlivosti o mládež. Predpokladá možnosti zapojenia sa mladých ľudí do procesu participácie.

Obecné samosprávy v Slovenskej republike

Koncepcia ochrany a podpory detí a mládeže v meste Prievidza do roku 2007

<http://prievidza.sk/new/dokumenty/mladez/02.doc>

Koncepcia definuje podmienky podpory rozvoja osobnostných vlastností mladých ľudí, vytvára podmienky na optimálny telesný, duševný a občiansky vývoj mladej generácie a na využitie jej tvorivého potenciálu pri vývoji mestskej spoločnosti.

Zásady vzťahov hlavného mesta SR Bratislavy k deťom a mládeži

<http://www.bratislava.sk>

Významné internetové stránky a podstránky v oblasti mládežníckej politiky

Rada mládeže Slovenska

www.mladez.sk

Združenie informačných a poradenských centier mladých

www.zipcem.sk

Ministerstvo školstva SR

www.minedu.sk

Iuventa – príspevková organizácia MŠ SR

www.iuventa.sk

Rada Európy

www.radaeuropy.sk

Európska únia – sekcia vzdelávania, odbornej prípravy a mládeže

http://europa.eu.int/pol/educ/index_sk.htm

Organizácia spojených národov – mládežnícka sekcia (v anglickom jazyku)

<http://www.un.org/esa/socdev/unyin/wpaparticipation.htm>

REVIDOVANÁ EURÓPSKA CHARTA O PARTICIPÁCII MLADÝCH ĽUDÍ NA MIESTNOM A REGIONÁLNOM ŽIVOTE

Charta bez statusu dohovoru

Prijatá Kongresom miestnych a regionálnych samospráv Európy (10. zasadanie – 21. máj 2003 – Príloha k odporúčaniu 128)

Úvod

Základ, ktorý neskôr viedol až k revidovanej Európskej charte o participácii mladých ľudí na miestnom a regionálnom živote, bol položený na prvej a druhej konferencii o politike mládeže organizovanej Stálou konferenciou miestnych a regionálnych samospráv Európy v Lausanne (jún 1988) a v Llangollene (september 1991). Čoskoro, v marci 1992, prijala Stála konferencia Rezolúciu 237 a Článok 22, ktorým Chartu prevzala.

K oslave 10. výročia Európskej charty o participácii mladých ľudí na miestnom a regionálnom živote zorganizoval Kongres miestnych a regionálnych samospráv Rady Európy v spolupráci s Riaditeľstvom pre mládež a šport Rady Európy konferenciu s názvom „Mladí ľudia – Aktéri vo vlastnom meste a regióne“. Všeobecným zámerom konferencie konajúcej sa 7. a 8. marca 2002 v Krakove bolo zhodnotiť pokrok, ktorý sa udial v oblasti participácie mládeže počas desaťročnej existencie Charty, diskutujúc o spôsoboch ďalšej podpory participácie mládeže, medzi iným šírením praktických skúseností.

Účastníci konferencie prijali Krakovskú deklaráciu, ktorou potvrdzujú, že mladí ľudia sú občanmi obcí a regiónov, v ktorých žijú, v rovnakej miere ako ktorákoľvek iná veková skupina, a preto musia mať prístup k všetkým formám spolupodieľania sa v spoločnosti. Úloha mladých ľudí na rozvoji demokratickej spoločnosti v rámci miestneho a regionálneho verejného života bola znova odsúhlasená a potvrdená. Navyše, konferencia predstavila príspevok k integrovanému projektu Rady Európy „Fungovanie demokratických inštitúcií“.

Účastníci požadovali aj zodpovedať nové výzvy postavené pred mladých ľudí v súčasnej spoločnosti. Následne žiadali EKMRS a Poradný výbor pre otázky mládeže, aby vymenovali odborníkov na prípravu návrhu zmeny Európskej charty o participácii mladých ľudí na miestnom a regionálnom živote, a tiež, aby zodpovedala novým výzvam dvadsiateho prvého storočia takými ako informačná spoločnosť a nedostatok bezpečnosti v mestách.

Pracovné stretnutia sa konali na konci roka 2002 a začiatkom roka 2003. Rokovania týchto pracovných skupín poskytli základ súčasnej verzii Charty. Táto verzia Charty je rozdelená na tri časti. Prvá poskytuje miestnym a regionálnym samosprávam smernice ako viesť politiky pôsobiace na mladých ľudí v mnohých oblastiach. Druhá časť zabezpečuje nástroje na podporu participácie mladých ľudí. Nakoniec, tretia časť poskytuje rady, ako pripraviť inštitucionálne podmienky pre participáciu mladých ľudí.

Preambula

Aktívna účasť mladých ľudí na rozhodovaní a činnosti na miestnej a regionálnej úrovni je dôležitá, ak sme za budovanie viac demokratickej, širokej a prosperujúcej spoločnosti. Účasť na demokratickom živote ktoréhokolvek spoločenstva je viac než len právo voliť alebo kandidovať vo voľbách, hoci tie sú dôležitými prvkami. Účasť a aktívne občianstvo je o tom mať právo, prostriedky, priestor a možnosť, a kdekoľvek je to potrebné, podporu podieľať sa a ovplyvňovať rozhodnutia a zapojiť sa do činnosti a aktivít tak, ako aj prispievať k budovaniu lepšej spoločnosti.

Miestne a regionálne samosprávy, ako orgány najbližšie k mladému človeku, majú zohrávať veľmi dôležitú úlohu v podporovaní zapojenia mládeže. Tým si môžu miestne a regionálne samosprávy zabezpečiť, že mladí ľudia nebudú iba počuť a učiť sa o demokracii a občianstve, ale radšej sami mať možnosť ich aj uplatňovať. Účasť mladých predsa nie je iba vecou prípravy aktívnych občanov alebo budovania demokracie do budúcnosti. To podstatné, ak má mať zapojenie sa pre mladých ľudí význam, je, že môžu ovplyvniť a formovať rozhodnutia a opatrenia, kým sú mladí a nie len v neskoršom období života.

Keď miestne a regionálne orgány podporujú a propagujú zastúpenie mládeže, prispievajú tiež k sociálnej integrácii mladých ľudí, pomáhajú im zaoberať sa výzvami a tlakmi mladosti, ale aj s výzvami modernej spoločnosti, v ktorej často prevláda anonymita a individualizmus. Akokoľvek, aby bolo podieľanie sa mládeže na miestnom a regionálnom živote úspešné, trvalé a zmysluplné, vyžaduje si viac než len zmenu alebo prepracovanie politického a administratívneho systému. Ktorákoľvek politika alebo postup navrhnutý na podporu spolupodieľania sa mládeže musí zaisťovať, že kultúrne prostredie rešpektuje mladých ľudí a musí tiež brať do úvahy rôzne potreby, okolnosti a nároky mladých ľudí. Musí zahŕňať aj isté prvky zábavy.

Princípy

1. Účasť mladých ľudí na miestnom a regionálnom živote musí predstavovať časť globálnej politiky participácie občanov vo verejnom živote ako vytyčuje členským štátom) v Odporúčaní Výboru ministrov Rec (2001) 19 o účasti občanov na miestnom verejnom živote.
2. Miestne a regionálne orgány sú presvedčené, že všetky sektorové politiky by mali mať mládežnícky rozmer. Z toho dôvodu sa pokúsia prispôbiť ustanoveniam tejto charty a implementujú do nich rôzne formy participácie, ktoré vedú ku konzultáciám a spolupráci s mladými ľuďmi a ich zástupcami.
3. Princípy a rôzne formy participácie, ktoré háji táto charta, sa vzťahujú na všetkých mladých ľudí bez diskriminácie V záujme toho, by mala byť venovaná osobitná pozornosť podpore účasti mladých ľudí zo znevýhodnených oblastí spoločnosti a z etnických, národnostných, sociálnych, sexuálnych, kultúrnych, náboženských a jazykových menšín na miestnom a regionálnom živote

Časť I : Sektorové politiky

1.1 Politika športu, voľného času a spoločenského života

4. Miestne a regionálne samosprávy by mali podporovať sociálno-kultúrne činnosti organizované mládežníckymi združeniami a organizáciami, mládežníckymi skupi-

nami a spoločenskými centrami, ktoré sú spolu s rodinou, školou alebo pracoviskom jedným z pilierov sociálnej súdržnosti v obciach a regiónoch; tie sú ideálnym spôsobom participácie mládeže a začlenenia mládežníckej politiky v oblasti športu, kultúry, remesiel a obchodu, umenia a ďalších foriem tvorby a vyjadrenia ako aj v oblasti sociálnych činností.

5. Miestne a regionálne samosprávy by mali v záujme rozšírenia oblastí mládežníckych združení v obciach a regiónoch poskytovať vhodné opatrenia na podporu tých organizácií a združení, ktoré organizujú výcvik vedúcich mládežníckych klubov a organizácií ako aj mladých pracovníkov, hrajúcich významnú úlohu v živote obcí a regiónov.

6. Miestne a regionálne samosprávy by mali povzbudzovať združenia, aby podporovali aktívnu účasť mladých ľudí vo svojich štatutárnych orgánoch.

1.2 Politika podpory zamestnanosti a boja s nezamestnanosťou

7. Ekonomické a sociálne podmienky, v ktorých mladí ľudia žijú, vplyvajú na ich vôľu a schopnosť participovať vo svojej miestnej komunite. Keď sú mladí ľudia nezamestnaní, alebo žijú v biede, majú menšiu túžbu, prostriedky a spoločenskú podporu byť aktívnymi občanmi na miestnom a regionálnom živote. Mladí ľudia, ktorí sú nezamestnaní, sú pravdepodobne najviac vylúčení zo spoločnosti, a tak by mali miestne a regionálne samosprávy rozvíjať politiku a podporovať iniciatívy na zníženie nezamestnanosti mládeže.

8. Miestne a regionálne samosprávy by preto mali:

- i. rozvíjať politiku a programy v súlade s mladými ľuďmi (zahnúť tých, ktorí sú nezamestnaní alebo im hrozí strata zamestnania), miestnych zamestnávateľov, obchodné združenia, vzdelávanie, výcvikové a zamestnávateľské orgány a mládežnícke organizácie, aby sa venovali príčinám nezamestnanosti mládeže a podporovali možnosti zamestnania pre mladých ľudí;
- ii. zakladať miestne zamestnávateľské centrá na poskytovanie špeciálnej pomoci a podpory mladým nezamestnaným ľuďom nájsť si zmysluplnú a stabilnú prácu. Mladí ľudia by mali mať právo angažovať sa v riadení týchto centier, ak si to želajú;
- iii. podporovať zakladanie, podnikov, spoločností a družstiev mladými ľuďmi alebo skupinami mladých ľudí poskytnutím financovania a ďalšou podporou ako prevádzkové priestory, vybavenie, výcvik a profesionálne poradenstvo;
- iv. povzbudzovať experimentovanie mladých ľudí so sociálnou ekonomikou, obecnými svojpomocnými iniciatívami a združeniami

1.3 Politika mestského prostredia a sídlisk, politika bývania a doprava

9. Obce a regióny by mali so zástupcami organizácií mládeže spolupracovať na podmienky na rozvíjanie mestského životného prostredia na základe ucelenejšieho a menej rozčleneného životného prostredia, ktoré vedú k sociálnej interakcii a k rozvoju vysokokvalitných verejných priestorov.

10. Miestne a regionálne správy majú povinnosť sledovať politiku bývania a mestského životného prostredia, aby umožnili úzku spoluprácu mladých ľudí a poradenských zložiek ako sú v obci a regióne zvolení poslanci, rozhodujúci hospodárski činitelia, vedúci občianskych združení a architekti. Ich cieľom je:

- i. spracovať programy harmonickejšieho životného prostredia vhodnejšieho pre osobnú seberealizáciu a skutočnú solidaritu medzi generáciami,
- ii. rozvinúť politiku sústredenú na mestské prostredie, ktorá bude v navrhovaní programov výstavby a renovácie rešpektovať pôvodnú sídelnú zástavbu a existujúcu sociálnu a interkultúrnu situáciu obyvateľstva.

11. V úzkej spolupráci s organizáciami mládeže, organizáciami majiteľov vlastníctiev byty a nájomcov a/alebo organizáciami bývajúcich, agentúr sociálneho bývania a sociálnych pracovníkov, by miestne a regionálne samosprávy mali podporovať, alebo v rámci existujúcich sociálnych štruktúr rozvíjať:

- i. miestne informačné centrá o bývaní pre mladých ľudí;
- ii. miestne systémy (napr. nízke úvery, pôžičkové garančné systémy) na pomoc mladým ľuďom získať prístup k bývaniu.

12. Mobilita mladých ľudí je možná cez ľahký prístup k doprave, ktorej sú hlavnými užívateľmi. Táto mobilita je nevyhnutná pre spoluúčasť na sociálnom živote a aby sa stali plnoprávnymi občanmi.

13. Mladí ľudia by preto mali byť zapojení do organizácie verejnej dopravy na oboch úrovniach – miestnej aj regionálnej. Najviac znevýhodneným mladým ľuďom by mali umožniť cestovať osobitne upravené tarify.

14. Mobilita a doprava sú základnou nevyhnutnosťou pre kvalitu života na vidieku a nie len potrebou na umožnenie participácie. Miestne a regionálne samosprávy by preto mali podporovať iniciatívy vidieckej dopravy, ktoré sa snažia zabezpečiť dopravné služby (verejné alebo súkromné, individuálne alebo kolektívne) a zvyšovať mobilitu na vidieku pre skupiny akými sú mladí ľudia, ktorí sú práve vylúčení kvôli nedostatku dopravných prostriedkov.

1.4 Politika v oblasti výchovy a vzdelávania podporujúca účasť mládeže

15. Škola je inštitúciou, v ktorej mladí ľudia nielen že strávia významnú časť svojho života a kde prechádzajú oficiálnym vzdelávacím programom. ale aj miestom, kde sa formuje mnoho z ich názorov a pohľadov na život. Je dôležité, aby sa mladí ľudia učili o participácii a demokracii počas školy a aby bolo vyučovanie o demokracii, participácii a občianstve k dispozícii a náležite zabezpečené. Ale škola musí byť aj miestom, kde si mladí ľudia vyskúšajú demokraciu v praxi a kde je ich účasť na rozhodovaní podporovaná, povzbudzovaná a považovaná za efektívnu. Preto:

- i. miestne a regionálne samosprávy by mali podporovať účasť mladých ľudí na školskom živote. Mali by poskytovať finančnú a inú podporu ako aj priestory na stretávanie, aby umožnili mladým ľuďom zakladať demokratické školské študentské združenia. Tieto združenia by mali byť nezávislé a samosprávne, a ak chcú, mali by mať právo zúčastňovať sa na rozhodnutiach týkajúcich sa riadenia školy v spolupráci s učiteľmi a školskými orgánmi.
- ii. tam, kde sú miestne a regionálne orgány zodpovedné za školské osnovy, mali by sa uisťovať, že študenti a študentské združenia majú priebežné informácie o osnovách a ich rozvoji. Mali by sa tiež ubezpečiť, že občianska a politická výchova je zahrnutá do školských osnov a dáva potrebný dôraz a zdroje do vzdelávacieho programu všetkých študentov.

1.5 Politika mobility a výmeny

16. Miestne a regionálne samosprávy by mali podporovať tie združenia a skupiny, ktoré napomáhajú mobilite mladých ľudí (mladí pracovníci, študenti alebo dobrovoľníci) cez politiku výmeny a rozvíjajú budovanie siete politiky a uvedomovanie si európskeho občianstva.

17. Miestne a regionálne samosprávy by mali povzbudzovať mladých ľudí, ich organizácie a školy, aby sa aktívne spolupodieľali na medzinárodnej spolupráci, všetkých druhoch výmeny a európskych systémoch. Tieto orgány by mali byť pripravené poskytnúť finančnú pomoc v záujme podpory znalostí cudzích jazykov a medzinárodnej kultúrnej výmeny rovnako ako aj výmeny skúseností.

18. Mali by zahrnúť mladých ľudí a/alebo ich predstaviteľov do výborov pre spoluprácu a ďalších orgánov zodpovedných za realizáciu týchto výmen.

1.6 Politika zdravotníctva

19. S ohľadom na podporu vzniku a uplatňovania projektov pochádzajúcich od mladých ľudí, ktoré majú význam pre vývoj celkovej zdravotnej situácie a dynamiku života spoločnosti, sa miestne a iné regionálne správne orgány zavazujú vytvárať alebo rozvíjať inštitucionálne mechanizmy na konzultácie medzi organizáciami mládeže, zvolenými poslancami ako aj sociálnymi a odbornými partnermi, ktorí zabezpečujú sociálne alebo zdravotné služby.

20. Obce a regióny, vzhľadom na ohrozenie mládeže konzumáciou drog a alkoholu, založia, rozšíria alebo budú pomáhať rozvíjať informačné a poradenské služby pre mladých ľudí postihnutých týmito problémami v spolupráci s predstaviteľmi organizácií mládeže tak, ako aj podporovať výcvikové programy pre sociálnych pracovníkov a vodcov združení, ktoré sa starajú o prevenciu a liečbu postihnutých mladých ľudí.

21. Obce a regióny, vzhľadom na rast pohlavne prenášaných chorôb, podniknú kroky na zosilnenie informačných kampaní a preventívne opatrenia zacielené na mládež na podporovanie ducha solidarity v spoločnosti obce, ktoré sa prejaví v sociálnych vzťahoch v prekonávaní moralistických predsudkov a segregácie. Mladí ľudia a zástupcovia miestnych organizácií mládeže majú byť organicky zapojení do procesov tvorby a realizácie informácií a programov činnosti.

1.7 Politika rovnosti medzi pohlaviami

22. Miestne a regionálne orgány by mali ako súčasť svojich politík na vytvorenie optimálnych podmienok pre účasť žien a mužov na miestnych a regionálnych záležitostiach zvyhodňovať a podporovať prístup mladých mužov a žien na riadiace pozície v profesionálnom živote, združeniach, politike a miestnych a regionálnych samosprávach.

23. Obecné a regionálne samosprávy by mali v rámci svojich možností už od raného detstva podporovať vzdelávaciu a výchovnú politiku rovnosti žien a mužov.

24. Miestne a regionálne samosprávy by mali na podporu politiky rovnosti mužov a žien:

- i. vypracovať strednodobý plán, ktorého cieľom je odstrániť nerovnosti medzi mladými mužmi a mladými ženami;
- ii. uskutočňovať a hodnotiť opatrenia, ktoré podporia rovnaké príležitosti pre dievčatá a mladé ženy.

25. Táto politika by mala v rámci dosiahnutia svojho cieľa umožniť dievčatám a mladým ženám:

- i. získať podrobné informácie o výcvikových školeniach vedúcich k profesionálnej kvalifikácii;
- ii. ponúknuť štipendia a špeciálnymi študijnými kurzami získať profesijné schopnosti v povolaniach vrátane tých, ktoré sú tradične zastúpené mužmi;
- iii. na základe kvóty pracovných miest určených pre ženy ich poveriť zodpovednosťou na najvyššej úrovni a tak pripraviť na zvládnutie verejných záležitostí;
- iv. zavádzať finančné opatrenia v oblasti sociálnych služieb, ktoré pomáhajú dievčatám a mladým ženám.

1.8 Osobitná politika pre vidiecke oblasti

26. Aby podporili účasť mládeže, musia brať miestne a regionálne samosprávy počas zakladania a rozvoja opatrení a činností do úvahy rozdielne potreby mladých ľudí vo vidieckych oblastiach. Preto by mali:

- i. zaisťovať, že politika vzdelávania, zamestnania, bývania, dopravy a ďalších oblastí odráža a venuje sa špeciálnym potrebám mladých ľudí žijúcich na vidieku. Tieto politiky by mali napomáhať mladým ľuďom, ktorí chcú žiť na vidieku, aby tak urobili. Mladí ľudia, žijúci vo vidieckych oblastiach, by nemali znášať alebo očakávať nižšiu úroveň sociálnych služieb a výhod ako tí, ktorí žijú v mestských oblastiach.
- ii. poskytovať finančnú a ďalšiu podporu mládežníckym organizáciám a ďalším obecným organizáciám aktívnym vo vidieckom prostredí. Tieto organizácie môžu podnecovať sociálny a kultúrny život vo vidieckych spoločenstvách a môžu byť dôležitým spoločenským vyžitím pre mladých ľudí. Mládežnícke a iné spoločenské organizácie nezohrávajú dôležitú úlohu len v povzbudzovaní účasti mládeže, môžu tiež zlepšiť kvalitu života a bojovať s problémami akou je vidiecka izolácia.

1.9 Politika prístupu ku kultúre

27. Umenie a kultúra existujú v podobe, ktorá sa neustále mení podľa vkusu, miest a času. Sú však súčasťou minulého, prítomného a budúceho súkromného a kolektívneho dedičstva, ku ktorému generácie postupne prispievajú. Do určitej miery sú odrazom každej spoločnosti. Mladí ľudia svojím kultúrnym životom a svojou schopnosťou iniciatívy, skúmania a inovácie budujú a zohrávajú úlohu v tomto kultúrnom rozvoji. Preto je dôležité umožniť im prístup ku kultúre vo všetkých jej podobách a podporiť ich možnosti tvorivej činnosti vrátane nových oblastí.

28. Miestne a regionálne samosprávy by preto mali v spolupráci s mladými ľuďmi a ich organizáciami prijať politiku koncipovanú tak, aby im umožnila stať sa kultúrnymi činiteľmi s prístupom k vedomostiam, praktizovaniu kultúry a tvorivej činnosti na miestach využívajúc metódy navrhnuté pre tento účel.

I.10 Politika udržateľného rozvoja a životného prostredia

29. Tvárou v tvár k čoraz viditeľnejšiemu poškodeniu životného prostredia by miestne a regionálne samosprávy mali venovať finančnú podporu na vzdelávacie projekty v školách a združeníach, aby sa zvýšilo uvedomenie si problémov životného prostredia.

30. Uvedomením si, že problémy životného prostredia sa týkajú predovšetkým mladých ľudí, ktorí budú musieť v budúcnosti prekonávať následky chýb minulosti, by mali miestne a regionálne samosprávy podporovať aktivity a projekty, ktoré napomáhajú udržateľnému rozvoju a ochrane životného prostredia, a ktoré zapájajú mladých ľudí a ich organizácie.

I.11 Politika boja proti násiliu a zločinu

31. Pripomínajúc, že obeť kriminality a násilia sú často mladí ľudia a uznaním nevyhnutnosti hľadania adekvátnych odpovedí na kriminalitu a násilie v súčasnej spoločnosti, rovnako ako potreba zapojenia mladých ľudí priamo do boja s týmito problémami;

32. Miestne a regionálne orgány by mali:

- i. zahrnúť mladých ľudí do výborov prevencie kriminality, ak tie existujú;
- ii. pracovať najmä s mladými ľuďmi, ktorým hrozí, že sa zapoja do kriminality alebo ktorí sa už do nej zapojili;
- iii. bojovať proti rasisticky motivovanému násiliu všetkými dostupnými prostriedkami;
- iv. riešiť všetky formy násilia na školách. To by malo prebiehať v spolupráci so všetkými príslušnými činiteľmi akými sú vzdelávacie a policajné orgány, učitelia, rodičia a samotní mladí ľudia;
- v. prispievať na vytvorenie sietí združení a projektov podporujúcich toleranciu a projekty proti násiliu ako v školách, tak aj mimo nich;
- vi. urobiť maximum na ochranu mladých ľudí pred sexuálnym vykorisťovaním, zneužívaním alebo inými formami týrania a stanoviť štruktúry, ktoré poskytnú psychologickú a fyzickú podporu a spoľahlivé poradenstvo obetiam

33. Miestne a regionálne samosprávy prispievajú pri realizácii spomínaného k budovaniu prostredia dôvery a rešpektu medzi mladými ľuďmi a verejnými orgánmi takými ako polícia.

I.12 Anti-diskriminačná politika

34. Miestne a regionálne samosprávy majú aktívne zabezpečovať ľudské práva a opatrenia proti diskriminácii menšín (vrátane ich mladých členov) alebo mladým ľuďom s postihnutím a ostatným skupinám obyvateľstva, ktoré by mohli trpieť diskrimináciou a mali by podporovať rozvoj multikultúrnych spoločenských integráciou menšín s prihliadnutím na ich odlišné potreby a zvyky, kultúru a životný štýl.

35. V tomto kontexte majú miestne a regionálne samosprávy:

- i. schváliť alebo posilniť antidiskriminačnú legislatívu s cieľom zabezpečiť rovnakú dostupnosť pre všetkých občanov na verejné miesta, odborné školenia, k vzdelaniu, ubytovaniu, kultúrnym aktivitám a ďalším oblastiam života. Taký

- prístup má byť sledovaný a zaručovaný kolektívnymi orgánmi zahrňujúcich zástupcov miestnej vlády, zástupcov menšín a samotných mladých ľudí.
- ii. pestovať dialóg medzi náboženstvami, multikultúrnu a antirasistickú výchovu a výchovu proti diskriminácii ako súčasť školských učebných osnov.

1.13 Politika v oblasti sexuálneho života

36. Počas svojho prechodu z detskej závislosti od rodiny, školy, náboženskej komunity alebo iných „autorít“ smerom k samostatnému dospelému životu môžu byť mladí ľudia postavení pred rôzne sporné otázky spojené s ich súkromnými vzťahmi (vnútri rodiny alebo blízkeho okruhu, so svojimi rovesníkmi, so svojimi priateľmi alebo partnermi). Prejavovanie a skúsenosti so sexualitou nie sú vždy ľahké, hlavne ak nie sú pripravení si to priznať. Okrem toho, je tu neustála ignorácia problémov okolo sexuálneho zdravia a nedôvera k oficiálnym postojom týkajúcich sa rizík určitých sexuálnych správanií.

37. Aby sa pomohlo mladým ľuďom nájsť si svoju cestu v tejto oblasti k zdravému a plnohodnotnému citovému životu, miestne a regionálna samosprávy by mali v spolupráci s rodičmi, školami a organizáciami špecializujúcimi sa na túto oblasť povzbudzovať a podporovať:

- i. nedirektívnu sexuálnu výchovu v školách;
- ii. organizácie a služby ponúkajúce informovanosť o vzťahoch, sexuálnych metódach a rodinnom plánovaní;
- iii. skupinovú prácu v tejto oblasti.

38. Mladí ľudia by mali byť aktívne zapájaní do plánovania, realizovania a hodnotenia informovanosti a ďalších služieb zameraných na mladých ľudí v tejto oblasti.

1.14 Politika prístupu k právam a právnym predpisom i

39. Aby bolo možné žiť spolu, spoločenstvá sú založené na pravidlách, ktoré musia byť rešpektované všetkými. V demokratickej spoločnosti sú tieto pravidlá prejednané a schválené zvolenými zástupcami občanov a majú konkrétne znenie hlavne v legislatívnych textoch, ktoré dávajú práva a povinnosti všetkým ľuďom.

40. Ako počet týchto textov narastá, je čím ďalej tým viac problematickejšie pre jednotlivca poznať, rešpektovať a uplatňovať ich, takto sa vytvára nerovnosť medzi občanmi. Mladí ľudia sú pochopiteľne znepokojení týmto fenoménom.

41. Miestne a regionálne samosprávy by preto mali mladým ľuďom uľahčovať prístup k ich právam:

- i. rozvojom ich vedomostí cez šírenie informácií najmä v školách, skupinách a informačných službách;
- ii. uplatnením ich práv podporovaním služieb, ktoré sú navrhnuté na prácu popri mladých ľuďoch, ktorí si to želajú;
- iii. umožnením spolupodieľania sa mladých ľudí na zostavovaní nových predpisov.

Časť II: Nástroje pre spoluúčasť mládeže

42. Na dosiahnutie skutočnej účasti mládeže musí byť mladým ľuďom daný k dispozícii určitý počet nástrojov. To znamená rozvíjať účastnícke školenia pre mladých

ľudí, udržiavať ich informovaných, poskytovať prostriedky komunikácie, podporovať ich projekty, uznať a dať jednoznačnejšie stanovisko mladým ľuďom, ktorí sa venujú spoločenským problémom a dobrovoľníckej práci. Účasť naberá na plnom význame len tam, kde je uznávaná úloha mladých ľudí v politických stranách, odboroch a združeniach a predovšetkým, kde je snaha podporovať mládežnícke združenia založené s mladými ľuďmi a samotnými mladými ľuďmi.

II.1 Školenie v participácii mládeže

43. Miestne a regionálne samosprávy, uvedomujúc si dominantnú úlohu, ktorú zohrávajú školy v živote mladého človeka, by mali v školskom prostredí poskytovať podporu a školenie o participácii mládeže, ľudských právach a o neformálnom učení na školách. Mali by tiež poskytovať výcvik a podporu účasti mladých ľudí v spoločenskom živote a v miestnom spoločenstve podporovaním:

- i. odborného školenia o realizácii participácie mládeže pre učiteľov a ľudí, ktorí pracujú s mládežou;
- ii. všetkých foriem spolupodieľania sa žiakov v školách;
- iii. programov občianskej výchovy na školách; iv. skupinového vzdelávania – poskytovaním potrebného priestoru a prostriedkov a podporou výmeny praktických skúseností.

II.2 Informovanie mladých ľudí

44. Informovanosť je často kľúč k participácii a právo mladých ľudí mať prístup k informáciám o možnostiach a záležitostiach, ktoré sa ich týkajú, je čoraz viac uznávané v oficiálnych európskych a medzinárodných dokumentoch a nie len v súvislosti s miestnym a regionálnym životom.

45. Na to, aby sa mladí ľudia zúčastnili na aktivitách a živote svojho spoločenstva a aby mali prospech zo služieb a možností, ktoré sú na nich zamerané, musia o nich vedieť. Účasť na aktivitách a projektoch, ktoré ich zaujímajú, a ktoré si sami organizujú, je často krokom v procese povzbudzujúcim ich väčšie angažovanie v spoločnosti, vrátane jej politického života.

46. Miestne a regionálne samosprávy by preto mali podporovať a zlepšovať existujúce informačné a poradenské centrá pre mladých ľudí, aby zaistili, že poskytujú kvalitné služby, ktoré uspokojujú potreby vyslovené mladými ľuďmi. Tam, kde takéto centrá neexistujú, mali by miestne a regionálne samosprávy a ďalší príslušní činitelia podporovať a napomáhať vytvorenie adekvátnych informačných služieb pre mladých ľudí, okrem iného cez existujúce štruktúry také ako školy, mládežnícky servis a knižnice. Osobitné prostriedky by mali byť venované na uspokojenie informačných potrieb pre skupiny mladých ľudí, ktorí majú ťažkosti v prístupe k informáciám (jazykové bariéry, žiadny prístup k internetu, atď.).

47. Informačné služby pre mladých ľudí musia byť v súlade s istými profesionálnymi zásadami a normami². Verejné orgány majú garantovať také normy a podporovať ich neustále zlepšovanie, pokiaľ je možné v súlade so súborom národných (alebo regionálnych) odsúhlasených kvalitatívnych opatrení a noriem. Mladí ľudia by mali mať možnosť zúčastňovať sa na príprave, zavádzaní a hodnotení aktivít a produktov mládežníckych informačných centier/služieb a byť zastúpení v ich riadiacich orgánoch.

II.3 Podpora účasti mládeže cez informačné a komunikačné technológie

48. Informačné a komunikačné technológie môžu ponúknuť nové možnosti informovania a umožnenia participácie mladých ľudí. Môžu byť využité na výmenu širokého množstva informácií a vďaka svojej interaktivite zvýšiť účasť mladých ľudí. Miestne a regionálne samosprávy by preto mali využívať tieto technológie vo svojej informačnej a participačnej politike za podmienok, že prístup k nim je garantovaný všetkým mladým ľuďom v zmysle prístupových miest a školení v týchto nových pomocných programoch.

II.4 Podpora participácie mladých ľudí v médiách

49. Keď sú mladí ľudia hlavnými spotrebiteľmi, môžu byť tiež činiteľmi v tejto oblasti zvyšovaním možností, ktoré dostávajú, aby sa vyjadrili a zúčastnili pri tvorbe informácií dodávaných médiami. Tým, že sa zaoberajú určitými témami, svojím spôsobom umožňujú poskytovať odlišné a často viac prístupnejšie informácie pre svojich rovesníkov. Táto účasť tiež umožňuje mladým ľuďom porozumieť budovaniu informovanosti a rozvíjať potrebnú schopnosť kritiky.

50. Miestne a regionálne samosprávy by preto mali podporovať tvorbu a pôsobenie médií (rádio, televízia, písomnú a elektronickú tlač, atď.) rozvíjanú mladými ľuďmi a pre mladých ľudí rovnako ako dôležité výcvikové programy.

II.5 Povzbudzovanie mladých ľudí prevziať dobrovoľnícku prácu a venovať sa spoločenským problémom

51. Mladí ľudia by mali byť podporovaní a povzbudzovaní v zapájaní sa do dobrovoľníckej činnosti. V čase, keď sú mladí ľudia pod vzrastajúcim tlakom realizovať sa a uspieť ako jednotlivci vo vzdelaní a vo svete práce, je veľmi dôležité, aby bolo dobrovoľníctvo podporované a uznávané. Preto by miestne a regionálne samosprávy mali:

- i. podporovať zakladanie dobrovoľníckych centier a rozvíjať iniciatívy zamerané na podporu a povzbudzovanie zapojenia sa mladých ľudí do dobrovoľníckych aktivít ako informačné a propagačné kampane.
- ii. v spolupráci s mladými ľuďmi, dobrovoľníckymi organizáciami, vzdelávacími orgánmi a zamestnávateľmi rozvíjať systémy, ktoré uznávajú a potvrdzujú dobrovoľnícku činnosť v oficiálnom vzdelávacom systéme a v zamestnaní.

II.6 Podpora projektov a iniciatív mladých ľudí

52. Prostredníctvom svojich nádejí a túžob majú mladí ľudia mnoho predstáv, ktoré by mohli byť uvedené do projektov a miestnych aktivít, prospešných pre všetkých. Ak dostanú tieto projekty patričnú podporu, ich úspechy rovnako ako chyby, môžu tiež pomôcť mladým ľuďom rozvíjať svoj zmysel pre zodpovednosť a svoju autonómiu a týmto sa stanú spoločenskými činiteľmi. Miestne a regionálne samosprávy by preto mali uľahčiť zavedenie týchto projektov, či už sú malé alebo rozsiahle, umožniť im byť vo svojom konaní sprevádzaní profesionálmi a mať prístup k finančnej, materiálnej a technickej pomoci.

II.7 Podpora organizácií mladých ľudí

53. Mládežnícke organizácie sú jedinečné v tom, že sú v prvom rade zamerané na

odzrkadľovanie názorov a plnenie potrieb a záujmov mladých ľudí. Takisto poskytujú priestor, v ktorom sa mladí ľudia môžu učiť a skúsiť možnosti a výzvy participácie na rozhodovaní a aktivitách s ďalšími mladými ľuďmi. Môžu to byť organizácie s vnútorným usporiadaním alebo neformálne skupiny mladých ľudí. Je dôležité, aby mladí ľudia mali možnosť zapojiť sa do mládežníckych organizácií podľa svojho výberu vo svojom spoločenstve, ak si to prajú. Mladí ľudia by mali mať tiež právo a podporu v zakladaní svojich vlastných organizácií, ak chcú. Preto:

- i. miestne a regionálne samosprávy by mali mať osobitný rozpočet navrhnutý výhradne na podporu mládežníckych organizácií, ktoré vykonávajú činnosti, poskytujú služby alebo vystupujú ako hlas mladých ľudí v spoločenstve a zasadujú sa o ich prospech. Prednosť by sa mala dať organizáciám, ktoré vedú mladí ľudia a sú pre mladých ľudí a/alebo majú metódy a vhodné systémy, ktoré umožňujú aktívnu participáciu mládeže;
- ii. miestne a regionálne samosprávy by mali rozvíjať princíp spoločného riadenia Rady Európy a systém rozhodovania v spolupráci s mladými ľuďmi a mládežníckymi organizáciami v oblasti politiky významnej pre mladých ľudí. Je dôležité, aby tam, kde sú také štruktúry spoločného riadenia, boli mladí ľudia a mládežnícke organizácie rešpektovaní ako plnohodnotní partneri a mali tiež možnosť nezúčastniť sa, ak si tak prajú.

II.8 Mládežnícka účasť v mimovládnych organizáciách (MVO) a politických stranách

54. Pulzujúci, nezávislý a aktívny mimovládny sektor je podstatným prvkom ktorejkoľvek skutočne demokratickej spoločnosti. Je tiež dôležité, aby ostatné odvetia občianskej spoločnosti ako politické strany boli silné a aktívne na miestnej a regionálnej úrovni. Účasť na demokratickom živote v ktorejkoľvek krajine, regióne, oblasti je viac než len voľba každých niekoľko rokov. Preto je účasť v mimovládnych organizáciách a politických stranách tak dôležitá, pretože tieto systematicky pomáhajú občanom zapojiť sa a ovplyvňovať rozhodnutia a činnosť. Preto je rozhodujúce, aby boli mladí ľudia povzbudzovaní a podporovaní zúčastňovať sa na spoločenskom živote vo svojich lokalitách.

55. Miestne a regionálne samosprávy by mali poskytovať finančné a ďalšie zdroje mimovládny organizáciám, ktoré aktívne podporujú účasť mladých ľudí na svojich činnostiach, v demokratických štruktúrach rozhodovania a pracovných postupov.

56. Miestne a regionálne samosprávy by mali v spolupráci s politickými stranami a nestranickým spôsobom vo všeobecnosti napomáhať zapájaniu mladých ľudí do systému politických strán a podporovať osobitné činnosti také ako výcvik.

Časť III: Inštitucionálna účasť mladých ľudí na miestnych a regionálnych záležitostiach

57. Aby sa uskutočnili sektorové politiky vytýčené v prvej časti, mali by miestne a regionálne samosprávy vytvoriť vhodné štruktúry alebo urobiť opatrenia umožňujúce participáciu mladých ľudí na rozhodnutiach a diskusiách, ktoré ich ovplyvňujú.

58. Tieto štruktúry budú nadobúdať rozličné formy podľa úrovne, na ktorom sú založené, od obce, mesta, mestského okolia až po veľkomesto alebo dokonca región. Mali by vytvárať podmienky pre efektívny dialóg a spoluprácu medzi mladými ľuďmi a miestnymi a regionálnymi orgánmi a umožniť mladým ľuďom a ich zástupcom byť plnohodnotnými činiteľmi v konaní, ktoré ich ovplyvňuje. Také štruktúry by mali byť spravídla reprezentatívne a stále, týkajúce sa všetkých záležitostí, o ktoré mladí ľudia prejavia záujem. Navyše, môže sa uvažovať o tom, že by sa mohla vytvoriť ad hoc štruktúra, aby sa o nejakej osobitnej záležitosti diskutovalo a potom v nej konalo. Príležitostne možno vhodne kombinovať rôzne formy.

III.1 Výbory, parlamenty a fóra mládeže

59. Účinná participácia mladých ľudí na miestnych a regionálnych záležitostiach by mala byť založená na uvedomovaní si sociálnych a kultúrnych zmien, ktoré sa odohrávajú v ich spoločnosti a požiadavkách stálych zastupiteľských štruktúr takých ako výbory, parlamenty a fóra mládeže.

60. Taká štruktúra môže byť zostavená voľbou alebo ustanovením z organizácií mladých ľudí a/alebo na dobrovoľnej báze. Jeho členstvo by malo odrážať sociologické zloženie spoločnosti.

61. Mladí ľudia by mali prebrať priamu zodpovednosť za projekty a zohrávať aktívnu úlohu v politike, ktorá s tým súvisí. Za týmto účelom by mali miestne a regionálne samosprávy vytvárať a podporovať štruktúry pre aktívnu účasť.

62. Tieto štruktúry poskytujú mladým ľuďom hmotný rámec pre slobodné vyjadrenie svojich záujmov, hlavne pokiaľ ide o zvyšovanie takých záujmov s úradmi a možnosťou vytvárať k nim návrhy. Nastolené otázky môžu odrážať tie, ktoré sú vytyčené v terajšej Charte v prvej časti.

63. Úlohy takej štruktúry môžu zahŕňať:

- i. zabezpečenie fóra pre mladých ľudí na slobodné vyjadrenie svojich záujmov týkajúcich sa, okrem iného, k návrhom a politike samospráv;
- ii. ponúknutie možnosti pre mladých ľudí vytvárať návrhy miestnym a regionálnym samosprávam;
- iii. umožnenie samosprávam konzultovať mladých ľudí v osobitných otázkach;
- iv. poskytovanie fóra, kde sú projekty, ktoré zapájajú mladých ľudí, monitorované a ohodnotené;
- v. poskytovanie fóra uľahčujúceho konzultácie so združeniami a organizáciami mladých ľudí; vi. uľahčenie účasti mladých ľudí v ostatných poradných orgánoch miestnych a regionálnych samospráv.

64. Dať mladým ľuďom možnosť hovoriť a pôsobiť na problémy, ktoré ich ovplyvňujú, také štruktúry poskytujú výcvik v demokratickom živote a riadení verejných záležitostí.

65. Mladí ľudia by mali byť preto povzbudzovaní k účasti v takých štruktúrach a činnostiach, ktoré v rámci nich podnikajú, aby sa tak podporili ich kapacity na učenie a praktizovanie princípov demokratického občianstva. Tieto štruktúry by mali tiež poskytovať fóra pre výcvik na demokratickom vedení najmä pre tých mladých ľudí, ktorí sú iniciátormi projektov a dialógu so samosprávami.

66. Miestne a regionálne samosprávy a samotní mladí ľudia budú tiež profitovať z mnohonásobného účinku, ktorý môže priniesť účasť mladých ľudí v takýchto štruktúrach najmä kvôli povzbudeniu mladých ľudí vo vykonávaní svojich občianskych práv tak ako účasť na voľbách a ďalších formách hlasovania vrátane referenda.

III.2 Podpora štruktúr participácie mládeže

67. Aby inštitucionálne štruktúry participácie mládeže fungovali efektívne (či už sú formálne alebo neformálne), sú potrebné zdroje a podpora. Miestne a regionálne samosprávy by mali za týmto účelom poskytovať takým štruktúram priestor, finančné prostriedky a materiálnu podporu nevyhnutnú kvôli zabezpečeniu ich hladkého a účinného fungovania. Poskytnutie takých prostriedkov ale nevylučuje, aby dané štruktúry hľadali ďalšiu finančnú a materiálnu podporu z iných prameňov, ako sú súkromné nadácie a firmy.

68. Miestne a regionálne samosprávy by mali zabezpečiť, že poskytovanie podpory štruktúram mládežníckej participácie je zaručené. Za týmto účelom by mali menovať garanta – osobu alebo skupinu osôb – na sledovanie zavádzania podporných opatrení, na ktorého sa štruktúry môžu v prípade potreby obrátiť.

69. Taká osoba alebo skupina osôb by mala byť nezávislá od politických štruktúr a od štruktúr participácie mládeže, ale nominácia je dohodnutá s oboma spomenutými.

70. Navyše, na garantovanie vyššie spomenutej podpory by funkcie tejto osoby (osôb) mohli zahŕňať:

- i. pôsobenie ako prepojenie medzi mladými ľuďmi a zvolenými miestnymi a regionálnymi zástupcami na ktorýkoľvek problém vytýčený jedným z nich;
- ii. pôsobenie obhajcu pre mladých ľudí voči miestnym a regionálnym samosprávam v situáciách napätia medzi nimi;
- iii. pôsobenie ako prepojenie, cez ktoré môžu miestne a regionálne samosprávy komunikovať s mladými ľuďmi;
- iv. prípravu pravidelných správ na upozornenie mladých ľudí a miestnych a regionálnych samospráv na hodnotenie úrovne účasti mladých ľudí na miestnom a regionálnom živote, napríklad realizáciou projektov alebo zapojením sa do štruktúr mládežníckej participácie a vplyvu ich účasti.

Poznámka 1: Pozri napríklad Odporúčanie č. (90) 7 Výboru ministrov Rady Európy týkajúce sa informovania a poradenstva pre mladých ľudí v Európe prijatého 21. februára 1990

Poznámka 2: Pozri napríklad Európsku informačnú chartu mládeže prijatú Európskou informačnou a poradenskou agentúrou pre mládež (ERYICA).

AUTORI

Mgr. Mária Kolíková

V roku 1997 ukončila štúdium na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Absolvovala viaceré stáže, kurzy a semináre zamerané na oblasť ľudských práv, vrátane mesačnej stáže zameranej na nové formy vzdelávania pri učení o práve v Juhoafrickej republike a stáže na tzv. Street Law Clinic pri Právnickej fakulte Georgetownskej univerzity vo Washingtone. Od roku 2000 sa aktívne venuje presadzovaniu klinického vzdelávania na právnických fakultách a novým interaktívnym formám vyučovania práva. V organizácii Občan a demokracia pôsobí od roku 1998 ako koordinátorka projektov zameraných na právnu pomoc a vzdelávanie o práve rôznych cieľových skupín (študenti práva, učitelia, študenti stredných škôl, vychovávatelia vo väzeniach a reedukačných domovoch). Od roku 2001 vyučuje právnu kliniku pre komunity na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity a s cieľom rozvoja klinického vzdelávania na tejto fakulte participovala na založení organizácie Právna klinika Trnavskej univerzity. Od roku 2002 je doktorandkou na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity (téma jej práce je „Právo na vzdelanie“). Od februára 2003 pracuje ako advokátka a spolupracuje s organizáciou Občan a demokracia na programoch právnej pomoci a vzdelávacích projektoch v oblasti ľudských práv. Je autorkou alebo spoluautorkou publikácií *Občan a verejná správa*, *Sloboda prejavu*, *Právo na súkromie*, ako aj analýz v oblasti práva na vzdelanie.

Kontakt: kolikova@oad.sk

Ing. arch. Karolína Miková

Pracuje ako zástupkyňa riaditeľa, trénerka a konzultantka občianskeho združenia Partners for Democratic Change Slovakia (PDCS). Vyštudovala územné plánovanie na Fakulte architektúry Slovenskej technickej univerzity v Bratislave. Absolvovala ročný študijný pobyt v Inštitúte pre verejné štúdie na Univerzite Johna Hopkinsa v Baltimore USA kde sa venovala postgraduálnemu štúdiu rozvoja komunít a občianskej participácie.

Pre PDCS pracuje od roku 1994. Zameriava sa na rozvoj neziskových organizácií a komunít, strategické plánovanie, medzisektorovú spoluprácu a účasť občanov na rozhodovaní o veciach verejných, kooperatívne plánovanie a evaluáciu programov. Má medzinárodné skúsenosti ako trénerka a konzultantka, doteraz pracovala v 14 krajinách sveta.

Je spoluautorkou dvoch kapitol („Občania a verejné rozhodovanie“ a „Tri sektory v spoločnosti: konkurencia či spolupráca“) v *Čítanke pre pokročilé neziskové organizácie* (2000). Autorsky sa podieľala na publikácii *Občianska participácia* (2000, 2001) a na interaktívnom CD „Občianska participácia“.

Kontakt: kaja@pdcs.sk

Mgr. Ján Mihálik

Od roku 2000 pracuje ako konzultant a tréner pre občianske združenie Partners for Democratic Change Slovakia (PDCS). Počas štúdia sociálnej práce na Univerzite Komenského v Bratislave sa špecializoval najmä na riadenie nezis-

kových organizácií. V roku 2003 úspešne absolvoval postgraduálny kurz „Prax v spoločenskom rozvoji“ akreditovaný London Metropolitan University (Veľká Británia). Pred pôsobením v PDCS bol predsedom DOMKY – Združenia saleziánskej mládeže a členom Rady vlády SR pre deti a mládež.

V súčasnosti sa venuje témam ako riadenie neziskových organizácií, práca s mládežou, tvorba politík vo vzťahu k deťom a mládeži a transformácia konfliktov, najmä v medzináboženskom kontexte. Má rozsiahle skúsenosti s prácou s organizáciami neziskového a verejného sektora v strednej a juhovýchodnej Európe.

Publikoval niekoľko článkov a je spoluautorom knihy *Počasie je také, aké si ho urobíš: rozhovory s ľuďmi, čo sa nestarajú len o seba*.

Kontakt: jano@pdcs.sk

Ing. arch. Zora Pauliniová

V súčasnosti pracuje ako trénerka, konzultantka a facilitátorka pre súkromný, verejný a neziskový sektor. Zameriava sa najmä na participáciu, facilitáciu, komunitný rozvoj, vzťahy s verejnosťou a médiami, ale aj na evaluáciu a strategické plánovanie. Ako facilitátorka viedla mnohé verejné stretnutia, híriny, focus skupiny a okrúhle stoly ako súčasť participačných procesov (v Bratislave, Modre, Rusovciach, Žiline, Petržalke, Brne atď.).

Vyštudovala architektúru na Fakulte architektúry SVŠT a neskôr absolvovala postgraduálne štúdiá Manažment životného prostredia (Academia Istropolitana, 1994) a Environmentálna politika v medzinárodnom kontexte (CUB, 1995). V rokoch 1994 – 1997 absolvovala Tréning trénerov manažmentu v rámci viacročného projektu British Know-How Fund, ktorý uzavrela získaním medzinárodného certifikátu v tréningu, učení a rozvoji (Thames Valley University, Veľká Británia, 1999) a medzinárodného certifikátu pre poradcov a posudzovateľov. V rokoch 2001 – 2003 úspešne absolvovala postgraduálne štúdium na London Metropolitan University „Prax v spoločenskom rozvoji“. Svoju odbornosť si prehĺbila aj na odborných stážach v USA, Veľkej Británii, Írsku a Japonsku, ktoré boli zamerané na public relations, prácu s médiami, občiansku participáciu a žurnalizmus.

Je editorkou a spoluautorkou *Čítanky pre neziskové organizácie* (1998), knihy pre deti *Ako zachrániť Zem* (1992, 1993) a publikácií vydaných nadáciou S.P.A.C.E. Autorsky sa podieľala na publikácii *Občianska participácia* (2000, 2001) a na interaktívnom CD „Občianska participácia“. Autorsky spolupracovala aj na publikáciách *Participácia mládeže* (2005) a *Národná správa o mládeži 2005*. V rokoch 1993 – 2000 pracovala ako scenáristka a moderátorka v Slovenskej televízii. Je členkou klubu Trénerov a konzultantov pre neziskový sektor.

Kontakt: zora.pauliniov@stonline.sk

Mgr. Kristína Babiaková

Je absolventkou Právnickej fakulty Trnavskej univerzity. Od roku 2001 spolupracuje s občianskym združením Občan a demokracia na projekte právnej pomoci a na programe „Právo na každý deň“, v rámci ktorého vyučovala právo for-

mou interaktívneho učenia na stredných školách a v diagnostickom ústave. V súčasnosti pracuje ako advokátska koncipientka u advokátky Mgr. Márie Kolíkovej. Okrem združenia Občan a demokracia spolupracuje aj s Právnickou fakultou Trnavskej univerzity, kde v rámci predmetu právna klinika pre komunity pôsobí ako supervízorka študentov.

Kontakt: babiakova@oad.sk

Mgr. Lenka Rapošová

Od roku 2004 pracuje ako projektová manažérka občianskeho združenia Partners for Democratic Change Slovakia (PDSC). Vyštudovala anglický jazyk a literatúru a knižničné a vedecko-technické informácie na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Koncom štúdia sa venovala najmä peer mediácii (vrstovnickej mediácii) v rámci výučby anglického jazyka na stredných školách. Po ukončení štúdia vyučovala informačné technológie na súkromnej strednej škole vo Veľkej Británii (školský rok 1998/1999). Po návrate pracovala v regionálnom centre UNDP v Bratislave, najskôr v oblasti good governance a neskôr na oddelení styku s verejnosťou a médiami.

Má skúsenosti s prácou s medzinárodnými organizáciami neziskového a verejného sektora z krajín strednej a východnej Európy a z bývalých krajín Sovietskeho zväzu, predovšetkým v oblasti projektového manažmentu.

Kontakt: lenka@pdcs.sk

REALIZÁTOR PROJEKTU

Rada mládeže Slovenska (RMS) je nezávislá zastrešujúca organizácia detských a mládežníckych občianskych združení, ktorá pôsobí na celom území Slovenskej republiky. Podieľa sa na vytváraní predpokladov pre všestranný, slobodný a demokratický rozvoj detí a mládeže a združeným organizáciám pomáha dosahovať ich ciele spoluvytváraním a zasadzovaním sa za zlepšovanie podmienok na ich prácu.

Hlavné ciele RMS sú:

- v súlade s právnym poriadkom ovplyvňovať politiku štátu v prospech vytvárania predpokladov na všestranný, slobodný a demokratický rozvoj detí a mládeže v zmysle realizácie ich oprávnených záujmov, a tým sa podieľať na tvorbe štátnej politiky voči mládeži;
- prispievať k tvorbe predpokladov na činnosť organizácií detí a mládeže a koordinované presadzovanie ich spoločných záujmov;
- aktívne spolupracovať s partnerskými organizáciami v zahraničí, s medzinárodnými vládnyimi a mimovládnyimi organizáciami a inštitúciami, ktoré vyvíjajú aktivity v prospech detí a mládeže;
- spolupracovať so štátnymi inštitúciami a občianskymi združeniami, ktoré vyvíjajú činnosť vo sfére záujmov členských organizácií;
- poskytovať poradenské, metodické a informačné služby;
- prispievať k tvorbe finančných zdrojov pre činnosť detských a mládežníckych organizácií.

V oblasti participácie mladých ľudí realizuje Rada mládeže Slovenska každoročne množstvo aktivít, ktoré konkrétnym spôsobom ovplyvňujú vývoj v tejto oblasti. Iniciatívne sa snaží pristupovať predovšetkým k podpore participácie mladých ľudí na živote samosprávy miest a obcí, čoho dôkazom je aj táto publikácia. V snahe vyzdvihnúť dobré skúsenosti s predstaviteľmi samosprávy, súkromného i tretieho sektora a oceniť tých, ktorým sa podarilo významne skvalitniť spoluprácu s mládežníckym tretím sektorom zorganizovala RMS v roku 2005 ocenenie Most.

Jednou z kľúčových oblastí, ktorá s témou participácie úzko súvisí, a ktorým sa RMS vo vzťahu k deťom a mladým ľuďom dlhodobo venuje, je aj sprístupňovanie aktuálnych a dôležitých informácií. Mesačne sa môžu prostredníctvom časopisu ZOOM-M – zaoštréné na mladých dozvedieť o novinkách v oblasti mládežníckej práce, dobrovoľníctva, prípravy a realizácie nových projektov a podujatí detských a mládežníckych organizácií, prípravy nových publikácií a mnohé ďalšie dôležité informácie. Prostredníctvom projektu mladez.sk RMS ponúka detským a mládežníckym organizáciám možnosť získať internetové pripojenie a vytvorenie webového priestoru a e-mailových schránok. V rámci informačného serveru www.mladez.sk môžu informovať o svojich aktivitách ostatné organizácie i širokú verejnosť.

Kontakt: www.mladez.sk

SPOLUPRACUJÚCE ORGANIZÁCIE

Partners for Democratic Change Slovakia (PDSC) je nezávislé občianske združenie, ktoré v rámci medzinárodnej siete Partners for Democratic Change International (PDCI) pôsobí ako nestranička, mimovládna vzdelávacia inštitúcia. PDSC vzniklo v roku 1991 na pôde Univerzity Komenského v Bratislave, v roku 1993 bola založená nadácia a neskôr občianske združenie. Poslaním PDSC je pomôcť tvoriť a posilňovať demokratickú kultúru a šíriť demokratické prístupy a inštitúty pre prevenciu a riešenie konfliktov v spoločnosti, najmä na Slovensku. V roku 2004 PDSC získalo novú akreditáciu Ministerstva školstva SR na svoje tréningové programy, ktoré sa týkajú najmä vzdelávania trénerov a konzultantov, ale aj na výučbu tém spojených s participáciou občanov na veciach verejných. V ostatných rokoch PDSC realizovalo viacero vzdelávacích programov zameraných na posilnenie občianskej participácie v komunitách, či už zo strany neziskových organizácií, alebo samospráv.

Kontakt: www.pdcs.sk

Občan a demokracia je mimovládna nezisková organizácia so sídlom v Bratislave, ktorá bola založená v roku 1992. Jej aktivity sa zameriavajú najmä na ochranu ľudských práv, rozvíjanie a posilňovanie občianskej participácie na veciach verejných a šírenie právneho vedomia.

Obsahom jej programov je:

- vzdelávanie v oblasti ľudských práv a verejnej správy;
- poskytovanie právnej pomoci vo vymedzených sférach verejného záujmu;
- vydávanie pôvodných publikácií a prekladov určených pre širokú odbornú i laickú verejnosť, napríklad na tému rodovej problematiky, občianskej participácie, organizácie verejnej správy, vzdelávacích techník a ľudských práv;
- organizovanie diskusných fór o vybraných spoločenských problémoch (napríklad spolunažívanie majority a minority na Slovensku, volebný a školský zákon);
- monitorovanie činnosti štátnych a samosprávnych inštitúcií pri uplatňovaní prístupu k informáciám.

Kontakt: www.oad.sk

Mládežnícka participácia na Slovensku
súvislosti, príklady, nástroje

autori:

Mária Kolíková
Karolína Miková
Ján Mihálik
Zora Pauliniová
Kristína Babiaková
Lenka Rapošová

Autor projektu: Peter Mészáros
Redaktorka: Barbora Jančíová
Jazyková redaktorka: Janka Jurečková
Obálka: Juraj Martiška
Grafická úprava: vydavateľstvo Don Bosco
Tlač: Goen, s. r. o.

ISBN: 80-969045-4-X
EAN: 9788096904549

Náklad: 500 ks